

Vnímání životních situací z hlediska subjektivní důležitosti u nezaměstnaných

Bc. Radka Krejčová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

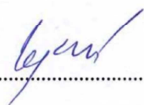
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka Krejčová**

Osobní číslo: **H11662**

Studijní program: **N7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Vnímání životních situací z hlediska subjektivní
důležitosti u nezaměstnaných**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti teorie atribuce, výkonové motivace a nezaměstnanosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu zaměřeného na zjišťování dimenze subjektivní důležitosti u nezaměstnaných.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FÖRSTERLING, Friedrich. Attribution: An Introduction to Theories, Research and Applications. UK: Psychology Press Ltd, 2001. ISBN 0-86377-791-0.

HAYESOVÁ, Nicky. Základy sociální psychologie. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.

NAKONEČNÝ, Milan. Základy psychologie osobnosti. Praha: Management Press, 1993. ISBN 808-560-3349.

PLEVOVÁ, Irena. Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-84-1.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

26. dubna 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Ústředním tématem diplomové práce je oblast sebeatribučních stylů u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti. Teoretická část popisuje základní terminologii zkoumané oblasti. Věnujeme se problematice výkonové motivace, dále popisuje kauzální atribuci, nebo-li přisuzováním příčin, které ovlivňují lidské chování a jednání. V závěru teoretické části rozebíráme oblast nezaměstnanosti. Praktická část shrnuje dotazníkové šetření zaměřené na nezaměstnané osoby a zjištění jejich míry subjektivní důležitosti ve vztahu k jednotlivým oblastem životních situací.

Klíčová slova: atribuce, výkonová motivace, naučená bezmocnost, subjektivní důležitost, nezaměstnaní

ABSTRACT

The central theme of this thesis is the area selfattribution styles for the unemployed, focusing on the importance of the subjective dimension. The theoretical part describes the basic terminology logy study area. We deal with the issue of achievement motivation, describes causal attribution, if attribution is the causes that influence human behavior. At the end of the theoretical section we examine the areas of unemployment. The practical section summarizes the query-company investigation aimed at unemployed people and find out their level of subjective importance in relation to different areas of life situations.

Keywords: attribution, achievement motivation, learnd helplessness, subjective importance, unemployed

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Karle Hrbáčkové, PhD. za vstřícný přístup, cenné rady a podněty, které mi během zpracování mé diplomové práce poskytla.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 MOTIVACE K VÝKONU	12
1.1 TEORIE MOTIVACE.....	12
1.2 VÝKONOVÁ MOTIVACE	13
1.3 MODEL Y MOTIVACE VÝKONOVÉHO CHOVÁNÍ	14
1.3.1 Potřeba dosaženého úspěchu.....	15
1.3.2 Potřeba vyhnout se neúspěchu	17
1.3.3 Potřeba vyhnout se úspěchu	18
2 KAUZÁLNÍ ATRIBUCE	20
2.1 ATRIBUČNÍ KONCEPCE.....	21
2.1.1 Naivní psychologie atribuce.....	22
2.1.2 Teorie odpovídajících závěrů	24
2.1.3 Kovariační teorie	26
2.2 VÝKONOVÁ MOTIVACE A ATRIBUCE.....	27
2.3 ATRIBUČNÍ TENDENCE.....	31
2.4 PROMĚNNÉ OVLIVŇUJÍCÍ ATRIBUCE.....	32
2.5 NAUČENÁ BEZMOCNOST.....	34
2.6 APLIKACE ATRIBUČNÍ TEORIE DO PRAXE	34
3 NEZAMĚSTNANOST	38
3.1 DRUHY NEZAMĚSTNANOSTI	39
3.2 PSYCHOLOGICKÁ A SOCIÁLNÍ HLEDISKA NEZAMĚSTNANOSTI.....	40
3.3 POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI V ČR	43
3.3.1 Úřady práce a jejich působnost	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
4 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	47
4.1 CÍL	47
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
4.3 DEFINOVÁNÍ PROMĚNNÝCH.....	51
4.4 POJETÍ VÝZKUMU	53
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	54
4.6 FAKTOGRAFICKÉ ÚDAJE VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	54
4.7 METODY A TECHNIKY VÝZKUMU.....	56
4.7.1 Dotazník atribučního stylu (ASQ)	57
4.7.2 Beckův inventář deprese	57
4.8 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	58
5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	59
6 SHRUTÍ A DISKUZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	85
ZÁVĚR	90
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96
SEZNAM OBRÁZKŮ	97
SEZNAM TABULEK.....	98
SEZNAM GRAFŮ	100
SEZNAM PŘÍLOH.....	101

ÚVOD

Lidský organismus je chytrý, ale zároveň i složitý komplex. Vše si třídí tak, aby jedinec žil podle svých představ se svým okolím v souladu a v rovnováze. Na světě vládne chaos. Neuspořádané, složité a nepředvídatelné události na něj působí velmi silně. Aby tento člověk ve společnosti přežil, tak používá v každodenních situacích kauzální atribuci. Svým naivním pohledem si zjednodušuje interpretování dějů a vybalancovává mezi nepokojem a řádem.

Jedinec v procesu socializace si vytváří poměrně stálé tendence postojů. A to platí i při atribuční teorii. Vnímá svět, ale ne náhodně. Rozkrývá a hledá souvislosti. Přisuzuje příčiny vnějším a vnitřním okolnostem. A proč to vlastně dělá? Vliv vědomých kognitivních procesy mohou vést k odlišnému interpretování a způsobovat nepohodu. Jedinec zapojuje svoji kauzální atribuce a jednoduše se tak vyrovnává s úzkostí, negativním sebehodnocením či neúspěchy, které mu životní situace postaví do cesty. Vylepšuje si svůj sebepojem.

Cílem diplomové práce bylo objasnění sebeatribučních stylů u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti. Zaměřujeme se na situace pozitivní, negativní, afiliativní a výkonové k faktoru pohlaví, délky nezaměstnanosti a míře deprese. Vycházíme přitom z práce autorek Plevové a Urbanovské, jejichž cílovou skupinou jsou vysokoškolští studenti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MOTIVACE K VÝKONU

Procesy sociální motivace a jejich problémy jsou odvozené nebo vykazují průniky i do jiných oblastí, například do kognitivní psychologie či psychologie osobnosti. Některé z nich jsou zpracované do koncepcí, které nejsou jasně definované jako problémy té či jiné oblasti: atribuční procesy, systémy self, sebeutváření, sebe prezentace, naučená bezmocnost (Kollárik, 2004, s. 362).

Činnosti, kde je možné uplatnit měřítko kvality, či dosáhnout úspěchu jsou situace, kde se jedinec snaží dosahovat co nejlepších výkonů, jsou činnosti motivace k výkonu. Zde se projevují také dvě tendence a to dosáhnout úspěchu na jedné straně a vyhnout se neúspěchu na straně druhé. Tyto tendence má v sobě zakódovaný každý jedinec, jen u každého jsou zastoupeny v rozdílné míře (Bedrnová a Nový, 2002, s. 36).

1.1 Teorie motivace

Motivace představuje ústřední oblast psychologické vědy, jejíž podstatnou úlohou je vysvětlit, proč se lidé chovají tak, jak se chovají. Proč v té samé situaci mají jiný způsob chování? Proč cíle dosahují různými způsoby svého jednání? Proč přiřazují stejnému jedinci jiné charakterové vlastnosti? Uvedené „proč“ nám vystihuje dvě možná vysvětlení. Jedinec se tak chová na základě předešlých zkušeností tak, jak se to naučil. Nebo se chová na základě motivace. Proto také problematika motivace patří k nejsložitějším a nejzávažnějším úkolům psychologie. Porozumění motivaci lidského jednání je klíčem k pochopení lidské psychiky, která dává činům jedince individuální smysl. Studium motivace je klíčem k psychologickému porozumění člověku (Nakonečný, 1996, str. 5 - 6).

Původ slova motivace se nalézá v kořenu latinského slova *moveo – movere*, můžeme přiřadit k českému ekvivalentu hýbat, pohybovat. Znázorňuje hybné síly psychického charakteru. Hybné proto, že uvádějí do pohybu lidské chování a činnosti. Síly proto, že mají směr i intenzitu (Kollárik, 2004, s. 362 – 363). Nejde však o pohyb ve směru fyzické aktivity, ale o specifický pohyb označující reakci organismu na chování či jednání vedoucí k dosažení cíle a uspokojení potřeb (Helus, 2011, s. 128). Aktivizace organismus směrem k cíli se odehrává prostřednictvím činitele známého jako motiv nebo stimul. Jedinec může být k vykonávané činnosti pod vlivem vnějších podnětů (stimulů) nebo pod vlivem vnitřních pohnutek (motivů), přičemž obojí může působit společně a vzájemně se ovlivňovat. Vyvoláme-li v jedinci ochotu něco udělat pomocí vnějších stimulů, označujeme tento děj

za stimulaci. Pokud k tomu použijeme již existující vnitřní motivy, mluvíme o motivaci. Jestliže jedinec vykonává činnosti, které mu dělají radost, nebo je považuje za důležité, může je provádět i bez příkonu vnějších podnětů (Plamínek, 2010, s. 15).

Motivace je hnacím motorem každého z nás. Prostřednictvím motivace si stanovujeme naše životní cíle, které se snažíme realizovat nebo se k nim alespoň přiblížit. Žijeme v době, která si klade větší důraz na samostatnost, nezávislost, úspěch a výkon. Jedinci touží po dobrém výkonu, protože je zároveň spojen s úspěchem a určitou prestiží. Avšak jsou mezi námi tací, kteří motivací ztrácí nebo naopak žádnou nemají, proto se dostávají do úzkostných stavů či depresí. Pro vylíčení této situace se nám hodí citát od Miroslava Tyrše: *„Člověk je tu proto, aby si něco předsevzal a aby to provedl. Pouhá existence je moře bez vody, kniha bez obsahu, život bez života.“*

1.2 Výkonová motivace

Výkonová motivace neboli motivace k výkonu je součástí sociální motivace představující regulaci a ovlivňování mezilidských vztahů a jejich subjektivní prožívání. Na jedné straně jde o využití obecně-psychologických poznatků, na druhé straně o vystižení sociálně-psychologických specifik. Pohnutky k sociálním motivům jsou dle Murrayho zakódovány v mozku jako vrozené programy či dispozice a aktivují se během raného dětství prostřednictvím interakce s blízkými jedinci. Americký psycholog David Winter vystoupil s myšlenkou, že základními dimenzemi Murrayho seznamu lidských motivů jsou potřeby úspěšného výkonu, afiliace (intimity) a moci. Existuje hojné množství potřeb, jejichž intenzita se mění, ale všechny se vztahují právě k těmto třem širokým motivačním okruhům (Janoušek a Slaměník In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 147; Plháková, 2004, s. 371).

„Výkonová motivace je chápána jako očekávání určitých afektivních změn ve vztahu k dosažení či nedosažení cíle. Konkrétně jde o motivační vliv naděje na úspěch a strach z neúspěchu, závislý na zkušenostech jdoucích až k výchově v rodině, na kauzálních atribucích a dalších činitelích.“ Jedinci toužící po úspěchu jsou limitováni silou motivu výkonu, která je dána poměrem touhy po úspěchu ke strachu z neúspěchu. Z toho vyplývá, že čím je strach větší, tím je motiv výkonu slabší. Tyto typy jedinců se objevují ve sféře školství, pracovní oblasti i v oblasti jiných činností zaměřených na vztahu k úkolu (Nakonečný, 1996, s. 225 – 226).

Ve vztahu k situaci výkonu se uplatňují dva druhy proměnných:

- situační proměnné,
- osobnostní proměnné.

Situační proměnné tvoří očekávání úspěchu a neúspěchu a podnět z úspěchu či neúspěchu. Osobnostní proměnné tvoří motiv nalézt úspěch či motiv vyhnout se neúspěchu. Z uvedených proměnných se poté odvozuje tendence směřující k vyhledávání nebo vyhýbání se výkonu. Vyjadřuje také sílu motivu k výkonu retenční nebo averzivní tendenci. Čím vyšší je úroveň výkonové motivace, tím větší je i úsilí o dosažení cíle, tedy i opatrná volba úkolu. Lidé se silnou potřebou výkonu preferují úkoly střední obtížnosti, jedinci se slabou potřebou výkonu preferují buď velmi lehké, nebo velmi těžké úkoly. Konkrétní vysvětlení tohoto základního poznatku popisujeme v jednotlivých kapitolách: potřeba dosažení úspěchu, potřeba vyhnout se neúspěchu a potřeba vyhnout se úspěchu (Nakonečný, 1996, s. 226 – 228).

Sociologické studie realizované v USA naznačují, že větší výkonovou motivaci projevují prvorozené děti. Děti z neúplných rodin jsou dle jiných studií méně výkonově motivovány. Další studie zase naznačují, že výkonová motivace je podmíněna mužskou a ženskou rolí ve společnosti (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, str. 78).

Teoretickým hlediskem výkonové motivace se již od padesátých let minulého století zabývá mnoho psychologů: McClelland, Clark, Atkinson, Heckhausen, Kuhl. V českém prostředí bychom mohli zmínit Mana, Hrabala či Pavelkovou.

1.3 Modely motivace výkonového chování

Úspěch a neúspěch představuje patrně jeden z nejdůležitějších a nejsledovanějších motivačních faktorů. Úspěch je faktorem odměňujícím, protože dává jedinci zpětnou vazbu o jeho správném postupu jednání, o adekvátních dovednostech a schopnostech, má vliv na zvýšení sebehodnocení a zesiluje počáteční motivaci. V opačném směru než vymezení působení úspěchu se můžeme setkat s neúspěchem, k němuž žák musí vyvinout značné úsilí, aby jej překonal a udržel si svoji úroveň sebeobrazu (Dařílek a Kusák, 2001b, s. 61 – 63).

Motivace k výkonu probíhá v každodenních záležitostech, přičemž se jedinec řídí subjektivními standardy dobrého výkonu. Výzkumníci odhalili několik motivů, které jedince v těchto situacích ovlivňují. Patří k nim potřeba dosažení úspěšného výkonu, vyhýbání se neúspěchu. Můžeme sem zařadit i potřebu vyhýbání se úspěchu. Atribuční tendence

jedinců v daných situacích přesně předpovědět nemůžeme, avšak se ukázalo, že se dá předbem odhadnout s poměrně dobrou přesností atribuce pro situaci úspěchu a neúspěchu. Jedinci svůj úspěch většinou přisuzují svým vlastním charakteristikám - úsilí, schopnosti a neúspěch spíše vnějším vlivům - náhoda (Dařílek a Kusák, 2001b, s. 80 – 81).

1.3.1 Potřeba dosaženého úspěchu

První práce zabývající se výkonovou motivací byla zveřejněna v roce 1953 D. C. McClellandem a jeho kolegy s názvem The Achievement motive. Společně započali systematický výzkum vycházející z pojetí motivace jako spojení očekávání afektivní změny s určitými podmínkami, závislé na zkušenostech. Výkonovou motivaci tedy chápali jako očekávání určitých afektivních změn ve vztahu k dosažení či nedosažení cíle. Aktivita orientována na výkon začíná uvnitř osoby potřebnou dosáhnout určitého cíle s předzvěstí o úspěchu či neúspěchu. Dosažení cíle mohou bránit osobní nedostatky jedince či vnější překážka (Kollárik, 2004, s. 225, 374).

Velkým přínosem ke studiu motivace byl McClellandův metodologický přístup. V tomto směru provedl v roce 1953 výzkum společně s J. W. Atkinsonem, kdy zadávali pokusným osobám obrázky s nejednoznačnou interpretací, a žádali je, aby k nim vyprávěly příběh. Prokázali, že u jedinců s rozvinutou výkonovou motivací je v příběhu zdůrazněna tematika úsilí, úspěchu a nezdolnosti. K obrázku zadumaného chlapce respondent s rozvinutou výkonovou motivací vyprávěl o studentovi, který právě obstál u náročné zkoušky a promýšlí, jaké další cíle si vytyčí. Naopak respondent s nízkou výkonovou motivací hovořil o chlapci, který se nudí (Helus, 2011, s. 133). Respondenti odpovídali na otázky: Co se na obraze děje? Co předcházelo situaci, která je na obrázku znázorněna? Jak se cítí lidé znázornění na obrázku? Co si myslí? Při sestavování skórovacího klíče vycházeli z předpokladu, že potřeba úspěchu (needachievement) má podobnou strukturu jako chování osoby, která usiluje o dosažení úspěchu (Plháková, 2004, s. 372).

Koncepci výkonové motivace McClelland přenesl z oblasti individuálních rozdílů do oblasti rozdílů mezi společnostmi. Předpokládal, že rozdíly v ukazatelích výkonové motivace mezi jednotlivými společnostmi jsou způsobené ideologickými rozdíly (jak politickými, tak náboženskými), které prostřednictvím výchovy, vzdělávání, literární tvorby a umění ovlivňují vznik a rozvoj této vlastnosti. Z výsledků šetření stanovil významné rozdíly mezi protestantskými a jinými zeměmi. Z pozdějších terénních výzkumů u indických podnikatelů připustil možnost, že i osoby s původní nízkou potřebou výkonu mohly úspěšně rozvíjet

svou ekonomickou aktivitu, pokud byly vedeny ke zvýšení své touhy po výkonu. Nepotvrdila se mu proto definitivně jeho hypotéza o výchově protestantských dětí vedených k osobní nezávislosti a odpovědnosti, která měla vést k vysokému výkonovému motivu stimulující zvýšenou podnikatelskou aktivitu (Kollárik, 2004, s. 374 – 375).

Důležitý krok v motivaci k výkonu učil také J. W. Atkinson (Janoušek a Slaměník In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 154 – 156). Zjistil, že lidé s odlišnou úrovní výkonové motivace volí různě obtížné úlohy, které pro ně představují určitou výzvu. Vycházel z předpokladu, že jedinec dosáhne úspěchu prostřednictvím tří faktorů, jejíž společný výsledek je nejvyšší, pokud je úkol považován za střední. Těmito faktory jsou:

- motiv dosáhnout úspěchu (projevující se v každé činnosti),
- odhadovaný úspěch v činnosti,
- hodnoty vybudující úspěch v činnosti.

Z toho vyplývá, že pokud jedinec bude mít na výběr z velké množiny aktivit lišících se mezi sebou různou vnímanou pravděpodobností výsledků, přijme aktivitu se střední pravděpodobností úspěšného výsledku. Lidé s nízkou výkonovou motivací preferovali buď velmi snadné, nebo mimořádně obtížné úlohy. Těžké úkoly z toho důvodu, že jejich nesplnění na ně nevrhlo špatné světlo, i když přitom existovala malá pravděpodobnost, že se jim podaří úkol splnit. Snadné úlohy si jedinci vybírali kvůli malým nárokům na výkon, přičemž jejich zvládnutí bylo příjemným potvrzením si vlastní kompetence (Plháková, 2004, s. 373).

Kdybychom měli shrnout výsledky četných výzkumů zaměřené na potřeby úspěšného výkonu, tak vedly k těmto závěrům (Plháková, 2004, s. 373 – 374):

- Výkonová motivace se obvykle utváří v raném dětství prostřednictvím rodičů, kteří se nemalou měrou podílejí na utváření potřeby úspěšného výkonu u svého dítěte.
- Jedinci s vysokou úrovní potřebou výkonu (needachievement) jsou soutěživí, nikoliv však mocensky orientovaní. Nechtějí ovládat druhé, ale potřebují si dokázat, že vynikají v určité oblasti nebo jsou nejlepší ze všech, a proto preferují povolání, které jim umožní individuální úspěch (právník, architekt, inženýr, sportovec).
- Jedinci s velkou potřebou úspěchu netrpí úzkostí ze selhání, ale vybírají si takové studijní obory či zaměstnání, které jsou pro ně lehce zvládnutelné a v nichž mají reálnou šanci uspět.

- Pro rodiče dětí s vysokou potřebou výkonu (needachievement) jsou dobré výkony ve škole či úspěchy v jiné oblasti důležitou hodnotou, kterou od nich jejich děti přebírají. Zvnitřňují si požadavky svých rodičů a v dospělosti soupeří se svými vnitřními standardy excelentní výkonnosti.

1.3.2 Potřeba vyhnout se neúspěchu

Lidské motivy se projevují buď tendencí přiblížit se k něčemu (úspěchu) nebo něčemu se vyhnout (neúspěchu). Lidé podávají dobrý výkon s cílem dosažení úspěchu a také snaží se vyvarovat se neúspěchu. Někteří jedinci se bojí selhání, proto se výkonovým situacím už na začátku vyhýbají. Jiní pracují tak tvrdě ne proto, aby dosáhli úspěchu, ale aby se spíše vyhnuli neúspěchu a pocitu selhání ze své práce (Plháková, 2004, s. 374).

Vztah k situaci výkonu je popisován ve vztahu střetu jedince s měřítky kvality, které H. Heckhausen označil jako „naděje na úspěch“ a „strach z neúspěchu“. Poměr obou těchto afektů určuje sílu motivace k výkonu. Úspěšný výkon vyvolává v jedinci pocit hrdosti, neúspěšný stud. Výkon je tedy buď úspěšný, nebo neúspěšný a vede nebo nevede k dosažení cíle. V tomto smyslu se pak hovoří o motivu úspěchu a motivu neúspěchu. Úspěch je atraktivnější, čím je úkol těžší a neúspěch je tím těžší, čím je úkol lehčí. Ve vztahu k výkonu se tedy uplatňují dva druhy proměnných:

- situační proměnné → tvoří očekávání nebo podnět k úspěchu a neúspěchu,
- osobnostní proměnné → tvoří motiv vyhledat úspěch nebo vyhnout se neúspěchu.

Síla motivace k výkonu je tak dána poměrem motivačních tendencí potřebou úspěchu nebo strachem z neúspěchu. Vyjadřuje tzv. retenční nebo averzivní tendenci ve vztahu k výkonu (Nakonečný, 1996, s. 226 – 227). H. Heckhausen hledá to nejpodstatnější v dosahování tzv. excelence. Sám uznává, že jedinec má dělat něco co nejlépe. Jeho motivem může být závazek, okolnosti nebo prokázání vlastní kvality, excelentnosti (Janoušek a Slaměník In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 154).

Při raných výzkumech výkonové motivace se ukázalo, že strach ze selhání se vyvíjí u dětí, kterým rodiče poskytují malou podporu nebo je trestají za jejich neúspěchy. Děti tak pociťují tlak vůči očekávání rodičů, a to se projevuje na jejich úzkosti ohledně dokončení úlohy a ke vzniku strachu z neúspěchu. Úspěšný jedinec při zdárně dokončené činnosti pociťuje spíše úlevu, než pocit uspokojení z úspěchu. Je pravděpodobné, že pohodová rodinná atmosféra podporuje rozvoj pozitivní potřeby dosáhnout úspěchu u dítěte. Za snahou vyhý-

bání se neúspěchu lze naproti tomu vytušit dětské zážitky ponížení, opuštěnosti, křivdy nebo závisti (Plháková, 2004, s. 374 – 375).

Jak se tedy jedinec, který má strach z neúspěchu projevuje? Tito jedinci se brzy vzdávají, snaží se vyhnout úkolové situaci. Neúspěch přisuzují svým nedostatečným schopnostem. Po neúspěchu se vzdávají a pracují s nižší intenzitou úsilí, protože se domnívají, že zvýšeným úsilím nemohou výkon ovlivnit. Jestliže si mají možnost úkol vybrat, tak preferují úkoly příliš snadné nebo příliš obtížné. Příliš obtížné proto, že v případě, kdy nikdo nezná odpověď nebo řešení, tak zde neúspěch vlastně neexistuje a nepředpokládá se, že by někdo mohl uspět (Dařílek a Kusák, 2001a, s. 64).

1.3.3 Potřeba vyhnout se úspěchu

Jednotlivé koncepce výkonové motivace vznikaly na základě výzkumů a experimentů realizovaných především na mužské populaci. Mezipohlavní rozdíly zůstávaly nepovšimnuté, nanejvýše se konstatoval poznatek, že ženy byly v situacích imaginativní tvorby zaměřené na výkon méně produktivní. Systematickému pozorování mezi pohlavím se věnovala autorka M. S. Horner, která zjistila, že mimo základních motivačních tendencí – potřeby dosaženého úspěchu a potřeby vyhnout se neúspěchu prokazují ženy také třetí, typicky ženskou tendenci – potřebu vyhnout se neúspěchu (Kollárik, 2004, s. 379). Hornerová zjistila, že strach z úspěchu je u dívek velmi častým jevem. Zřejmě tento jev souvisel se sociálním tlakem tehdejší společnosti s atributem maskulinity. Výzkum provedený na vysokoškolských studentkách prokázal, že se dívky obávají stát se lékařkami či inženýrkami, studovat hory knih a pracovat na poli vědy, protože se k nim ostatní muži i ženy mohou chovat odmítavě s tehdejší stereotypem náhledu na dívku jako hospodyňku a pečovatelku. Tyto sociální stereotypy se také projevovaly ve výzkumu Jenkinse, který dlouhodobě sledoval kariéru žen po vysoké škole. Ženy s vysokou potřebou výkonu se velmi často uplatňovaly jako pedagogické pracovnice, ale málokdy se pokoušely prosadit ve sféře průmyslu nebo obchodu. Jenkins dospěl k názoru, že tradiční ženská role v případech učitelské profese či práce psycholožky umožnila uspokojení výkonových potřeb, aniž by byly v rozporu s tradiční ženskou rolí. Kulturní vymezení mužské a ženské role se však v posledních desetiletích podstatně změnilo. Muži zastávají práci žen – vaří, starají se o děti. Ženy mají možnost pracovat v politice nebo ve stavebním průmyslu. Mnozí psychologové se domnívají, že ženy již netrpí strachem z úspěchu, ale spíše je znepokojuje dilema rodina versus

kariéra. Zvládnout obě části s úspěchem je velmi náročné a bez partnera velmi obtížné (Plháčková, 2004, s. 375 – 376).

Se situací vyhnout se úspěchu se v nynější době můžeme často setkávat na školách. Žáci se záměrně vyhýbají úspěchu, nepodávají takový výkon, který odpovídá jejich možnostem. Tyto tendence můžeme pozorovat ve třídách, kde úspěšný výkon žáka má negativní vliv na jeho postavení ve třídě (Dařílek a Kusák, 2001a, s. 64 – 65).

2 KAUZÁLNÍ ATRIBUCE

Vnímáme svět kolem sebe, ale nevnímáme ho náhodně. Pátráme po informacích, rozkrýváme neobvyklé situace, navazujeme nové vztahy a přejeme si určit, proč se jedinci chovají tak, jak se chovají a jaké jsou jejich pohnutky. Jestliže se pokoušíme vyznat se v lidech na základě jejich jednání, musíme nejdříve pochopit, co je k tomuto chování vedlo. Chápání příčin lidského chování, odkrývání jejich úmyslu nebo utváření si dojmu o ostatních je součástí atribučních teorií.

Atribuce pochází z anglického slova „attribution“, jehož český ekvivalent můžeme přeložit jako přisuzování, připisování něčeho něčemu (Baštecká a Goldman, 2001, s. 101).

„Atribuční výzkum se zabývá otázkou, jak lidé v každodenním životě připisují příčinnost svému vlastnímu chování, chování jiných lidí nebo nepersonální jevům ve svém sociálním prostředí“ (Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 186). Nakonečný (1996, s. 25) chápe atribuci jako *„... tendence člověka přisuzovat svým vlastním, ale i u druhých osob pozorovaným aktům chování a zejména jeho výsledkům, úspěchům a neúspěchům určité vnější a vnitřní příčiny.“* Nakonečný ve své definici poukazuje na základy atribuční teorie, tudíž na vnitřní a vnější příčinu přisuzování, rovněž Výrost a Slaměník se zaměřují na přisuzování příčin jak interním (vlastní chování), tak externím podmínkám (chování jiných lidí). Atribuci však percipují do sociálního prostředí, v němž se realizují běžné společenské aktivity a které umožňuje jedinci sociální začlenění.

Předmětem bádání atribučních teorií je především vnímání kauzality a důsledky tohoto vnímání. Jde o subjektivní výklad jedince, který se potýká s rozličnými jevy a událostmi každodenního života a nahlíží na ně tzv. „naivním“ či „laickým“ pohledem. Toto stanovisko jedinec zaujímá nejen při určování příčin, ale i určování důvodů (Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 186). Způsob, kterým uvažujeme o příčinách prožívání a chování jak u sebe, tak i u druhých jedinců, může být důležitý v různých životních situacích. Například při vyrovnání se s úzkostí, depresí, strachem, negativním sebehodnocením či při vyrovnání se s životními neúspěchy. Způsob usuzování výběru nejspolehlivější příčiny, ovlivňuje také naše vztahy s okolím. Jedinci se v preferenci příčin navzájem odlišují jiným atribučním stylem. Znamená to tedy, že každý má relativně stálý a naučený způsob uvažování o příčinách svého jednání nebo o jednání jiných osob. Relativně stálý proto, že ho neměníme snadno. Naučený proto, že jsme si ho osvojili právě na základě našeho jednání nebo jednání jiných osob. Chování k druhým jedincům z velké části závisí na tom, jaké

příčiny připisujeme jejich chování nebo záměrům. Z tohoto důvodu, proto také vidíme důležitost atribučního stylu pro efektivní zvládnání sociálních interakcí a komunikace s ostatními jedinci (Plevová, 2007, s. 8 – 10).

Podle A. R. Busse (1978, cit. podle Baumgartner In Výrost a Slaměník, s. 186) chování, které se osobě stane a je nezáměrné, je možné vysvětlit příčinami. Záměrné chování nám ve skutečnosti řekne jen málo o jednotlivých lidech. Zajímáme se především o informace, které vypovídají o tom, jak se určitá osoba liší od jiné, a tyto informace vycházejí především ze spontánního chování bez okolních tlaků.

Atribuce hraje významnou roli v různých oblastech psychologie – zejména však v sociální psychologii. Ovlivňuje řadu psychologických disciplín: experimentální psychologii, psychologii osobnosti, motivace, klinickou psychologii a v neposlední řadě také vzdělávací psychologii (Försteling, 2001, s. IX).

2.1 Atribuční koncepce

Subjektivní pohled každého jedince ovlivňuje vyvozování kauzality. Tento pohled je z části ovlivněn minulými zkušenostmi, postoji, ale také náboženstvím. Svět je pro nás prostorem, ve kterém trpíme nejistotou a úzkostí. Sociální prostředí je zahaleno do nelogického pláště a smysluplným se stává tehdy, kdy pochopíme, jaké příčiny vedou k důsledkům. Každý jedinec má svůj atribuční styl a naučený způsob uvažování o příčinách svého jednání nebo o jednání druhých osob.

První zmínky o atribučních teoriích můžeme nalézt ve vrcholném období řecké filozofie u myslitele Aristotela. Základy pro současné psychologické modely vnímání kauzality byly položeny v 18. století filozofy Davidem Humem, Immanuelem Kantem a Johnem Stuartem Millem (Försteling, 2001, s. 5). Problematika atribučních procesů převládala v tématech sociální psychologie v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století. I když zájem o toto téma v současnosti poklesl, přece jen je důležitou součástí sociální psychologie (Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 186).

Za zakladatele teorie atribuce je považován Fritz Heider (1958 cit. podle Plevová, 2007, s. 12), který vytvořil tzv. naivní psychologii atribuce. Ucelený pohled na tuto koncepci naleznete v následující podkapitole. Heiderův koncept dále rozpracovat Jones a Davis (1965, cit. podle Plevová, 2007, s. 16). Vycházejí ze zjednodušených dispozic, protože se výlučně zabývají atribucemi, které jedinec přiřazuje druhé osobě. Mezi další známé mode-

ly patří Kelleyhokovariační model a model kauzálních schémat či Weiderův model kauzálních atribucí (Plevová, 2007, s. 11 - 12, 16).

2.1.1 Naivní psychologie atribuce

Jak již bylo zmíněno, za průkopníka teorie atribuce je považován F. Heider, který vytvořil tzv. naivní psychologii atribuce. Tato teorie vysvětluje, jak obyčejný člověk bez znalostí z oblasti psychologie provádí proces atribuce, tj. přisuzování. Jedinci se chovají jako naivní vědci, kteří shromažďují informace a formulují teorie o možných příčinách s cílem porozumět světu a vytvořit si reálný obraz o jeho fungování. Význam zdravého rozumu a intuice je zde namístě. Pomocí zdravého rozumu si jedinci formují svoje názory na jiné lidi, situace a spojují svoje zkušenosti s náhodnými událostmi (Plevová, 2007, s. 12; Hayesová, 2003, s. 36).

Základním momentem v Heiderově naivní psychologii člověka jsou dva druhy sil, které působí jako hlavní faktory našeho jednání. Jedná se o vnitřní a vnější lokalizaci příčin jevů. Vnitřní (osobní) atribuce vysvětluje chování na základě vnitřní charakteristiky aktérů události a vnější atribuce objasňuje vlivy dalšího prostředí, kde se konkrétní situace odehrává. Výsledkem je tedy jedinec, který vnímá podněty přicházející z vnějšího prostředí a ze své osobnostní charakteristiky. S další variantou klasifikace se můžeme setkat u Atkinsonové (1995, s. 763), kdy přiřkládáme váhu rozhodnutí pozorovaného chování na vnitřní předpoklady jedince (dispoziční atribuce) nebo na situaci, v níž se jedinec nachází (situační atribuce). U dispoziční atribuce usuzujeme, že jedinec má v sobě zakomponované něco, co je odpovědné za jeho chování. Situační atribuce nám osvětluje, že za chováním jedince stojí vnější příčina (Plevová, s. 12 – 13).

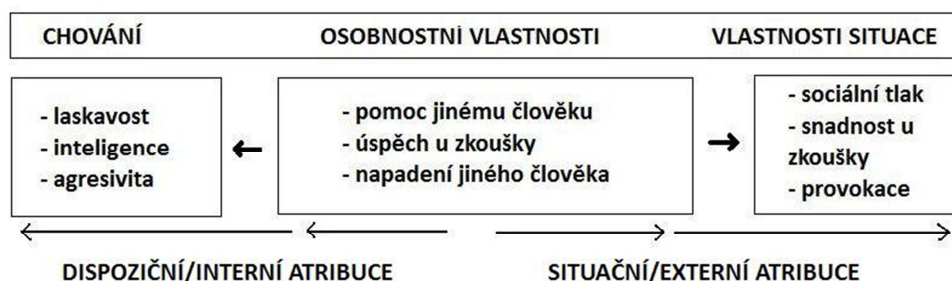
Přestože lze lidské chování vysvětlovat různě, Heider považoval rozdělení atribuce do dvou hlavních kategorií:

- **vnitřní (personální/dispoziční atribuce)** = příčina jednání souvisí s nějakou stránkou jedince (osobnostní vlastnosti či schopnosti),
- **vnější (environmentální/situační atribuce)** = příčina jednání souvisí s vlivy prostředí.

Shrňme si to na příkladu. V případě teroristických útoků 11. září souvisel útok s vlastnostmi jedinců? → osobní atribuce, nebo jim byl přislíben lepší posmrtný život? → situační

atribuce. U atribucí není přesným cílem určit skutečné příčiny jednání, ale spíše pochopit naše vnímání těchto příčin (Kassin, 2007, s. 468).

Plevová (2007, s. 16) znázornila dva typy atribucí v následujícím obrázku:

Obr. 1 Dispoziční a situační atribuce ve vztahu k pozorovanému chování

Obrázek popisuje příklady možných příčin určitého chování. V situacích rozhodujeme, co pozorované chování způsobilo, jaká je jeho příčina. V případě, že je to jednání vlastní, potom máme k dispozici větší množství informací o příčinách. Avšak v pozici pozorovatele máme méně informací o vlastnostech aktéra či jeho motivech a rozhoduje na základě kauzálních schémat (Plevová, 2007, s. 16).

Člověk má tendenci vnášet pořádek do pozorovaného dění. Hledá příčiny vlastních i cizích činů. U druhých jedinců je spatřuje v jejich povaze, u sebe samotného ve vnějších okolnostech. Příčiny neúspěchu lidé obvykle připisují svému okolí, kdy se zbavují pocitů selhání, příčiny svých úspěchů připisují sobě samým (Nakonečný, 2011, s. 400).

Výsledek svého chování vnímá jedince jako součet stimulů, které přicházejí z vnějšího prostředí a z vlastního osobnostního vybavení. Mezi příčiny, které přicházejí z vnějšího prostředí, řadíme obtížnost situace či úkolu, což může značit důsledek příznivých či nepříznivých okolností, ale také štěstí nebo naopak smůlu. V personální síle jsou potom důležité naše schopnosti a úsilí. Schopnostmi rozumíme souhrn dispozičních vlastností člověka (intelekt, fyzická síla). Úsilím je myšlena energie, kterou jedinec vynaloží k tomu, aby dosáhl určitého cíle prostřednictvím konkrétního záměru a námahy. Tyto kauzality se dělí na časově stabilní a variabilní (Plevová, 2007, s. 13 – 14).

Základní dimenze atribuce lze znázornit následujícím schématem, které vyjadřuje druhy kauzalit (Nakonečný, 2011, s. 400):

Tab. 1 *Základní dimenze atribuce*

	interní	externí
stabilní	schopnosti	obtížnosti úkolu
variabilní	úsilí (námaha)	náhoda (štěstí)

Dle Heidera (cit. podle Hayesové, 2003, s. 36) dávají jedinci přednost příčinám, které jsou stálé a trvalé (stabilní), před příčinami, které jsou přechodné (variabilní). Pokud má něco stálou příčinu, můžeme předpovědět, kdy to asi v budoucnosti opět nastane, což nám také pomáhá k dotvoření si obrazu o světě. Ukažme si toto tvrzení znovu na konkrétním příkladu. Pokud dojdeme k názoru, že nějakí jedinci přišli na schůzku pozdě, protože jim chybí schopnost být dochvilný (stabilní příčina), budeme i v budoucnu počítat s tím, že se na další schůzku opozdí. Pokud však zjistím, že tito jedinci se zdrželi, protože havarovali v autě (nestabilní příčina), nemáme žádnou představu o tom, zda na další schůzku příště přijdou včas, či nikoliv.

V návaznosti na Heidera formulovali a obnovili sociální psychologové způsob, kterým naivní jedinec vysvětluje chování a používá při atribučování příčin chování jiných jedinců, okolí či chování sebe sama.

2.1.2 Teorie odpovídajících závěrů

Od doby, kdy Heider vystoupil se svojí atribuční teorií, bylo rozvinuto další množství teoretických prací. Mezi nimi se řadí také práce Jonese a Davise.

Jones a Davis vycházejí ve své koncepci ze zjednodušených návrhů Heidera. Zabývají se výlučně atribucemi, které jedinec přisuzuje druhé osobě. Předpokládají, že pozorovatel zpracovává informace k hodnocení vnitřních dispozic aktéra a uvědomuje si, jaké účinky mohou vyplynout z jeho chování. Dříve, než pozorovatel učiní závěr, zvažuje, zda aktér byl schopen záměrně vyvolat pozorovaný výsledek chování. Později pozorovatel vyvozuje, co zamýšlel, a z toho potom následně usuzuje, jaké dispoziční vlastnosti aktér má. Tato koncepce se nazývá teorie korespondujících inferencí (teorie odpovídajících závěrů), kdy je atribuce korespondující, když dispozice připisovaná aktérovi koresponduje s chováním,

od kterého je tato dispozice odvozena (Zebrowitz, 1990 cit. podle Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 187). V této koncepci platí jednoduchý princip, který vychází z aktérova jednání, které se přibližuje nebo vzdaluje tomu, jak by v téže situaci zachoval průměrný člověk. Jestliže se chování aktéra zřetelně odklání od běžného chování jedince či od předepsané normy, dává to více informací pozorovateli o aktérovi na základě srovnání s ostatními lidmi. Pozorovatel se řídí představou chování průměrného jedince, které považuje za určující normu srovnání. Jestliže je chování aktéra odlišené od jednání průměrného jedince, považujeme toho jednání za odraz individuálních dispozic. Pokud se aktér chová jako průměrný člověk, potom jeho chování nepřisuzujeme jeho individuálním dispozicím (Papica, 1979 cit. podle Plevová, 2007, s. 17).

Jones a McGillis (1976 cit. podle Plevová, 2007, s. 17 - 20) ve své práci připojili některé nedostatky k této teorii, kdy důležitou roli v usuzování může hrát také očekávání pozorovatele. Čím více se chování aktéra odklání od toho, co pozorovatel očekává, tím větší je korepondence. Další z faktorů, které může hrát roli je záměrná činnost aktéra, která závisí na tom, zda si aktér uvědomuje možné následky svého chování a zda měl odpovídající schopnosti a dovednosti, aby těmito následkům dostál. Pokud si aktér neuvědomoval možné následky, ani jeho schopnosti nebyly adekvátní k dosažení těchto následků, potom můžeme tuto činnost označit za nezáměrnou. Pokud jednání aktéra v očích pozorovatele bylo záměrné, vyvozuje pozorovatel z jeho chování jisté vlastnosti. Většina jedinců se však vyhýbá záměrnému negativnímu chování, aby nevyvolala nepříznivý dojem. Při hodnocení aktéra je důležitá tzv. volnost výběru. Volnost výběru se odehrává v podmínkách volnosti výběru, které si aktér sám vybere a rozhodne se pro určitou činnost. Poté pozorovatel srovnává účinky činnosti a zhodnotí aktérův motiv.

Jones a Davis rozlišili další tři faktory, které mají vliv na to, jestli docházíme k závěru, že jedinec jedná dle osobnostních či situačních příčin. Jsou jimi hédonická relevance, zaměřenost na osobu a společenská žádoucnost (Hayesová, 2003, s. 37; Baumgartner in Výrost

a Slaměník, s. 186 - 187):

- Hédonická relevance se vyskytuje tehdy, když chování aktéra má pozitivní nebo negativní důsledky na pozorovatele. Čím více je chování aktéra vnímané jako hédonicky relevantní, tím vyšší je pravděpodobnost, že pozorovatel bude vnímat toto chování jako korespondující, tj. odrážející dispoziční charakteristiky aktéra.

(Příklad: Kdyby to, že Šárka dostane pětku, způsobilo, že celá třída nepojede na výlet, její spolužáci by si pravděpodobně mysleli, že to udělala záměrně).

- Zaměřenost na osobu se týká to ho, zda určitá událost nebo činnost nás postihne osobně bez ohledu na příjemnost. Vyskytuje se tehdy, když se pozorovatelé domnívají, že výsledky jednání byly specificky zaměřené přímo na ně.
- Společenská žádoucnost také ovlivňuje atribuci. (Příklad: Pokud Šárka dostala pětku ve třídě, kde tato situace je neobvyklá a ostatní se jí za její neúspěch budou posmívat, tak si nebudeme myslet, že u zkoušky propadla naschvál).

2.1.3 Kovariační teorie

Další z možných teorií o atribučních procesech je koncept H. H. Kelleyho (1967 cit. podle Plevová, 2007, s. 22), který předpokládá posuzování příčin událostí na základě kovariace, tzn. sledování kde (v různých situacích) a jak často (v různém čase) dochází k podobným událostem. Očekávání o tom, za jakých okolností, když se změní příčina, změní se i účinek. Tímto jevem si vysvětlujeme, jak provádíme dispoziční a situační atribuci v případě aktérů, které známe, na základě našich předchozích vědomostí o chování těchto i ostatních aktérů. Pozorovatel má mnohé informace z předešlého pozorování aktéra a rovněž má informace, jak se chovají jiní lidé za stejné situace nebo podobných okolností. Pozorovatel má tedy tři typy informací, aby si ověřil spojení mezi příčinou a účinkem:

1. konsensus (vysoký, nízký),
2. distinktivnost (vysoký, nízký),
3. konzistence (vysoký, nízký).

Konsensu se týká univerzálnosti chování na daný podnět (to, jak se v dané situaci zachová většina lidí). Distinktivnost se týká specifikace určitého chování na daný podnět (jak se jedinec zachová při setkání s jinými objekty). Konzistence se vztahuje ke stálosti chování jedince v průběhu času a v různých situacích (jak jedinec reaguje na stejný podnět za různých okolností). Hodnota každé ze tří proměnných chování může být buď vysoká, nebo nízká (Plevová, 2007, s. 22).

Způsoby užívání kovariace na vysokou úroveň a nízkou úroveň můžeme vidět v tabulce (Hayesová, 2003, s. 40):

Tab. 2 Způsoby užívání kovariační teorie

Tři hlavní způsoby uspořádání kovariace.			
Událost: „Jana se směje komikovi“			
Konzistentnost	Charakterističnost	Konsenzus	Atribuce
vysoká	nízká	nízký	osobnost
Jana se tomuto komikovi vždycky směje.	Jana se směje většině komiků.	Jiným lidem se tento komik nezdá směšný.	Příčinou je Janin smysl pro humor.
vysoká	vysoká	vysoký	jev sám
Jana se tomuto komikovi vždycky směje.	Jana se komikům obvykle nesměje.	Jiní lidé se tomuto komikovi také smějí.	Příčinou je to, že ten komik je směšný.
nízká	vysoká	nízký	okolnosti
Jana se tomuto komikovi ještě nikdy nesměla.	Jana se komikům obvykle nesměje.	Jiným lidem se tento komik nezdá směšný.	Na této situaci je něco zvláštního.

Teorie kovariace byla kritizována především ze dvou důvodů. Prvním je, že pouze analyzují informace o jednotlivých situacích. Jedinci však nepřístupují k vysvětlení situací naivně, ale používají zkušenosti s různými sociálními situacemi k tomu, aby si vysvětlili, co se děje. Kdybychom přistupovali k vysvětlení situaci naivně, tak bychom byli zcela zahlceni informacemi. Další kritika se týká společenské podstaty problému a souvisí s již první námitkou. Teorie kovariace ignoruje osobní pozadí, ale i informace vyplývající ze sociálního kontextu, kterými disponujeme. Když však hledáme vysvětlení podstaty chování, čerpáme z rozvinuté soustavy sociálních dovedností. Samotná kovariace tedy neposkytuje úplné vysvětlení našich atribucí, proto musíme brát v úvahu i jiné formy společenského vědění (Hayesová, 2003, s. 40 – 41).

2.2 Výkonová motivace a atribuce

Kauzální atribuce úzce souvisí s problematikou motivace. Motivační teorie hledají odpovědi na otázky, co vede lidi k tomu, že jednají určitým způsobem. Naproti tomu teorie atribuce se zajímá o to, co lidé považují za příčinu svého konání i konání ostatních (Štech, 1980 cit. podle Plevová, s. 10 – 11).

Tab. 3 Rozlišení teorie motivace a atribuční teorie

	Charakteristika	Otázky
Teorie motivace	Odpovědi na otázky, co vede jedince k tomu, že jednají určitým způsobem.	Proč člověk jedná tak jak jedná?
Teorie atribuce	Co jedinci považují za příčinu svého jednání i jednání ostatních.	Co je příčinou toho, že mi soused neodpovídá na dotazy? Proč se tak chová? Co je příčinou jeho chování?

Pochopení kauzality pomáhá jedinci zdůvodnit si události, které se odehrávají v jeho každodenním životě. Pochopit kauzalitu, znamená odhalit příčinu životních událostí. Při pochopení příčiny vedoucí k jasným důsledkům se život stává jasnějším a smysluplnějším. Pokud známe příčinu určitého chování, potom ho můžeme změnit. Pochopíme-li vztah příčiny a důsledku, potom můžeme efektivněji zvládat zátěžové situace, neúspěch, úzkost, stres či depresi. Známe-li kauzalitu, můžeme dojít k efektivnějšímu zvládnutí komunikace a sociální interakce s ostatními lidmi (Plevová, 2007, s. 11).

Atribuce vyjadřuje tendenci jedince přisuzovat pozorovaným aktům chování (svým i jiných osob) a zejména jeho výsledkům, úspěchům i neúspěchům určité vnější i vnitřní příčiny. Keller (1981 cit. podle Nakonečný, 1996, s. 25) charakterizuje fenomén atribuce jako tendenci jedinců předvádět vlastní chování v prostředí na určité příčiny, motivy, vlivy či schopnosti. Proces atribuce není pouhou alternativou k současným kognitivním teoriím motivace, ale spíše teorií, jak osoby vnímají motivaci jiných osob, jak na ni reagují z jejich konání. Ukazuje se totiž, že aktér vidí příčiny svého jednání ve svém okolí („Uhodil jsem jej, protože mě provokoval“), zatímco pozorovatel je shledává v aktérovi („Uhodil jsi ho, protože si agresivní“). Důležité jsou však atribuce, které jedince vztahuje k vlastnímu jednání, kdy jejich příčiny spatřuje v sobě nebo ve svém okolí. Proces atribuce pak ovlivňuje očekávání a emoce spojené s motivacemi především v situacích vztahujících se k výkonu, kde se prosazují emoce prožívání úspěchu a neúspěchu.

Atribuční model výkonové motivace byl rozpracován Bernardem Weinerem (1974 cit. podle Plevová, 2007, s. 35 - 39). Tento kalifornský psycholog na počátku sedmdesátých let minulého století provedl rozšíření atribucí do oblasti výkonové motivace. Podstatou tohoto přístupu je zjistit, jak situace úspěchu a neúspěchu ovlivňuje provedená atribuce. Základem tohoto přístupu je klasifikace příčin, které mohou pomoci jedinci při objasnění úspěchu

a neúspěchu používat. Jsou to schopnosti, úsilí, obtížnosti úkolu a náhoda či štěstí. Všechny tyto příčiny lze diferencovat na základě několika dimenzí:

- dimenze místa (lokalizace),
- dimenze stability,
- dimenze kontroly,
- dimenze globality.

Dimenze místa dělí příčiny na vnější a vnitřní. Vnější se vztahují k prostředí (obtížnost úkolu, náhoda, učitel, rodina), vnitřní naopak k osobním faktorům aktérů (schopnosti, úsilí, nálada). Dimenze místa je dáвана do souvislostí s emočním prožíváním úspěchu či neúspěchu. Weiner předpokládal, že intenzivnější afekty lze očekávat v souvislosti s vnitřními atribucemi. Jedinec tedy prožívá větší radost, jestliže je přesvědčen o tom, že za jeho úspěchem stojí jeho schopnosti, než náhoda. Prožívá však také větší zklamání, pokud neúspěch přisuzuje nedostatečným vlastním schopnostem, než kdyby si myslel, že se jedná o náhodu.

V dimenzi stability dělíme příčiny na stabilní v čase a nestabilní. Stabilní jsou v čase neměnné nebo se opakují (schopnosti, obtížnosti úkolu), nestabilní příčiny jsou přítomny jen v určitých situacích (náhoda, nálada). Dimenze stability má vztah k očekávání, protože jestli je něco stabilní, tak očekáváme, že se objeví znovu. Pokud jedinec uspěje, pravděpodobnost úspěchu se zvyšuje i do budoucna, pokud neuspěje, pravděpodobnost úspěchu klesá. Pokud jedinec vnímá příčiny jako stabilní, pak bude výsledek úspěchu předvídan s větší jistotou a zároveň se objeví i intenzivnější emoční prožívání v podobě hrdosti, spokojenosti či radosti. Může se však objevit situace, kdy se dostaví neúspěch, který se spojuje s emočním prožíváním v podobě strachu a obav v případě dalšího selhání.

Dimenze kontroly se objevila poté, kdy Weiner ve svém konceptu provedl několik úprav. Dimenze kontroly se vztahuje spíše k percepci druhých jedinců a liší se tak od předcházejících dimenzí, které se vztahovali k vlastní osobě. Ke kontrolovatelným, které může jedinec nějakým způsobem ovlivňovat, můžeme řadit úsilí. K nekontrolovatelným příčinám, které jedinec nemůže ovlivňovat, řadíme náladu a schopnosti. Dimenze kontroly přinesla velmi zajímavý experiment Piliavina (1970 cit. podle Plevová, 2007, s. 37), na základě kterého bylo zjištěno, že lidé nemají tendenci pomáhat lidem, u kterých předpokládají, že jejich dočasná nezpůsobilost se jeví jako kontrolovatelná. Pomocník experimentátora zkolaboval na mnoha prostranství a čekal, jak se zachovají ostatní účastníci experimentu. Někdy byl

pomocník střízlivý, jindy byl pod vlivem alkoholu. Bylo ověřeno, že pomocníkovi pod vlivem alkoholu byla poskytována pomoc jenom zřídka. Opilost bývá vnímána jako příčina kontrolovatelná, kterou si zavinil sám aktér. Naproti tomu nemoc bývá vnímána jako nekontrolovatelná, proto byla nabídnuta pomoc od ostatních jedinců častěji.

Dimenze globality je definována póly specifita a nespecifita. Specifita příčinou jsou příčiny specifické pro danou situaci. Nespecifita příčiny se mohou vyskytovat i v jiných situacích.

Pro přehlednost jsme sestavili tabulku základních kauzálních faktorů dle Weinerovy teorie (Plevová, 2007, s. 37):

Tab. 4 *Kauzální faktory dle Weinerja*

lokalizace	vnitřní	vnější
stabilita	stabilita	nestabilita
globalista	specifita	nespecifita
kontrolovatelnost	kontrolovatelnost	nekontrolovatelnost

S touto teorií se objevuje spousta otázek, které poukazují na nejednoznačnost kauzálních atribucí: Podle čeho posuzujeme události jako specifické a podle čeho je zobecňujeme? Je příčina opravdu specifická nebo mě provází i v jiných oblastech mého života? Měl jsem smůlu jenom v této situaci? Výzkumy dokazují, že jako nejspolehlivější se ukázaly dimenze stability a místa. Však musíme zdůraznit, že každá dimenze kauzálních faktorů má vliv na motivaci, na jednání i na emocionální prožívání.

Pokusme se shrnout Weinerovu koncepci. Na začátku máme jedince, který provede počáteční bezděčnou reakci na emocionálně významný podnět. Pro provedení počátečního hodnocení se jedinec začne zajímat o to, co je příčinou podnětu. Atribuční kauzalita mu pomůže zpřesnit emoční prožitky nebo je úplně přehodnotit. Konečné pojmenování i prožívání emoce je tedy výsledkem atribuce kauzality. (Weiner, 1986 cit. podle Plevová, 2007, s. 428). Kdybychom si to měli předvést na konkrétním příkladu, tak nám dobře poslouží rodná situace. Žena může přisuzovat manželovu večerní nepřítomnost jeho pracovní zaneprázdněnosti, pak jej po návratu domů láskyplně přivítá. Pokud se však domnívá, že se muž zdržel s kamarády v hospodě nebo s jinou ženou, pak během čekání na něj bude pro-

žívat úzkost, nejistotu či žárlivost. Po jeho příchodu se s ním nejspíše pohádá (Plháková, 2004, s. 428 – 429).

Weiner spojil atribuci s výkonovou motivací a objasnil tak některé emocionální aspekty úspěchu a neúspěchu ve vztahu k atribucím. Výsledky jeho výzkumu měly dopad například na školní praxi, kde je jeho teorie často využívána.

2.3 Atribuční tendence

Při zkoumání a rozvíjení teorie atribuce byly zjištěny některé pravidelnosti, které se objevují v určitých situacích. Tyto pravidelnosti jsou označovány jako atribuční tendence. V odborné literatuře se můžeme setkat i s pojmenováním jako atribuční chyby a omyly. Atribuční tendence nám popisují určitá zkreslení, očekávání a perspektivy aktérů interakce, jež ovlivňují interpretaci chování (Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 189). Uvedme si nyní podrobněji hlavní atribuční tendence, mezi které patří základní atribuční omyl, egodefenzivní atribuce a kontradefenzivní atribuční tendence.

Základní atribuční omyl, jako jedna z nejznámějších atribučních tendencí, se projevuje v rozdílných atribucích účastníků a pozorovatelů. Účastníci (aktéři) mají tendenci připisovat zdroj svého chování situaci, zatímco pozorovatelé mají sklon připisovat zdroj chování aktérovi. Aktér přisuzuje příčiny svého jednání situačním vlivům (obtížnosti, úkolu, náhodě) a pozorovatel přisuzuje příčiny stejného chování stabilním dispozičním vlastnostem aktéra, podceňuje proto kauzální důležitost situačních faktorů ve srovnání s faktory dispozičními. Tento rozdíl je vysvětlován různými východisky. Jedním z možných vysvětlení se zdají odlišná ohniska pozornosti u aktéra a pozorovatele. Jako lidé máme totiž tendence připisovat vyšší úroveň odpovědnosti za činy jedincům, kteří jsou v ohnisku naší pozornosti. Pozornost aktéra je zaměřena na aspekty situace, kdežto pozornost pozorovatele je zaměřena na dispoziční vlastnosti aktéra přímo. Jakmile dochází ke změně ohniska ze situační na dispoziční zaměření, následuje většinou i změna atribucí. U aktéra můžeme atribuci změnit pomocí posazení před zrcadlo či před kameru, což je situace, kdy aktér je přinucen si všimnout sebe samu jako příčinu svého jednání či výkonu. U pozorovatele můžeme převrátit atribuční tendenci prostřednictvím empatie, aneb vcítění se do role aktéra (Dařílek a Kusák, 2001, s. 81 – 82; Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 189; Plevová, 2007, s. 49 – 50).

K dalším faktorům atribuční tendence patří **egodefenzivní atribuce**. Tento typ tendence se projevuje hlavně v oblasti sebeatribuce. Jedinci hledají příčiny pro svůj vlastní výkon nebo jednání. Přebírá odpovědnost (vyšší/nížší) za negativní důsledky svého jednání nebo výkonu a zachovává si pozitivní obraz o sobě samém. Jako příklad ze školského prostředí bychom si mohli uvést situaci, kdy si žák brání převzít odpovědnost za negativní výkon, protože by si musel připustit, že pro danou činnost nemá schopnosti. Raději si odkáže na špatnou náladu či únavu, protože tyto situace pro něho nemají takové závažné důsledky (Dařílek a Kusák, 2001, s. 81 – 82). Autor Baumgartner (In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 189) egodefenzivní atribuci nazývá sebeochrannou atribucí.

S problematikou sebeatribucí také souvisí **kontradefenzivní atribuční tendence**. Jedinec přejímá odpovědnost za negativní důsledky svého jednání, zejména tehdy, když očekává stejné nebo podobné výkony i v budoucích situacích a cítí odpovědnost za výsledek svého jednání. Může se jednat o situace v případech, kdy je výkon jedince veřejný (výstup před publikem) nebo je jedinec vysoce zaangažován (Dařílek a Kusák, 2001a, s. 83).

Skupinové výzkumy přinesly zajímavé poznatky o projevení **tendence nápadnosti**, kdy pozorovatelé připisují odpovědnost těm jedincům ve skupině, kteří se nějakým způsobem odlišují od jiných (Baumgartner In: Výrost a Slaměník, 2008, s. 189 – 190).

2.4 Proměnné ovlivňující atribuce

Hledání kauzality je úzce spojeno s naším emočním prožíváním. Proces hledání příčin událostí, ve kterých se jedinec během svého života ocitá, úzce souvisí s celou osobností člověka. V následujících řádcích se budeme věnovat osobnosti ve vztahu k atribučním procesům. Z osobnostních proměnných ovlivňujících atribuce se zaměřujeme na sebesystém a optimismus a štěstí.

Sebesystém

Osobnost sehrává důležitou roli v atribučních procesech. Rozdíly v osobnostních vlastnostech se projevují na posouzení situací a vlastních možností. Jedinec je motivován v proměnlivých situacích si zachovat, případně vylepšit svůj sebepojem. Poznání sebe sama má svá specifika a do jisté míry může měnit nebo se lišit od přístupu poznání jiných lidí. Často se posuzujeme zkresleně a vůči své osobě jsme neobjektivní. V rámci společnosti se porovnáváme s ostatními a na základě toho se vytváří pak náš názor na sebe sama. Hledání příčin nad vlastním chováním se nazývá sebeatribucí. Jde tedy o posuzování příčin a důvo-

dů vlastního prožívání a chování. Sebeatribuce úzce souvisí se sebepoznáním. Na základě sebeatribuce se rozhodujeme o činnostech, které chceme vykonávat, přemýšlíme nad svými schopnostmi a dovednostmi a hodnotíme svůj aktuální psychický stav. (Plevová, 2007, s. 31, 60).

Optimismus a štěstí

Kauzální atribuce jsou v těsném spojení s emocemi a motivací jedince. Weiner (1986 cit. podle Plevová, 2007, s. 77) konstatuje, že kauzální atribuce determinují afektivní prožívání a reakce jedince v každodenním životě. Emoce podněcují myšlenkové procesy v průběhu střetávání se s problémem a podněcují průběh ve směru úspěšného a neúspěšného řešení. Úspěšné řešení vyvolává v jedinci většinou pozitivní emocionální prožitky. Neúspěšné naopak vyvolá negativní emocionální prožitky ve formě zklamání, strachu, úzkosti či zlosti a může tak vzniknout pocit bezmocnosti (Nakonečný, 2000, s. 16).

Optimismus a naděje zvyšují odolnost vůči depresi a zvyšují pracovní výkon. V literatuře jsou známy dvě koncepce vztahu k optimismu, které navzájem spolu souvisí. Jde o dispoziční optimismus a situační optimismu. Dispoziční optimismus se vztahuje k obecnému výsledku očekávání, že se stane to lepší, než to horší. Situační optimismus se uvádí do vztahu k očekávání, které jednotlivec má pro konkrétní situaci, týkající se toho, jestli situace dopadne dobře nebo špatně. Optimismus je obecně považován za stabilní dispoziční zdroj, který ovlivňuje to, jestli jednotlivec zůstane soustředěný na své chování a cíl, kterého chce dosáhnout. (Plevová, 2007, s. 88).

Pesimistické chování jedince je charakterizováno neustálým hledáním toho špatného vůči sobě či okolí. Seligman (1975 cit. podle Plevové, 2007, s. 88 – 89) tvrdí, že jedinci s tímto negativním očekáváním směřují k pesimistickému explanačnímu stylu. S pocity nespokojenosti, pesimismu a nevyrovnanosti souvisí to, jakým způsobem si vysvětlují příčiny dobrých či špatných událostí, do kterých se během života dostávají. Když se na negativní situaci dívají z pohledu „vždy“ a „nikdy“, potom způsob vysvětlování je stálý a pesimistický. Pokud zaujímají pozici „někdy“ a špatné zážitky svádějí na náhodu, mají tendenci si negativní událost vysvětlit více optimisticky. Seligmanovy teoretická východiska jsou vyvozeny z propozic naučené bezmocnosti.

Vycházíme-li z kauzálních atribucí a z toho, že explanační (atribuční) styl je naučenou odpovědí na vyskytující situace, potom můžeme mnoho změnit. Více pozitivních emocí sebou nese lepší tělesné zdraví a úspěch (Plevová, 2007, s. 91).

2.5 Naučená bezmocnost

Naučenou bezmocnost poprvé popsali američtí vědci Singer a Seligman (1972,1975 cit. podle Smékal, 2004, s. 267 – 268). Seligman se ve svých studiích zabýval učením u zvířat. Ve svých experimentech ze šedesátých let vystavil psy několika sériím elektrických šoků, kterým se nebylo možné vyhnout. O 24 hodin později byli opět tito psi vystaveni další dávce elektrošokům, avšak tentokrát se jim mohli vyhnout. Psi však zaujali pasivní přístup a přestali usilovat o útěk. Naučili se být bezmocní. Psychologové později objevili určitou souvislost k pasivnímu chování lidí v reálném životě. Dlouhodobé setrvávání jedinců v situacích, jejichž výsledek nemohou nijak ovlivnit, způsobuje apatii, nečinnost, ztrátu motivace a pesimismus (Kassin, 2007, s. 601). Když se lidé cítí bezmocní, tážou se většinou, proč tomu tak je a na tuto otázku si odpovídají z hlediska kauzálních atribuce. Můžeme rozlišit tedy tři dimenze atribučních procesů (Smékal, 2004, s. 268):

- Lidé mohou přisuzovat příčinu své bezmocnosti buď sobě, nebo situacím. Zdroj ohrožení je vnitřní nebo vnější.
- Lidé mohou příčinu bezmocnosti připisovat faktorům specifickým pro danou situaci nebo podmínkám ve světě kolem nich.
- Lidé mohou vnímat podmínky své osobní situace jako neměnné a relativně trvalé nebo nestálé a dočasné.

Vysvětlení, které si jedinec připisuje své bezmoci, má závažné důsledky. Když např. připisujeme nedostatečnost sobě samému, vede to ke ztrátě sebeúcty. Osobní bezmocnost vede k větší rezignaci a ztrátě sebedůvěry (Smékal, 2004, s. 268).

Seligman se svými kolegy (2007, s. 1111 - 1116) se zaměřil na výzkum prevence deprese a úzkosti pomocí semináře orientovaného na změnu explanačního stylu. Dospěli k závěrům, že v porovnání s kontrolní skupinou, která seminář neabsolvovala, vykazovali studenti výrazně méně depresivních symptomů a úzkosti a zlepšení optimistického explanačního stylu. Na tomto zlepšení se právě podílela prevence depresivních symptomů a zlepšení životní spokojenosti.

2.6 Aplikace atribuční teorie do praxe

Kauzální atribuce ovlivňují prožívání a chování každého z nás. Jedinec může vnímat situaci podobně jako ostatní a tím vzniká pocit sdílené reality. V jiném případě však může vést vliv kognitivních procesů k odlišnému interpretování od ostatních lidí, což může vést

k pocitu nepohody či problémům v interpersonálních vztazích. V každodenním životě posuzujeme a pátráme po příčinách v mnoha situacích a docházíme k tomu zcela nevědomě (Plevová, 2007, s. 92).

Kauzální atribuce můžeme tedy využívat při každodenních záležitostech, kdy hledáme příčiny dějů kolem sebe. Poznatky z atribučních teorií však pronikly i do dalších oblastí života a vědy:

- trestní právo (závažnosti zločinu jsou posuzovány na základě přisuzování - úmyslné či neúmyslné zabití),
- manželské poradenství,
- medicína,
- psychologie obchodu,
- školní prostředí (souvislosti atribučních teorií s prožíváním a chováním žáka).

Kauzální atribuce v psychoterapii

Atribuční teorie se v poslední době ukázaly být velmi významné v oblasti psychoterapie, především při léčbě depresí. Na konci 70. let minulého století došlo k rozvoji dvou nezávislých modelů deprese. Jedním z nich byl behaviorální, který rozpracoval Seligman a Lewinshon a druhý se týkal kognitivního přístupu Beckova modelu. Aaron Thomas Beck vypracoval kognitivní terapii, která věnuje značnou pozornost poznávacím procesům, a to především myšlení. Terapeut pomáhá pacientovi, aby určil své chyby v myšlení a aby se naučil realističtějšímu způsobu formulování svých zkušeností. Původně jeho model byl věnován depresivním stavům, později byl aplikován i do dalších oblastí a na většinu psychických poruch. Kognitivní terapie vychází ze sebezpozorování vlastních myšlenek a pocitů, kdy jedinec naslouchá svým myšlenkám, pocitům a přáním. Zabývá se také tím, jaké zákonitosti utvářejí obsah vnitřních myšlenek. Jedinci se za stejných vnějších okolností chovají odlišně a stejná situace je interpretována jedinci různě. Tyto pravidla jedinci používají i při hodnocení úspěšnosti či neúspěšnosti svého chování či nějakého výkonu (Plevová, 2007, s. 94 – 96).

Podle Beckovy teorie (cit. podle Atkinson, 1995, s. 645) se depresivní jedinci dopouštějí následujících chyb v myšlení:

- Přílišná generalizace
 - o Na základě jedné události vyvozují zevšeobecňující závěry. Př.: Student ze svého slabého výkonu v jedné hodině usoudí, že je neschopný a hloupý.

- Selektivní abstrakce
 - o Soustředí se na nepodstatný detail a opomíjí důležitější znaky situace. Příklad: Nadřízený chválí asistentku za její celkově dobrý pracovní výkon, ale ona si z rozhovoru zapamatuje pouze jednu mírně kritickou poznámku.
- Zveličování a zlehčování
 - o Zveličování drobných špatných událostí a zlehčování zásadních příznivých událostí při hodnocení vlastního výkonu. Příklad: Žena považuje nepatrné promáčknutí nárazníku svého auta za katastrofu (zveličování), ale jejímu sebevědomí nijak neprospěje skutečnost, že pronesla výbornou přednášku (zlehčování).
- Personifikace
 - o Nesprávné přebírání odpovědnosti za špatné události ve světě. Příklad: Déšť zkaží náladu hostům na zahradní slavnosti, ale hostitel klade vinu spíše sobě než počasí.
- Nekritický úsudek
 - o Vyvozování závěrů, které nemají oporu ve skutečných událostech. Příklad: Manželka se tváří smutně a manžel z toho vyvodí závěr, že jí zklamal. Kdyby se jí zeptal, zjistila by, že žena je sklíčená, protože onemocněla její přítelkyně.

Postupem času dochází ke spojení kognitivního a behaviorálního terapeutického směru a vzniká kognitivně-behaviorální terapie (KBT), kterou můžeme charakterizovat jako léčbu zaměřenou na analýzu a modifikaci kognicí a jednání. Vychází z předpokladu, že deprese je naučenou odpovědí jedince. Během života se v jedinci formují názory na sebe samu, svět a budoucnost. Tato vytvořená schémata ho vedou k určitému chování, pomocí něhož hodnotí a řídí své chování. Řada z nich jsou provozuschopné a napomáhají adaptaci, avšak se mohou objevit dysfunkční schémata, které produkují nepříjemné emoce. Pomocí těchto negativních emocí dochází k interpretaci dalších zkušeností, z toho může následovat rozvoj depresivních příznaků a vznik naučené bezmocnosti, kterou jsme již výše popsali. Depresivní jedinci interpretují svět kolem sebe negativním způsobem, sebehodnocují se a negativně vnímají svoji budoucnost. Cílem kognitivně-behaviorální terapie je vést pacienta k tomu, aby si uvědomil, že jeho myšlení je zkreslené a mylné. Pomocí rozhovoru a úkolů pomáhá terapeut pacientovi toto myšlení a jednání měnit (Plevová, 2007, s. 97 – 105).

Kauzální atribuce ve školním prostředí

Poznatky o atribucích byly rozvíjeny v rámci sociální psychologie, ale ukázaly se tak významné, že byly převzaty a rozvíjeny v dalších psychologických disciplínách, například zaměřené na pedagogickou praxi či pracovní oblast. Můžeme aplikovat kauzální atribuce na vztah učitele (pozorovatele) a žáka (aktéra). Ve vztahu pozorovatele a aktéra dochází často k tomu, že pozorovatelé podceňují kauzální důležitost situačních faktorů oproti faktorům dispozičním. Učitel má tendenci hodnotit žáka na základě jeho výkonu nebo chování. Dochází zde k nedocenění vlivů situačních znaků na chování a výkon. Dále můžeme popsat omyl rozdílnosti tzv. ohnisko pozornosti u učitele a žáka. Jedinci mají totiž tendenci přisuzovat vyšší úroveň odpovědnosti za činy jedincům, kteří jsou v ohnisku jejich pozornosti. Učitel může být zaměřen na výkon žáka, což může zastínit situační aspekty. Žák může být naopak orientován na aspekty situace (zkoušení, učitel, třída). Jakmile je ohnisko změněno, následuje většinou i změna atribucí. Atribuční tendence žáků mohou být ovlivněny atribučními tendencemi učitelů, ať již negativně (kontradenzivní atribuce) či pozitivně (egodefenzivní atribuce, naučená bezmocnost). Co se týče kauzálních atribucí ve školním prostředí, tak bychom mohli ještě zmínit Weinerovu koncepci výkonové motivace, která má ke školní situaci velmi úzký vztah. Podstatou tohoto přístupu je zjistit, jak situace úspěchu a neúspěchu ovlivňuje provedená atribuce (Plevová, 2007, s. 108 – 111).

3 NEZAMĚSTNANOST

Po roce 1989, který představoval pro Českou republiku výrazný mezník, došlo k revoluci společenských změn, které s sebou přinesly mnoho pozitivního, ale i negativního v podobě nezaměstnanosti. Doba, kdy se nezaměstnanost blížila skoro k nule, dávno pominula. S příchodem tržního hospodářství nezaměstnanost stoupla a v této době dosahuje svého historického maxima.

V životě jedince zaujímá pracovní proces důležité a nezastupitelné postavení. Vyřazení z tohoto procesu představuje řadu problémů: ztráta pracovních návyků či sociální izolaci. Neméně významným problémem je i ztráta finanční odměny.

Při rozboru konkrétního tématu si nejprve definujeme základní terminologii (Brožová, 2003, s. 77, 106):

- *Zaměstnaný* je ten, kdo vykonává jakékoliv placené zaměstnání. Jsou to i ti jedinci, kteří práci mají, avšak jí vykonávat nemohou, tj. z důvodu nemoci, dovolené či stávky.
- *Nezaměstnaný* je ten, kdo je schopen pracovat a je ochoten pracovat, nemá však placené zaměstnání a aktivně ho hledá. Patří sem i ti jedince, kteří byli propuštěni a čekají na návrat do pracovního procesu.
- *Nezaměstnanost* vyřazuje jedince z participace na ekonomickém, společenském i politickém životě. Práce je nástrojem společenského vzestupu, nástrojem naplnění motivace a radosti. Jedinec jí demonstruje svoji pozici ve společnosti a vyjadřuje tak svojí identitu. Společnost očekává, že jedinec, který je schopen pracovat bude získávat své osobní profity především z práce, a tak mu k tomu dotváří příslušnou ekonomickou a společenskou infrastrukturu.

Nezaměstnanost je přirozeným jevem a atributem demokratické společnosti, založené na tržním mechanismu. Nedá se o ní hovořit jako o ekonomickém či sociálním problému, pokud se nestává masovou záležitostí. Pokud dojde však k této negativní diferenciaci, stává se nezaměstnanost klíčovým aspektem nerovnováhy trhu práce a její konsekvence jsou znatelné jak pro samotného jedince, tak pro celou společnost, která usiluje o její zmírnění či odstranění formou (Mareš, 2002, s. 13):

- náhrady části ztraceného výdělku podporou v nezaměstnanosti ze strany sociálního státu,

- regulace pohybu osob na trhu práce či jejich uvolňování (předčasné důchody),
- podpora ekonomické (zejména investiční) aktivity přinášející růst pracovních příležitostí v ziskové sféře
- vytváření pracovních příležitostí pomocí přímých státních výdajů.

Nezaměstnanost není výsledkem lenosti či morální neužitečnosti jedince, ale výsledkem sil, které se vymykají kontrole. Podle Tofflera (1980, cit. podle Mareš, 2002, s. 13) jsou příčinami dnešní nezaměstnanosti krátkodobé investice, obchodní politika či špatná vláda, než osobní nedostatky nezaměstnaného jedince.

3.1 Druhy nezaměstnanosti

V zásadě rozlišujeme několik dělení nezaměstnanosti:

- a) Podle příčiny vzniku (Mareš, 2002, s. 18 – 21)

Frikční (dočasná) nezaměstnanost – mezi pracovními místy dochází k přesunům pracovníků, kteří si hledají nové zaměstnání z různých důvodů (např. lepší mzdové podmínky). Tento typ nezaměstnanosti je krátkodobý, obvykle nepřesahuje délku tří měsíců.

Strukturální (technologická) nezaměstnanost – řada pracovníků může ztratit své pracovní místo i díky rozpadu neefektivních podniků a institucí. Tím může zaniknout řada povolání s nimi související. Tento typ nezaměstnanosti je typický pro vyspělé země a týká se i vysoce kvalifikovaných osob nebo osob s dlouhodobou praxí.

Cyklická nezaměstnanost – způsobená nedostatečnou poptávkou trhu a nevyužitím stávajících kapacit zaměstnanců. Někdy se také hovoří o nezaměstnanosti z nedostatečné poptávky, která značí, že poptávka po práci je ve vztahu k její nabídce nedostatečná.

Sezónní nezaměstnanost – je-li cyklická nezaměstnanost pravidelná a spojená s přírodním živlem, hovoříme o nezaměstnanosti sezónní. Dosti je rozšířená například v zimním období ve stavebnictví, v zemědělství nebo v oblasti poskytování služeb spojených s turistikou.

Skrytá nezaměstnanost – zahrnuje jedince, kteří nejsou registrováni na úřadu práce. O práci buď zájem nemají, nebo informace o potencionálním zaměstnání hledají na neformálních sítích či přímo u konkrétních podniků. Často do této skupiny spadají ženy na mateřské dovolené nebo studenti.

- b) Podle času (Buchtová, 2002, s. 72)

Krátkodobá nezaměstnanost – krátkodobě nezaměstnaný jedinec je ten, kdo je registrovaný na úřadě po kratší dobu než 12 měsíců

Dlouhodobá nezaměstnanost – za dlouhodobě nezaměstnané dle Mezinárodní organizace práce jsou považovány osoby, které jsou bez zaměstnání déle než jeden rok, tj. 12 měsíců. Podle této organizace používá definici nezaměstnanosti také Český statistický úřad.

c) Podle dobrovolnosti (Buchtová, 2002, s. 67 - 68)

Dobrovolná nezaměstnanost – jedinci dobrovolně nezaměstnaní by si mohli najít práci při tržní ceně, avšak tato cena se jim zdá velmi nízká, proto raději volí volný čas a hledají přijatelnější pracovní příležitosti.

Nedobrovolná nezaměstnanost – stav, kdy vzniká přebytek nabídky práce. Existují jedinci, kteří jsou ochotni při určité mzdové sazbě pracovat, ale nejsou pro ně pracovní příležitosti. Nezaměstnaný akceptuje mzdu, kterou trh nabízí, i přesto však práci najít nemůže.

K měření nezaměstnanosti se používá ukazatel míry nezaměstnanosti, který poměruje počet nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu a vyjadřuje se v procentech. Míru nezaměstnanosti propočítává Český statistický úřad. Číslo, které ve svých statistikách uvádí, není konečné, protože nezahrnuje ty jedince, kteří se na úřad práce neregistrují a ty jedince, kteří pracují na zkrácený pracovní úvazek, i když by raději pracovali na plný úvazek. Skutečná nezaměstnanost proto může být vyšší. Paradoxem mohou být jedinci, kteří práci vůbec nehledají a jsou registrovaní na místně příslušném úřadu práce jenom proto, že raději žijí z podpory a nabízená místa odmítají.

3.2 Psychologická a sociální hlediska nezaměstnanosti

Vyloučení ze zaměstnání je spojeno s deprivací v uspokojení základních potřeb. Ztráta práce, pokles životní úrovně, omezení společenských kontaktů působí na psychickou stránku a psychické i fyzické zdraví jedince. Jedinec je často vystavován situacím odmítnutí, což v něm způsobuje vyšší napětí a zvyšují se jeho negativní pocity. Ztrácí důvěru v sebe sama, prožívá pocity nedostatečnosti a podřadnosti. Z fyzických aspektů se vyskytují poruchy spánku, pocity úzkosti a obavy z budoucnosti (Brožová, 2003, s. 108).

Giddens (1989 cit. podle Mareš, 2002, s. 58) shrnuje šest charakteristik placené práce, které mají pro život člověka klíčový význam:

1. peníze - mzda nebo plat jsou hlavním zdrojem uspokojování potřeb,

2. úroveň činností – zaměstnání představuje základnu pro získávání schopností a dovedností,
3. rozmanitost žití – zaměstnání jako kontakt se sociálním světem,
4. struktura času – smysluplné uspořádání denních aktivit,
5. sociální kontakt – participace na aktivitách s ostatními lidmi,
6. osobní identita – stabilní sociální identita.

Prožívání ztráty práce je pro většinu lidí závažnou psychosociální zátěží. Dlouhodobá ztráta zaměstnání postihuje celou psychiku člověka. Pro dlouhodobě nezaměstná jedince je charakteristická sociální izolovanost, uzavírání se do sebe či úbytek sociálních kontaktů. Potřeba dostatečně dlouhé a společensky oceňované práce patří do struktury lidské přirozenosti. Beznadějný boj s nezaměstnaností může některé lidi přivést k sebevraždě. Jiní natolik podlehnou tomuto stavu, že se přizpůsobí sníženému životnímu standardu, až skončí jako bezdomovci či zločinci. Střídání naděje a zklamání na trhu práce přispívá k emocionální labilitě a způsobuje deprese. Zkušenosti se ztrátou práce však neprobíhá u všech jedinců stejně. Zvládání situace ztráty práce je individuální záležitostí a je podmíněno psychickou odolností jedince či věkem. Ukazuje se, že lépe se vyrovnávají se ztrátou zaměstnání ti, kteří hledají příčinu u sebe, ne však ve vnějších faktorech. Nepodléhají úzkosti, jsou aktivnější při hledání práce a jsou méně stresovaní. Boj s nezaměstnaností zvládají lépe také mladší jedinci. S věkem se stupňuje finanční odpovědnost, rodinná a společenská očekávání, touha po kariéře. S touhou hypotézou můžeme odkázat na výzkum P. Lazersfelda (1975 cit. podle Buchtová, 2002, s. 100), který zjistil provázanost nezaměstnanosti s věkem, nikoli stupněm dosaženého vzdělání.

Mareš (2002, s. 61 – 73) vymezil a popsal několik základních oblastí, které se dotýkají nezaměstnaných a ovlivňují jejich každodenní činnosti. Následně si stručně charakterizujeme některé z nich.

➤ **Životní úroveň**

Žít pouze jenom z podpory v nezaměstnanosti či sociální podpory představuje pro nezaměstnaného a jeho rodinu velké snížení životní úrovně. Mnoho nezaměstnaných však podporu v nezaměstnanosti nedostává. Buď nesplňují podmínky, nebo vyčerpali dobu, po kterou je podpora udělována. Mizivý příjem nutí jedince omezit svoji spotřebu. Finanční potíže jsou častým důvodem nutící nezaměstnané vzít jakoukoliv i hůře placenou či méně kvalifikovanou práci.

➤ **Konzumní deprivace**

Deprivace nezaměstnaných je spojena s jejich vyloučením ze sociálních vztahů a vyloučením s konzumní společností. Získávání nového zboží je spojeno s pocitem uspokojení a je prožíváno jako příjemná událost. Deprivace nastává v okamžiku, kdy jedinec není schopen získat či vlastnit určité množství zboží. Denní bombardace reklamou či nabídkou supermarketů vzbuzují a posilují tyto aspirace ještě více. Tlak na jedince je také zesilován sociálním okolím, prezentující určitou společenskou úroveň spotřeby.

➤ **Zkušenost změny času**

Nezaměstnanost je také spjata se změnami ve vnímání času. Čas nezaměstnanému ubíhá mnohem pomaleji, dny nemají žádnou strukturu, neprobíhá žádné odlišování pracovního týdne od víkendů. Čas přestává hrát důležitou roli a je naplňován pocity nudy. Dramaticky proto roste podíl nestrukturovaného času ve vztahu k času strukturovanému. Právě extrémní nárůst volně využitelné času paradoxně zabraňuje nezaměstnaným v tom, aby ho efektivně využívali. Životní styl se stává stylem pasivním.

➤ **Rodina**

Důsledky nezaměstnanosti nepocítují jenom ti, kdo ztratili své zaměstnání. Má vliv také na rodinné příslušníky, a to především pro finanční potíže a narušení vztahů. Napětí vzniká pod náporu stresu způsobeného nedostatkem finančních prostředků.

➤ **Sociální izolace**

Zaměstnání je zdrojem sociálních kontaktů a jeho ztráta tyto kontakty oslabuje či úplně přerušuje. V průběhu nezaměstnanosti dochází ke snížení frekvence sociálních styků a to jak separací z pracovního prostředí nebo jako reflexí na pocity stigmatizace, kterou sebou nezaměstnanost nese.

➤ **Nezaměstnanost a fyzické zdraví**

Problém nezaměstnanosti a fyzického zdraví můžeme spatřit v hlavním viníkovi, kterým je stres. Ke stresu se často přidávají další zesilující faktory, jako jsou kouření, požívání alkoholu, léků a drog. Dlouhodobé vlivy nezaměstnanosti zahrnují vyšší pravděpodobnost rozvoje kardiovaskulárních onemocnění, bronchiálních poruch, výskyt cholesterolu, vysoký tlak a vyšší úmrtnost.

➤ Nezaměstnanost a psychické zdraví

Otázka následků na duševní zdraví zůstává zčásti nezodpovězena. Z části proto, že někteří autoři zmiňují závislost výskytu duševního onemocnění u nezaměstnaných, avšak jejich výsledky jsou kontroverzní. Warr (1985 cit. podle Mareš, 2002, s. 73) uvádí způsoby, kterými může nezaměstnanost ovlivňovat psychické zdraví:

- finanční potíže,
- omezení společenských kontaktů,
- malý prostor pro rozhodování,
- nedostatek příležitostí k rozvíjení nových dovedností, získávání nových zkušeností,
- nárůst ponižujících zkušeností (odmítání žádosti o práci),
- pocit úzkosti z budoucnosti,
- redukce kvality interpersonálních kontaktů.

S dlouhodobou nezaměstnaností přicházejí pocity neužitečnosti, ztráty smyslu života, objevují se příznaky depresí či vyšší počet dokonaných sebevražd. Prohloubení depresivního stavu je u tohoto stádia nezaměstnanosti zřetelné. U krátkodobé nezaměstnanosti trvá naděje na získání nové práce, kdežto u dlouhodobé je znatelná a výzkumy prokazatelná rezignovanost (Hartl a Hartlová, 2010, s. 349).

3.3 Politika zaměstnanosti v ČR

Politika zaměstnanosti patří mezi specifickou oblast, protože vytváří opatření proti nezaměstnanosti a patří do systému záchranné sociální sítě. Je definována jako „*činnost, směřující k dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, produktivnímu využití zdrojů pracovních sil a k zabezpečení práva občanů na zaměstnání.*“ Cílem politiky zaměstnanosti je vytvářet optimální podmínky pro dosažení plné zaměstnanosti (Kotýnková a Němec, 2003, s. 131).

Vlády jednotlivých zemí se shodují v tom, že snížení úrovně masové nezaměstnanosti je dnes politickou prioritou. Neexistuje však jednotná strategie prostředků, jak s ní účinně bojovat. Boj s nezaměstnaností není otázkou vytváření nových pracovních míst, ale záleží i na ekonomickém růstu. Společnost má několik možností, jak řešit danou problematiku (Mareš, 2002, s. 100 – 101):

1. Vytváření nových pracovních míst

Jde zejména o vytváření vhodných podmínek pro vznik nových podniků v ziskové sféře a pro vstup cizího kapitálu. Dále snižování daní, vytváření dlouhodobých perspektiv pro růst podniků, programy investic a další podmínky usnadňující podnikání.

2. Regulace trhu práce na straně nabídky pracovní síly

Regulací vstupu na trh práce a odchodu z něho umožňuje sociální stát udržovat velikost nabídky práce. Dále přizpůsobuje nabídku a poptávku trhu práce z hlediska struktury, zejména rekvalifikací nezaměstnaných jedinců nebo poskytuje informace a kontakty mezi stranami nabídky a poptávky na trhu práce.

3. Legislativní regulace podmínek práce

Sociální stát vytváří takové podmínky, které udržují sociální smír a činnost trhu práce pro všechny zúčastněné. Můžeme sem zařadit podporu nových forem pracovních úvazků, tj. sdílení pracovního místa či práce na zkrácený úvazek.

3.3.1 Úřady práce a jejich působnost

Úřad práce České republiky je zřízen zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, kterým je vymezena jeho působnost. Zákon nabyt platnosti 1. 4. 2011, kdy se zrušili původní okresní úřady práce. Obvody působení krajských poboček jsou shodné s územím krajů, pro oblast bývalých okresů existují tzv. kontaktní pracoviště.

Úřad práce plní úkoly v oblastech (MPSV, ©2009a):

- zaměstnanosti,
- ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- státní sociální podpory,
- dávek pro osoby se zdravotním postižením,
- příspěvku na péči a inspekce poskytování sociálních služeb,
- pomoci v hmotné nouzi.

Správním obvodem krajské pobočky ve Zlíně je území Zlínského kraje (území okresů Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín). Úřad práce Zlínského kraje má 13 kontaktních pracovišť.

Úřad práce poskytuje všem občanům informační služby v oblasti pracovních příležitostí, zejména informace o (MPSV, ©2009b):

- volných pracovních místech,
- situaci na trhu práce,
- podmínkách zaměstnávání v zahraničí,
- možnostech dalšího vzdělávání.

Poskytuje poradenské služby pro:

- volbu povolání,
- volbu rekvalifikace,
- zprostředkování vhodného zaměstnání.

Osobám se zdravotním postižením:

- zabezpečuje pracovní rehabilitaci zaměřenou na získávání a udržení vhodného zaměstnání,
- může poskytnout příspěvek na vytvoření a provoz chráněného pracovního místa, pokud se tyto osoby rozhodnou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost,
- poskytuje poradenské služby pro volbu přípravy k práci osob se zdravotním postižením.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Teoretická část diplomové práce byla zaměřena na vymezení atribučních teorií, nezaměstnanosti a motivace k výkonu, která je východiskem pro praktickou část diplomové práce. Na základě těchto poznatků můžeme přistoupit ke stanovení cíle a formulaci výzkumných otázek a hypotéz.

4.1 Cíl

Diplomová práce se zaměřuje na výzkum sebeatribučních stylů u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti ve vztahu k výkonové motivaci.

Hlavním cílem je ověřit rozdíly míry faktoru subjektivní důležitosti životních situací pozitivních, negativních, afiliativních a výkonových na základě délky nezaměstnanosti a pohlaví. Při vyhodnocení výsledků nás také bude zajímat posouzení rozdílů na základě míry deprese.

Vycházíme přitom z výzkumu autorek Plevové a Urbanovské (2009, s. 18 - 33), které se zaměřily na zjišťování atribučních stylů vysokoškolských studentů ve vztahu k hladině sebevědomí a výkonové motivaci a orientovaly se právě na dimenzi subjektivní důležitosti. Jejich cílem bylo ověřit možné rozdíly míry faktoru subjektivní důležitosti životních situací pozitivních, negativních, afiliativních a výkonových mezi muži a ženami. V rozporu s jejich předpoklady, že ženy vnímají důležitěji situace afiliativní a negativní a muži vnímají subjektivně důležitěji situace výkonové a pozitivní se prokázalo, že ženy vnímají všechny situace subjektivněji důležitěji než muži. Vycházely přitom z empirických výzkumů k genderové stereotypizaci, že žena je v euro-americké kultuře především svědomitá, pečující, zaměřená a interpersonální vztahy a muž je průbojný, soutěživý a zaměřený na výkon. Proto předpokládaly, že ženy budou větší význam připisovat situacím afiliativním a muži výkonovým. Dimenze subjektivní důležitosti byla popsána ve výzkumné metodě The Attributional Style Questionnaire (dále jen ASQ) od autora Peterson a kol. (1982), kterou také autorky Plevová a Urbanovská (2009, s. 18 – 33) použily ve svém výzkumu. Dotazník atribučního stylu od Petersona a kol. se zaměřuje na porozumění vztahu kauzálním atribucí k vytváření si pozitivních či negativních událostí ve svém životě u depresivních osob. Odkazují se přitom na atribuční teorie deprese, které říkají, že se depresivní a nedeprativní osoby liší ve svých kauzálních úsudcích. Zamýšlí se nad tím, jestli se depresivní a nedeprativní jedinci shodují v kauzálním úsudku nebo naopak je přítomnost depre-

se v tomto úsudku rozděluje. Vychází přitom z teorie naučené bezmocnosti. Zahrnují dimenzi lokalizace, stability, místa a globality. Škála subjektivní důležitosti byla zahrnuta s ohledem na možnost, že navrhovaný vztah atribučního stylu a deprese by se mohl vyskytovat pouze v subjektivně důležitých událostech než subjektivně nedůležitých.

Vzhledem k povaze práce chceme vysledovat signifikantní rozdíly v subjektivním vnímání životních událostí u nezaměstnaných z hlediska délky nezaměstnanosti, pohlaví a míry deprese, popřípadě provázanost mezi těmito faktory. Provedený výzkum má vzhledem k neexistenci studií na toto téma v českém prostředí s danou skupinou respondentů a povaze výzkumných otázek explorativní charakter. Explorace je spojena se zohledněním neočekávaných jevů a skutečností, které vyplývají z výzkumu. Účelem této studie je přinést hlubší vhled do dané problematiky atribučních tendencí se zaměřením na subjektivní dimenzi, popřípadě vytvořit návrh, jak by bylo možné tento jev dále zkoumat.

4.2 Výzkumné otázky

Diplomová práce se zaměřuje na výzkum sebeatribučních stylů u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti ve vztahu k výkonové motivaci. Orientujeme subjektivní důležitost jako faktor ovlivňující hodnocení životních situací, který se jeví jako významný v kauzálních atribucích. Beck (2005, s. 1 - 3) zdůrazňuje, že je třeba rozlišovat mezi obecným významem životní situace a jejím osobním významem. Právě osobitý význam, připisované určité události, určuje emoční reakci na tuto událost. Zpřesňování problému výzkumné oblasti nás vedlo k jeho následující formulaci: *Jakou kauzální váhu dává jí nezaměstnaní různým životním situacím z hlediska subjektivní důležitosti?*

Na základě upřesnění cíle výzkumu byly formulovány tyto výzkumné otázky a hypotézy s predikční funkcí:

1. Jaká je celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k pohlaví?

H1: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je u žen vyšší než u mužů.

2. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k délce nezaměstnanosti?

H2: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je vyšší u krátkodobě nezaměstnaných než u dlouhodobě nezaměstnaných.

3. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k míře deprese?

H3: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je rozdílná k míře deprese.

4. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v pozitivních, negativních, afiliativních a výkonových oblastech životních situací ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míře deprese?

H4: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H5: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H6: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H7: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H8: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H9: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H10: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H11: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H12: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H13: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H14: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H15: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

5. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v pozitivních/negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením a pozitivních/negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míře deprese?

H16: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H17: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H18: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H19: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H20: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H21: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H22: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H23: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H24: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

H25: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

H26: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

H27: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

4.3 Definování proměnných

Při formulaci výzkumných otázek a hypotéz jsme si definovali následující proměnné výzkumného šetření:

- Subjektivní důležitost v oblasti **pozitivních** životních situací

Odpověď na otázku 4.1., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek v č. 1, 3, 6, 9, 10, 12 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **negativních** životních situací

Odpověď na otázku 4.2., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 2, 4, 5, 7, 8, 11 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **afiliativních** životních situací

Odpověď na otázku č. 4.4., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 1, 4, 6, 7, 9, 11 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **výkonových** životních situací

Odpověď na otázku č. 4.3., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 2, 3, 8, 10, 12 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **pozitivních** životních situací s **výkonovým** interpersonálním zaměřením (závisle proměnná, ordinální)

Odpověď na otázku č. 5.1., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 3, 10, 12 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Tato oblast se vztahuje na pozitivní situace zaměřené na dosahování cílů. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **negativních** životních s **výkonovým** interpersonálním zaměřením situací

Odpověď na otázku č. 5.2., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 2, 5, 8 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Tato oblast se vztahuje na negativní situace zaměřené na dosahování cílů. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **pozitivních** životních situací s **afiliativním** interpersonálním zaměřením

Odpověď na otázku č. 5.3., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 1, 6, 9 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Tato oblast se vztahuje na pozitivní situace s laskavým zaměřením. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

- Subjektivní důležitost v oblasti **negativních** životních situací s **afiliativním** interpersonálním zaměřením

Odpověď na otázku č. 5.4., která je vyjádřena průměrnou hodnotou podotázek č. 2, 5, 8 v dotazníku. Rozpětí odpovědí je určeno na škále od 1 do 7 podle míry důležitosti. Tato oblast se vztahuje na negativní situace s laskavým zaměřením. Jedná se o závisle proměnnou, metrickou.

➤ Délka nezaměstnanosti

V úvodní části jsme se ptali na délku nezaměstnanosti jedince, který nám příslušný dotazník vyplňoval. Zajímalo nás, zda-li je jedinec krátkodobě nezaměstnán, tj. po dobu kratší jak 12 měsíců nebo dlouhodobě nezaměstnán, tj. po dobu delší jak 12 měsíců. Při určování délky nezaměstnanosti jsme se řídili klasifikací Mezinárodní organizace práce. Jedná se o nezávisle proměnnou, nominální.

➤ Pohlaví

Zajímalo nás rozlišení pohlaví vyplňujícího jedince na muže a ženu. Jedná se nezávisle proměnnou, nominální.

➤ Míra deprese

Míru deprese jsme měřili pomocí druhé části dotazníku. Jedná se o tzv. Beckův inventář deprese (Křivohlavý, 2003, s. 167 – 171), který obsahuje skupinu výroků. Jedinec vybral v každé otázce jeden výrok, který ho nejlépe charakterizoval. Výroky byly bodované od 0 do 3 dle posloupnosti. Pro vyhodnocení dotazníku jsme sečetli všechny body a výsledkem součtu nám vyšel číselný údaj. Při tomto šetření se zjistil následující vztah:

0 – 11 bodů žádná deprese (1)

12 – 19 bodů slabá deprese (2)

20 – 26 bodů mírná deprese (3)

26 – 63 bodů těžká forma deprese (4)

Každé úrovni deprese jsme přiřadili číselný faktor, který jsme následně zanesly do tabulky zpracovaných údajů. Míra deprese je nezávislou proměnnou, ordinální.

4.4 Pojetí výzkumu

Náš výzkum je kvantitativně zaměřen. Jedná se o studii, v níž hledáme souvislosti mezi příčinným posuzováním životních situací zaměřených na dimenzi subjektivní důležitosti a porovnávání výsledků z hlediska délky nezaměstnanosti, rozdílností pohlaví a mírou deprese.

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří nezaměstnaní jedinci Zlínského kraje ve všech věkových kategoriích v zastoupení obou pohlaví a jednotlivých délek nezaměstnanosti.

Základním souborem jsou nezaměstnaní jedinci ve Zlínském kraji registrovaní na úřadech práce. Český statistický úřad eviduje k datu 9. dubna 2013 celkem 8, 57% nezaměstnaných. Z celkového počtu 587 693 jedinců se jedná o 50 365 mužů a žen, kteří aktuálně řeší problematiku zaměstnanosti (<http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/home>)

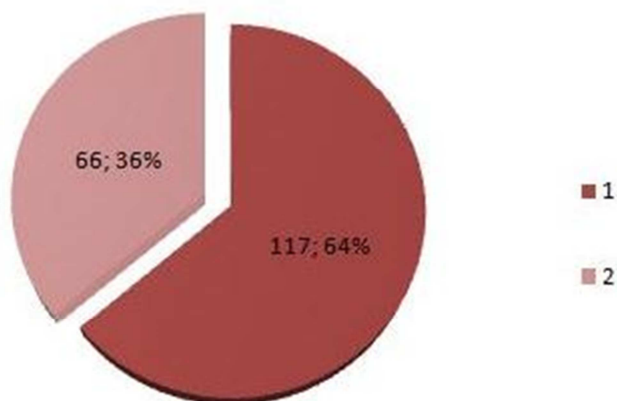
Výběrovým souborem jsou nezaměstnaní jedinci ve Zlínském kraji registrovaní na Úřadu práce ve Zlíně, Bystřici pod Hostýnem, Kroměříži a Holešově, kteří reprezentují základní znaky základního souboru. V rámci výzkumu jsme oslovili všech třináct kontaktních pracovišť úřadu práce. Pozitivní zpětnou vazbu jsme získali pouze u čtyř kontaktních pracovišť, kde jsme následně výzkum realizovali.

Velikost výzkumného souboru činilo 184 respondentů. Rozdali jsme 566 dotazníků, zpět se nám vrátilo 189 dotazníků. Z tohoto počtu jsme jich 5 vyřadili pro jejich neúplnost. Návratnost dotazníků tedy činila 33%.

4.6 Faktografické údaje výzkumného vzorku

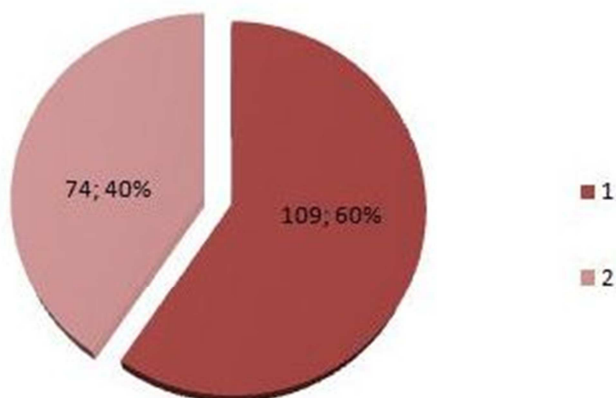
Z následujícího grafického zpracování údajů výzkumného vzorku lze vyčíst jeho faktografické charakteristiky. Tento soubor tvoří 184 respondentů, přihlášených na úřadu práce a zapojili se tak vyplněním dotazníku do toho výzkumu.

Získáváme tedy základní charakteristiku výzkumného souboru znázorňující informace o zastoupení respondentů podle pohlaví, délky nezaměstnanosti a mírou deprese.

Rozložení respondentů dle pohlaví:**Graf 1** Rozložení respondentů dle pohlaví

1 = žena, 2 = muž

Z výšečového grafu rozložení respondentů lze usoudit, že převažuje účast žen (64%) nad muži (36%).

Rozložení respondentů podle délky nezaměstnanosti:**Graf 2** Rozložení respondentů dle délky nezaměstnanosti

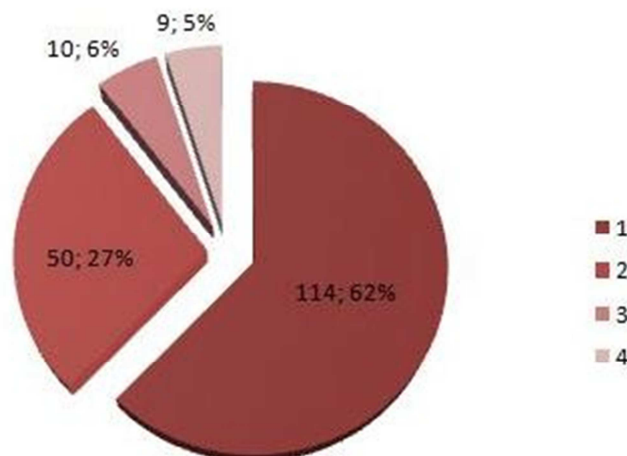
1 = kratší jak 12 měsíců (krátkodobá nezaměstnanost)

2 = delší jak 12 měsíců (dlouhodobá nezaměstnanost)

Z výšečového grafu rozložení respondentů lze usoudit, že převažuje účast krátkodobě nezaměstnaných respondentů (60%) nad dlouhodobě nezaměstnanými respondenty (40%).

Rozložení respondentů dle míry deprese:

Graf 3 Rozložení respondentů dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = lehká deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Z výšečového grafu rozložení respondentů na základě stupně depresivity, můžeme usoudit, že převažuje účast zdravých jedinců bez známky deprese (62%), vysokou míru zastoupení můžeme najít i u jedinců s lehkou formou deprese (27%).

4.7 Metody a techniky výzkumu

Pro sběr dat byla použita výzkumná metoda – dotazník. Dotazník se skládal ze tří částí. Úvodní část obsahovala faktografické otázky na zjištění pohlaví a délky nezaměstnanosti. Druhá část dotazníku byla zaměřená na zjišťování atribučního stylu vnímání životních situací s důrazem na dimenzi subjektivní důležitosti. Tato část je složena z 12 otázek a je modifikovanou verzí Dotazníku atribučního stylu (ASQ) vydaného v roce 1982 Petersonem et. al. Poslední část se skládá z 21 otázek zaměřených na zjištění míry depresivity u nezaměstnaných respondentů vycházející z již seskládaného Beckova inventáře deprese. Tato metoda nám pomohla stanovit míru deprese u nezaměstnaných jedinců.

Před zahájením sběru dat byla provedena pilotáž s cílem zjistit jasnosti instrukcí a srozumitelnost jednotlivých položek dotazníku na základě dostupného výběru respondentů různých věkových kategorií. Na základě posbíraných údajů a komentářů jsme provedli potřebné změny, zejména v druhé části dotazníků, která se týkala měření atribučního stylu. Respondenti nerozuměli původní verzi, která byla složena pouze z výroku (životních situací) a škály od 1 do 7 dle stupně důležitosti. Proto jsme se rozhodli ke každé jednotlivé životní události přiřadit škálu od 1 do 7 dle stupně důležitosti a tyto dva póly objasnit názorným

příkladem. Následně po finálních úpravách jsme dotazník použili v terénu. Sběr dat pro výzkum probíhal v měsících únor až duben 2013 na kontaktních pracovištích Úřadu práce ve Zlíně, Bystřici pod Hostýnem, Kroměříží a Holešově.

4.7.1 Dotazník atribučního stylu (ASQ)

Peterson et al. (1982) vytvořili metodu The Attribution Style Questionnaire (ASQ), zjišťující atribuční (explanační) styl jedince. Respondentovi je předložen dotazník s 12 hypotetickými situacemi. Tyto situace jsou rozděleny na 6 pozitivních (1, 3, 6, 9, 10, 12) a 6 negativních (2, 4, 5, 7, 8, 11). Těchto šest situací bylo dále rozděleno na tři situace s interpersonálně afiliativním obsahem (pozitivní 1, 6, 9; negativní 4, 7, 11) a tři situace s interpersonálně výkonovým obsahem (pozitivní 3, 10, 12; negativní 2, 5, 8). U každé situace jsou respondentovi položeny další 4 subotážky: (A) proband má určit jednu hlavní příčinu, které mohla danou situaci zapříčinit, (B) proband je dotazován osobní podíl - dimenze personalizace: škála internality x externality, (C) otázka zaměřená na zjištění, do jaké míry proband považuje danou příčinu situace za stabilní v čase - dimenze trvalosti: škála stability x nestability, (D) proband má za úkol uvést, do jaké míry věří, že se daná příčina objeví i při jiných situacích - dimenze globality: škála specifita x nespecifita a (E) otázka zaměřená na subjektivní důležitost. V našem výzkumu se orientujeme pouze na tuto subotážku. Odpovědi jsou respondentem nanášeny na 7 bodovou Likertovu škálu, kde vyšší číselná hodnota značí extrémní důležitost situace a nižší číselná hodnota se vztahuje k absolutní nedůležitosti životní situace pro daného respondenta.

4.7.2 Beckův inventář deprese

Beckův inventář deprese je 21 položková škála měřící úzkost na 4 bodové škále a ukazuje celkovou míru deprese. Respondent si má nejdříve přečíst všechna tvrzení a vybrat si to, které ho nejlépe vystihuje. Každá položka se skóruje od 0 do 3 dle stupně závažnosti. Následně se všechny počty sečtou a udávají celkový skóre deprese. Nejvyšší možnou hodnotou dotazníků může být 63 bodů. Nejnižší možná hodnota může být nula. Následné vyhodnocení jsme převzali od Krivohlavého (2004, s. 167 – 171):

0 – 11 bodů žádná deprese,

12 – 19 bodů slabá deprese,

20 – 26 bodů mírná deprese,

26 – 63 bodů těžká deprese.

4.8 Způsob zpracování dat

Před samotnou analýzou dat jsme všechny získané údaje společně s jejich základními charakteristikami výzkumného vzorku zanesli do tabulky vytvořené pomocí Microsoft Office Excel 2007. Následně testovali hypotézy H1 – H27 v programu STATISTICA 10. Do této tabulky byly zapsány faktografické údaje o respondentech (pohlaví, délka nezaměstnanosti), dále hodnoty jednotlivých škálových otázek druhé části dotazníku, která se zabývala atribučními postoji nezaměstnaných z hlediska dimenze subjektivní důležitosti k životním situacím. Pro tyto hodnoty jsme vypočítali průměry jednotlivých oblastí (pozitivní, negativní, afiliativní, výkonové, pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením, negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením, pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením, a negativní situace s interpersonálním zaměřením). Do základní tabulky jsme si zanesli také míru deprese určenou dle Beckova inventáře deprese a celkovou průměrnou hodnotou subjektivní důležitosti k životním situacím u nezaměstnaných jedinců.

Před samotným zpracováním dat byly testovány předpoklady použití metody testování. V jednotlivých oblastech nebyly tyto předpoklady splněny, tj. data nepocházela z normálního rozložení, proto bylo použito neparametrické testování. Konkrétně šlo o Kruskal-Wallisovu analýzu rozptylu (H3, H6, H9, H12, H15, H18, H21, H24, H27) a Mann-Whitneyův U-test (H1, H2, H4, H5, H7, H8, H10, H11, H13, H14, H16, H17, H19, H20, H22, H23, H25, H26).

Výsledky šetření byly graficky znázorněny a popsány.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Stěžejním cílem diplomové práce je zjištění sebatribučních stylů u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti a ověření rozdílů míry faktoru subjektivní důležitosti životních situací na základě délky nezaměstnanosti, pohlaví a míry deprese.

1. Jaká je celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k pohlaví?

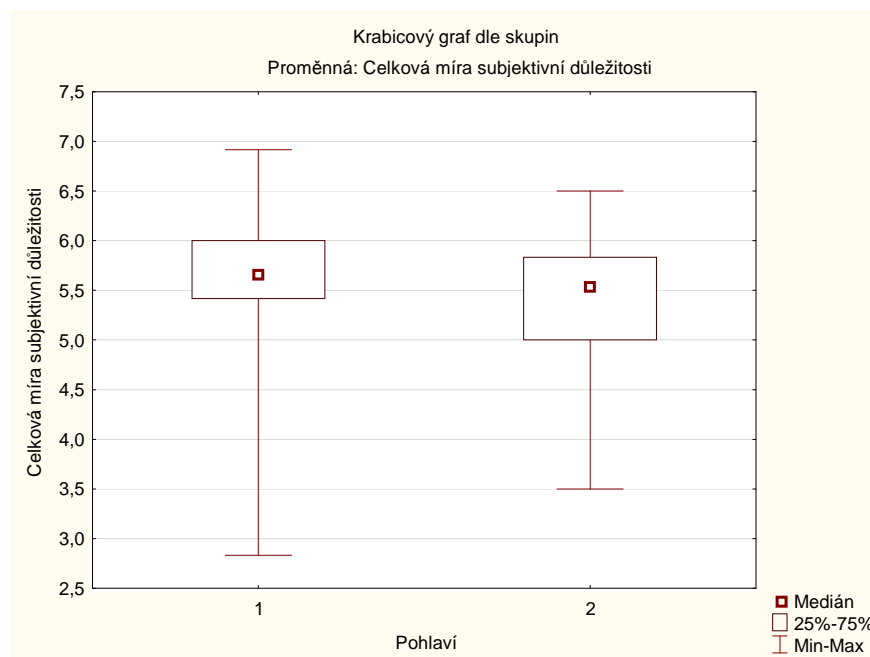
H1: Předpokládáme, že celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je u žen vyšší než u mužů.

Tab. 5 Míra faktoru subjektivní důležitosti podle pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v vysledky)								
	Dle proměn. Pohlaví								
Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$									
	Sčt poč. skup. 1	Sčt poč. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Celková míra subjektivní důležitost	11563,5	5272,5	3061,5	2,322	0,020	2,326	0,020	117,0	66,000

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ve faktoru subjektivní důležitosti mezi muži a ženami ($p = 0,020$, $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi celkovou mírou faktoru subjektivní důležitosti a pohlavím existují statisticky významné rozdíly.

Graf 4 Rozdíly celkové v míře faktoru subjektivní důležitosti dle pohlaví

Dle krabicového grafu je zřejmé velmi podobné rozložení dat, kdy střední hodnoty se u obou pohlaví pohybují mezi 5,5 – 6. Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je u žen vyšší než u mužů. Můžeme si také všimnout vyššího rozpětí hodnot minima a maxima u žen.

2. Jaká je celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k délce nezaměstnanosti?

H2: Předpokládáme, že celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je vyšší u krátkodobě nezaměstnaných než u dlouhodobě nezaměstnaných.

Tab. 6 Míra faktoru subjektivní důležitosti podle délky nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z uprave né	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Celková míra subjektivní důležitosti	10637,0	6199,0	3424,0	1,730	0,084	1,733	0,083	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti na základě délky nezaměstnanosti ($p = 0,083$, $p > 0,05$). Nemůže proto přijmout stanovenou hypotézu H2 a platí, že krátkodobě nezaměstnaní a dlouhodobě nezaměstnaní dosahují podobné míry faktoru subjektivní důležitosti životních situací.

3. Jaká je celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací u nezaměstnaných ve vztahu k míře deprese?

H3: Předpokládáme, že celková míra faktoru subjektivní důležitosti životních situací je rozdílná k míře deprese.

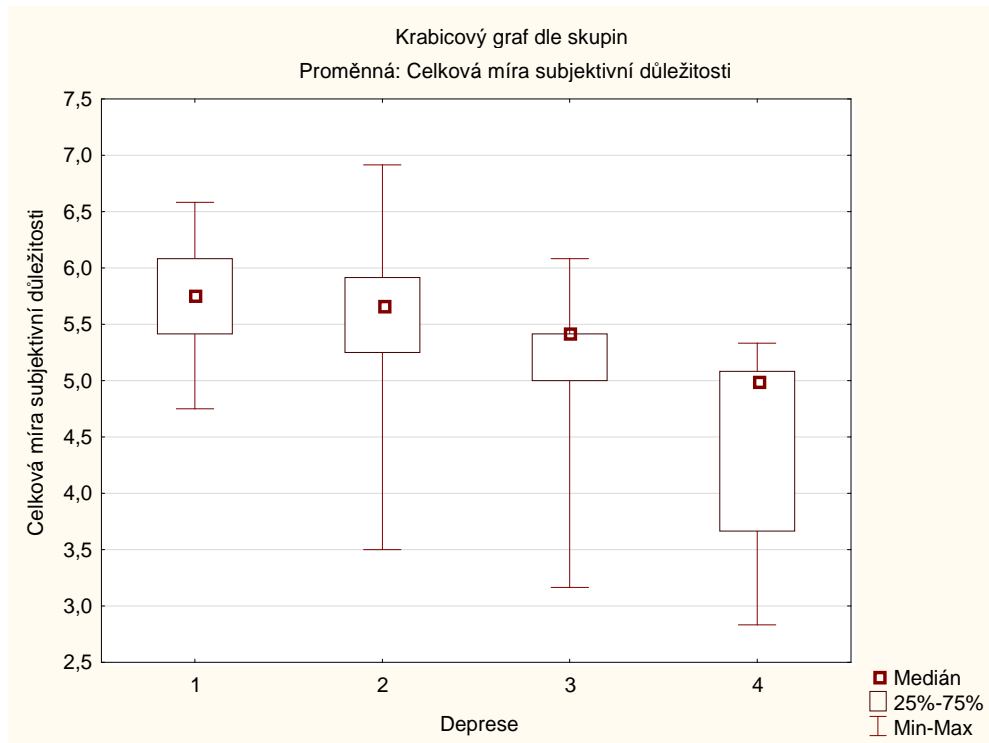
Tab. 7 Míra faktoru subjektivní důležitosti dle míry deprese

Závislá: Celková míra subjektivní důležitosti	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Celková míra subjektivní důležitosti (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 24,42696$ $p = ,0000$			
	1	2	3	4
	R:101,85	R:89,390	R:55,250	R:22,556
1		0,993	0,046	0,000
2	0,993		0,377	0,003
3	0,046	0,377		1,000
4	0,000	0,003	1,000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti a mírou deprese ($p = 0,00001$; $p < 0,05$).

Graf 5 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,00001$), že míra deprese je ve vztahu k celkové míře subjektivní důležitosti v jednotlivých oblastech rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4), žádné deprese (1) s mírnou depresí (3), slabá deprese (2) s těžkou depresí (4).

Míra subjektivní důležitosti v jednotlivých oblastech životních situací je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s mírnou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v jednotlivých oblastech životních situací se vyskytuje u jedinců, kteří netrpí depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

4. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v pozitivních, negativních, afiliativních a výkonových oblastech životních situací ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míry deprese?

H4: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 8 *Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k pohlaví*

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v vysledky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní	11210,5	5625,5	3414,5	1,296	0,195	1,301	0,193	117,000	66,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k pohlaví ($p = 0,195$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H4 a platí, že muži a ženy vnímají podobně pozitivní životní události na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H5: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 9 *Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti*

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v vysledky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní	10168,5	6667,5	3892,5	0,398	0,691	0,400	0,689	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti ($p = 0,691$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H5 a platí, že krátkodobě i dlouhodobě nezaměstnaní vnímají podobně pozitivní životní události na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H6: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

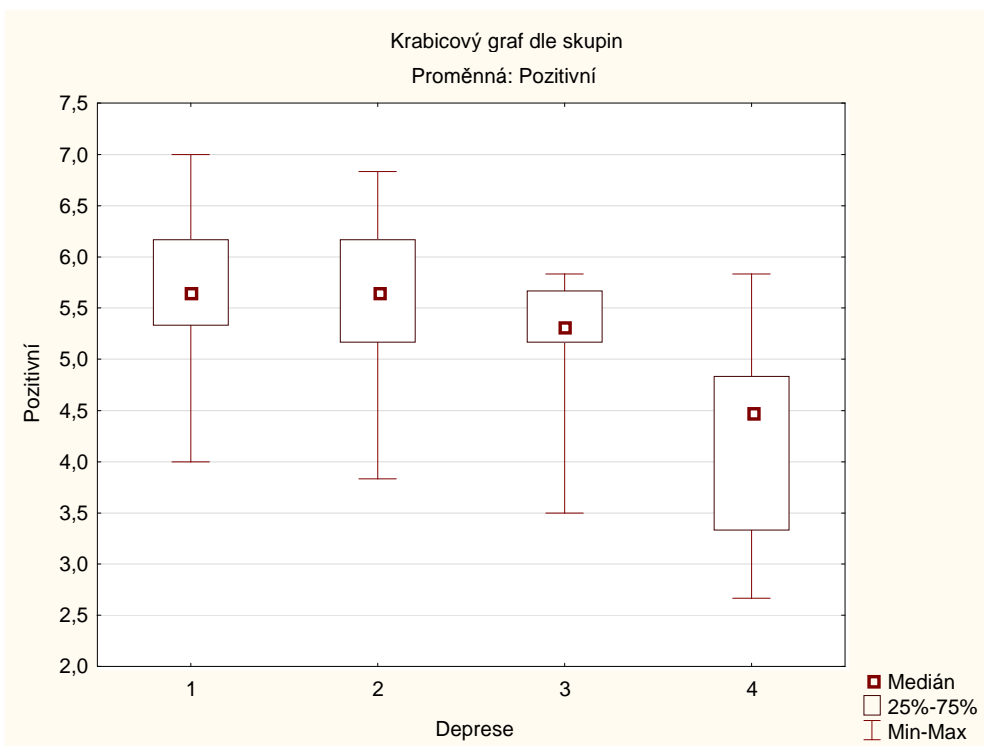
Tab. 10 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k míře deprese

Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Pozitivní (List1 v vysledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 19,03021$ $p = ,0003$				
Závislá: Pozitivní	1	2	3	4
	R:99,377	R:93,030	R:60,100	R:28,278
1		1,000000	0,147374	0,000636
2	1,000000		0,436346	0,004414
3	0,147374	0,436346		1,000000
4	0,000636	0,004414	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích a mírou deprese ($p = 0,0003$; $p < 0,05$).

Graf 6 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,0003$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4) a slabou depresí (2) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních životních situacích je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v pozitivních životních situacích se vyskytuje u jedinců, kteří netrpí depresí a jedinců se slabou depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

H7: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 11 *Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k pohlaví*

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní	11622,5	5213,5	3002,5	2,493	0,013	2,501	0,012	117,000	66,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,01$; $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích a pohlavím existují statisticky významné rozdíly.

Graf 7 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích k pohlaví

1= ženy, 2 = muži

Dle krabicového grafu je zřejmé velmi podobné rozložení dat, kdy střední hodnoty se u obou pohlaví pohybují mezi 5,5 – 6. Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních životních situacích je u žen vyšší než u mužů.

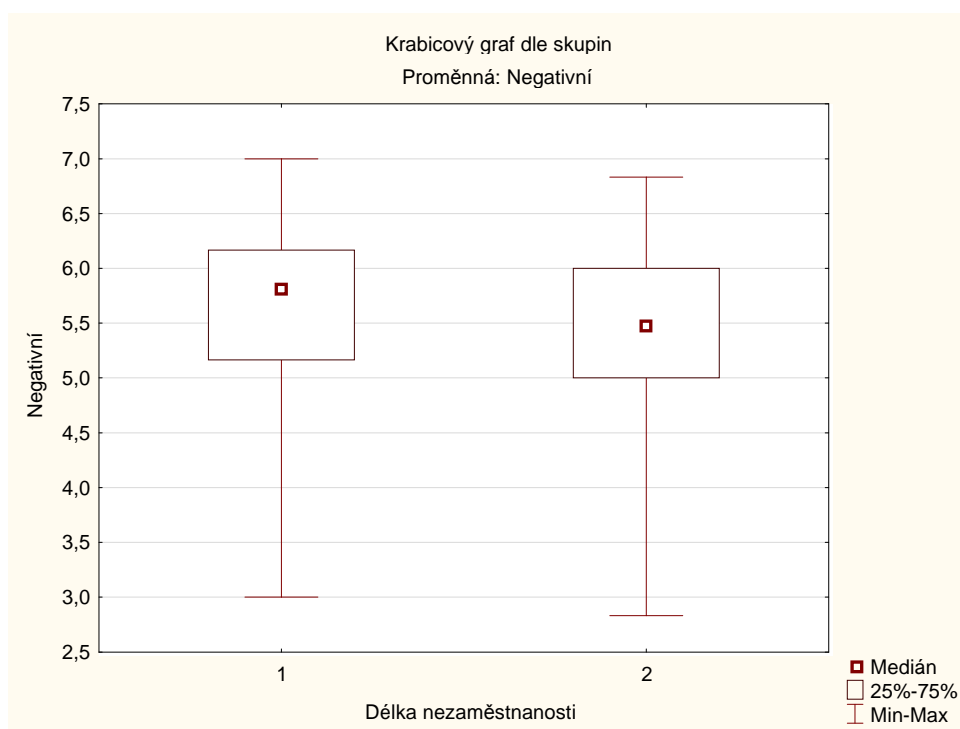
H8: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 12 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní	10870,0	5966,0	3191,0	2,393	0,017	2,400	0,016	109,000	74,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,01$; $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích a délkou nezaměstnanosti existují statisticky významné rozdíly.

Graf 8 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích k délce nezaměstnanosti

1 = krátkodobě nezaměstnaní, 2 = dlouhodobě nezaměstnaní

Dle krabicového grafu je zřejmé opět velmi podobné rozložení dat. Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních životních situacích je u krátkodobě nezaměstnaných vyšší, než u dlouhodobě nezaměstnaných.

H9: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

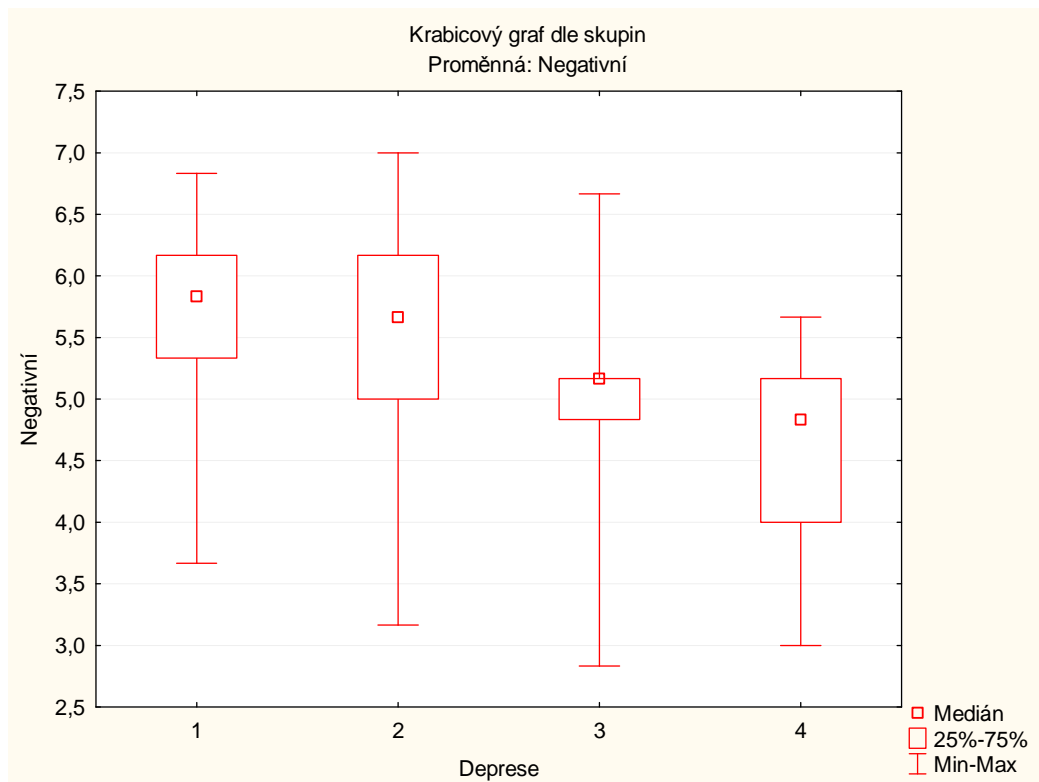
Tab. 13 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k míře deprese

		Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Negativní (List1 v vysledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: H (3, N= 183) =17,69086 p =,0005			
Závislá:		1	2	3	4
Negativní		R:99,061	R:93,590	R:56,000	R:33,722
1			1,000000	0,082248	0,002204
2		1,000000		0,243061	0,010805
3		0,082248	0,243061		1,000000
4		0,002204	0,010805	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích a mírou deprese ($p = 0,0005$; $p < 0,05$).

Graf 9 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,0005$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4) a slabou depresí (2) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních životních situacích je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v negativních životních situacích se vyskytuje u jedinců, kteří netrpí depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

H10: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 14 Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < 0,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Výkonová	10911,5	5924,5	3713,5	0,427	0,669	0,429	0,668	117,000	66,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k pohlaví ($p = 0,66$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H10 a platí, že ženy i muži vnímají podobně výkonové životní události na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H11: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 15 Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Výkonová	10128,0	6708,0	3933,0	0,283	0,777	0,284	0,776	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti ($p = 0,776$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H11 a platí, že krátkodobě nezaměstnaní a dlouhodobě nezaměstnaní vnímají podobně výkonové životní události na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H12: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných ve **výkonových** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

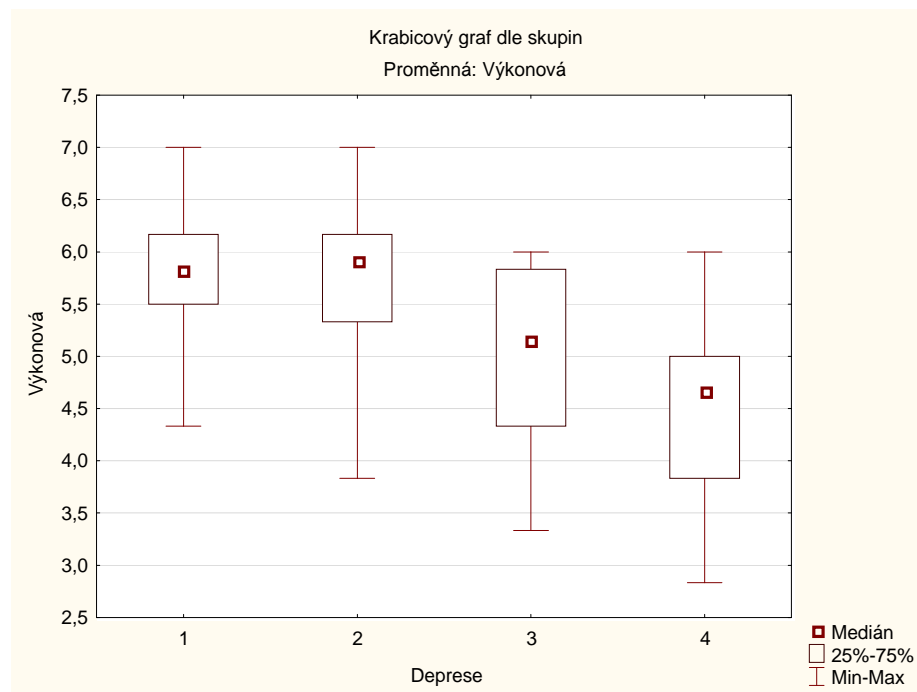
Tab. 16 Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k míře deprese

Závislá: Výkonová	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Výkonová (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 23,59180$ $p = ,0000$			
	1	2	3	4
	R:98,259	R:98,460	R:48,350	R:25,333
1		1,000000	0,025679	0,000420
2	1,000000		0,037908	0,000825
3	0,025679	0,037908		1,000000
4	0,000420	0,000825	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích a mírou deprese ($p = 0,00$; $p < 0,05$).

Graf 10 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,00001$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4), žádná deprese (1) s mírnou depresí (3), slabá deprese (2) s mírnou depresí (3) a slabá deprese (2) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních životních situacích je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s mírnou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s mírnou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že překvapivě nejvyšší míra subjektivní důležitosti v negativních životních situacích se vyskytuje u jedinců, kteří trpí slabou depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

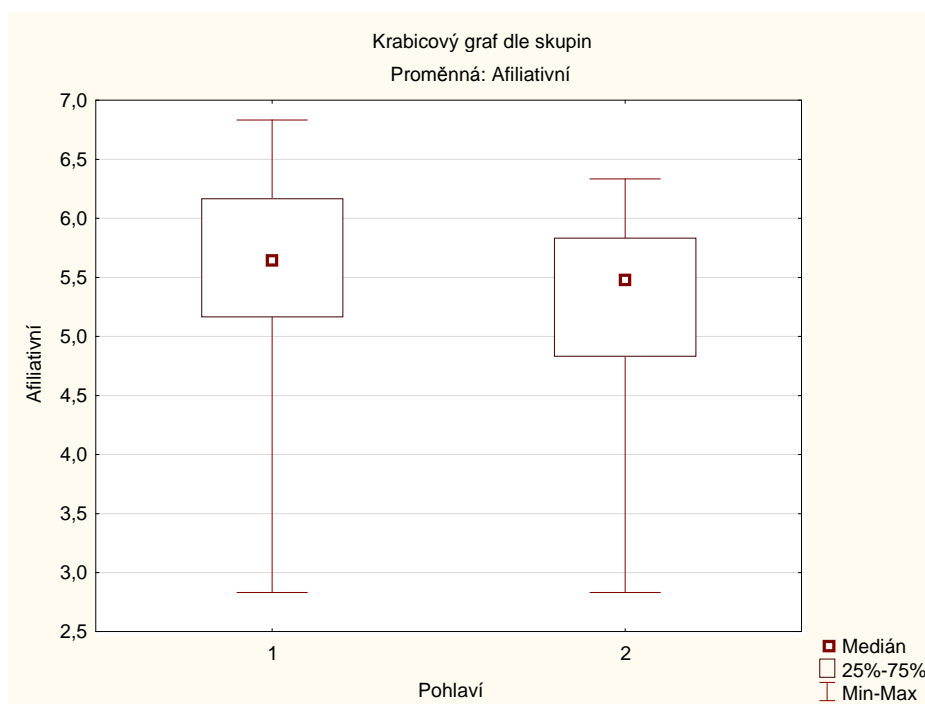
H13: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 17 Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k pohlaví

Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$									
Proměnná	Sčt poč. skup. 1	Sčt poč. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Afiliativní	11661,5	5174,5	2963,5	2,607	0,009	2,617	0,009	117,000	66,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,009$; $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích a pohlavím existují statisticky významné rozdíly.

Graf 11 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích k pohlaví

Dle krabicového grafu je zřejmé velmi podobné rozložení dat mezi ženami a muži. Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních životních situacích je vyšší u žen, než u mužů. Můžeme si také všimnout velmi vysokého rozpětí minima a maxima.

H14: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

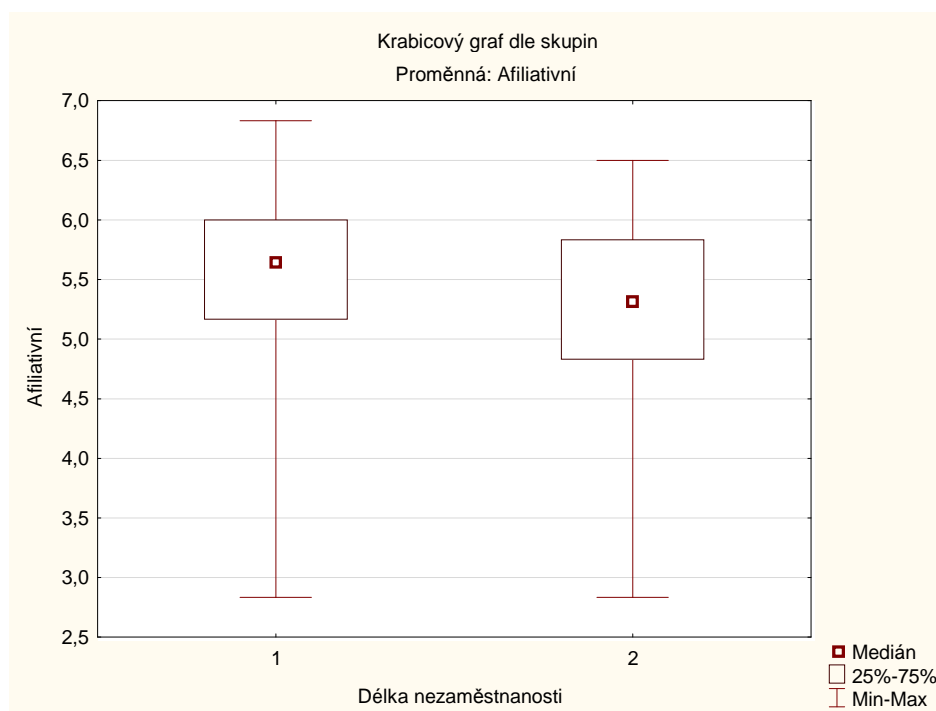
Tab. 18 Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$									
Proměnná	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Afiliativní	10842,5	5993,5	3218,5	2,315	0,021	2,324	0,020	109,000	74,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,02$; $p < 0,05$).

Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích a délkou nezaměstnanosti existují statisticky významné rozdíly.

Graf 12 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích k délce nezaměstnanosti

1 = krátkodobě nezaměstnaní, 2 = dlouhodobě nezaměstnaní

Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních životních situacích je vyšší u krátkodobě nezaměstnaných než u dlouhodobě nezaměstnaných

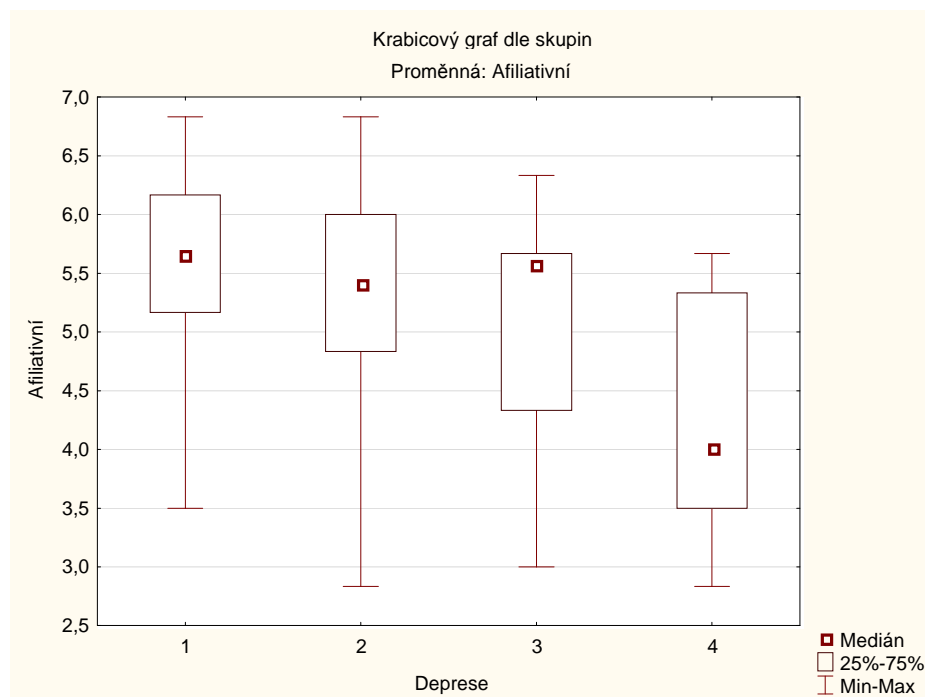
H15: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **afiliativních** oblastech životních situací je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

Tab. 19 Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k míře deprese

		Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Afiliativní (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 13,65801$ $p = ,0034$			
Závislá:		1	2	3	4
Afiliativní		R:100,86	R:83,570	R:79,600	R:40,389
1			0,325952	1,000000	0,005863
2		0,325952		1,000000	0,146205
3		1,000000	1,000000		0,643009
4		0,005863	0,146205	0,643009	

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích a mírou deprese ($p = 0,0034$; $p < 0,05$).

Graf 13 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích dle míry deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,0034$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat pouze u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních životních situacích je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v negativních životních situacích se vyskytuje u jedinců, kteří netrpí žádnou depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

5. Jaká je míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v pozitivních/negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením a pozitivních/negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míře deprese?

H16: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 20 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní s výkonovým	10734,5	6101,5	3831,5	-0,084	0,933	-0,085	0,932	117,000	66,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví ($p = 0,93$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H16 a platí, že muži i ženy vnímají podobně pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H17: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 21 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní s výkonovým	9707,0	7129,0	3712,0	-0,911	0,362	-0,919	0,358	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti ($p = 0,3$; $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H17 a platí, že krátkodobě nezaměstnaní a dlouhodobě nezaměstnaní vnímají podobně pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H18: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

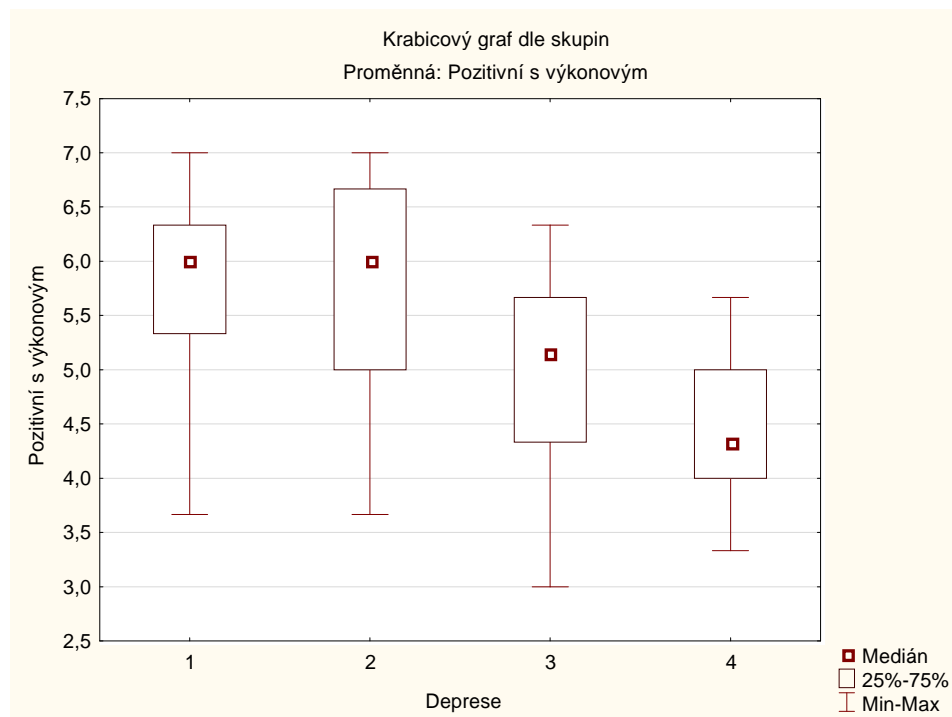
Tab. 22 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese

Závislá: Pozitivní s výkonovým	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Pozitivní s výkonovým (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 19,17352$ $p = ,0003$			
	1	2	3	4
	R:97,026	R:98,830	R:57,050	R:29,222
1		1,000000	0,132743	0,001310
2	1,000000		0,136772	0,001707
3	0,132743	0,136772		1,000000
4	0,001310	0,001707	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením a mírou deprese ($p = 0,0003$; $p < 0,05$).

Graf 14 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením k míře deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,0003$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat pouze u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4) a slabé deprese (2) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením se vyskytuje u jedinců, kteří trpí slabou depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

H19: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 23 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní s výkonovým	11221,0	5615,0	3404,0	1,327	0,185	1,340	0,180	117,000	66,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví ($p = 0,18$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H19 a platí, že muži a ženy vnímají podobně negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H20: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 24 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v dotazníky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní s výkonovým	10474,5	6361,5	3586,5	1,268	0,205	1,281	0,200	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti ($p = 0,20$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H20 a platí, že krátkodobě nezaměstnaní a dlouhodobě nezaměstnaní vnímají podobně negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H21: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **negativní situace s výkonovým interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

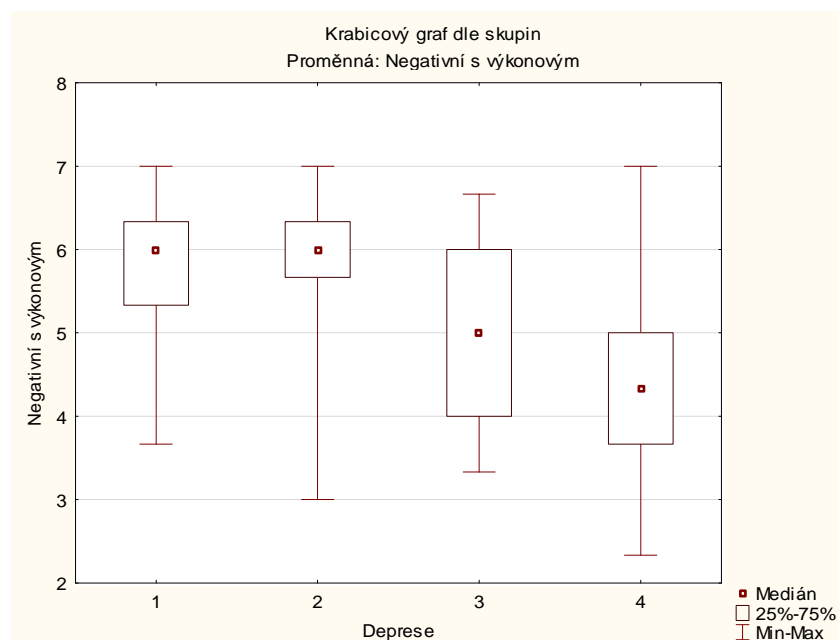
Tab. 25 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese

Závislá: Negativní s výkonovým	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Negativní s výkonovým (List1 v vysledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: H (3, N= 183) =14,82248 p =,0020			
	1	2	3	4
	R:97,031	R:96,710	R:59,900	R:37,778
1		1,000000	0,201343	0,007411
2	1,000000		0,269136	0,012737
3	0,201343	0,269136		1,000000
4	0,007411	0,012737	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením a mírou deprese ($p = 0,002$; $p < 0,05$).

Graf 15 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením k míře deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,002$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat pouze u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4) a slabé deprese (2) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí,
- vyšší u jedinců se slabou depresí než jedinců s těžkou depresí.

Dle krabicového grafu vidíme, že nejvyšší míra subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením se vyskytuje u jedinců, kteří trpí slabou depresí. Naopak nejmenší míra subjektivní důležitosti se vyskytuje u jedinců s těžkou formou deprese.

H22: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 26 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < 0,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní s afiliativním	11375,0	5461,0	3250,0	1,774	0,076	1,793	0,073	117,000	66,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví ($p = 0,07$, $p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H22 a platí, že muži a ženy vnímají podobně pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H23: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 27 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Pozitivní s afiliativním	10428,5	6407,5	3632,5	1,137	0,255	1,149	0,250	109,000	74,000

Z tabulky vyplývá, že nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti ($p = 0,25, p > 0,05$). Nemůžeme proto přijmout stanovenou hypotézu H23 a platí, že krátkodobě nezaměstnaní a dlouhodobě nezaměstnaní vnímají podobně pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

H24: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných pro **pozitivní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

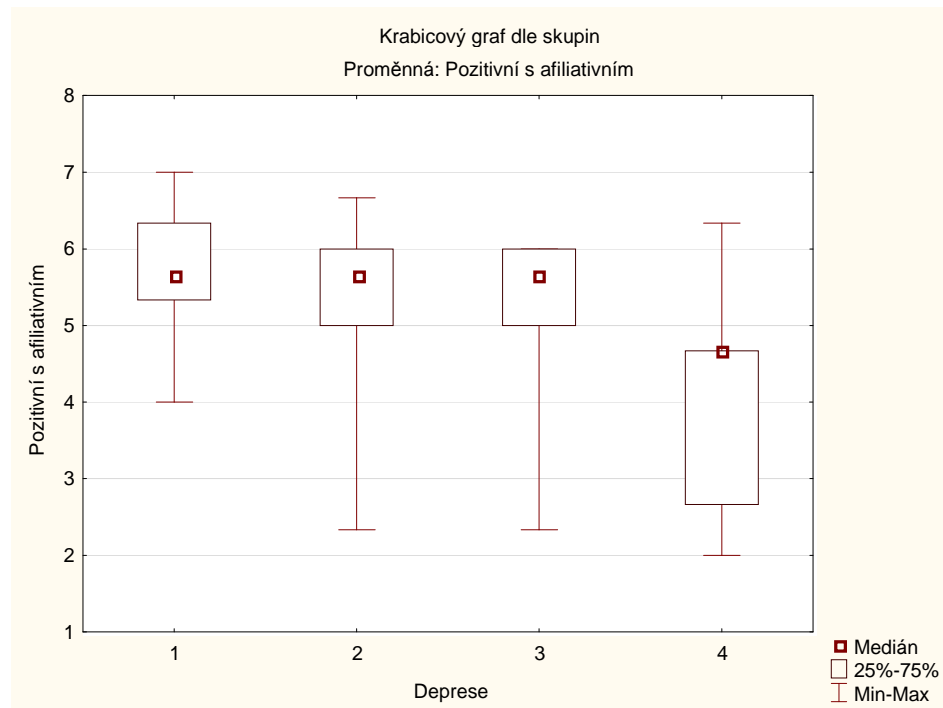
Tab. 28 Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese

Závislá: Pozitivní s afiliativním	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Pozitivní s afiliativním (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=183) = 12,67261 p = ,0054$			
	1	2	3	4
	R:100,65	R:83,150	R:81,300	R:43,444
1		0,308465	1,000000	0,010881
2	0,308465		1,000000	0,230668
3	1,000000	1,000000		0,719166
4	0,010881	0,230668	0,719166	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Dle tabulky musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením a mírou deprese ($p = 0,0054; p < 0,05$).

Graf 16 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k míře deprese

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní ($p = 0,0054$), že míra deprese je ve vztahu k faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením rozdílná.

Z předchozí tabulky vidíme, že největší vztah můžeme zaznamenat pouze u žádné deprese (1) s těžkou depresí (4).

Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením je:

- vyšší u nedepresivních jedinců než jedinců s těžkou depresí.

Usuzujeme tak na základě statisticky významných rozdílů, které nám vyšly v předchozí tabulce, a to mezi nedepresivními jedinci a jedinci s těžkou depresí k faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením.

Na krabicovém grafu můžeme ještě vidět vyšší subjektivní důležitost u jedinců se slabou depresí a mírnou depresí, avšak zde nebyly prokázány významné statistické rozdíly, které bychom mohli prezentovat.

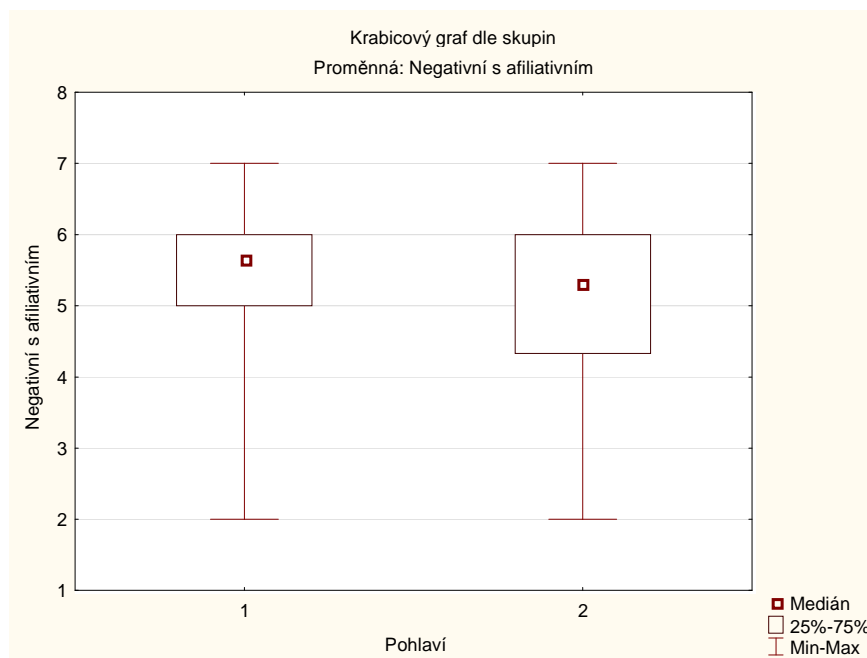
H25: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **pohlaví** rozdílná.

Tab. 29 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní s afiliativním	11544,5	5291,5	3080,5	2,267	0,023	2,282	0,022	117,000	66,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,02$; $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením a pohlavím existují statisticky významné rozdíly.

Graf 17 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k pohlaví

Byly však rozeznány statisticky významné rozdíly. Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením je vyšší u žen než u mužů.

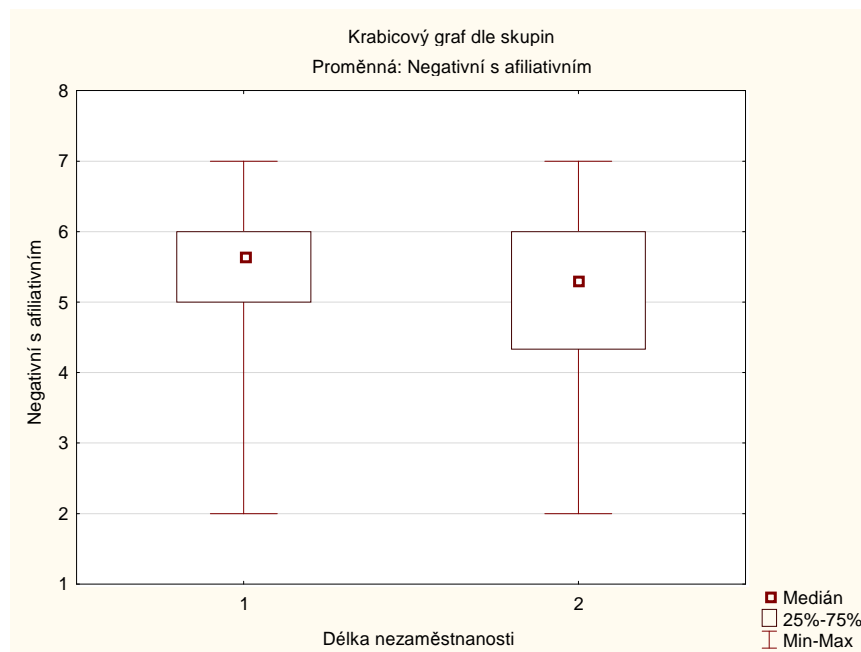
H26: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k **délce nezaměstnanosti** rozdílná.

Tab. 30 Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v výsledky) Dle proměn. Délka nezaměstnanosti Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$								
	Sčt poč. skup. 1	Sčt poč. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2
Negativní s afiliativním	10890,0	5946,0	3171,0	2,450	0,014	2,467	0,014	109,000	74,000

Musíme konstatovat, že byly nalezené statisticky významné rozdíly ($p = 0,014$; $p < 0,05$). Přijímáme proto alternativní hypotézu, že mezi mírou faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením a délkou nezaměstnanosti existují statisticky významné rozdíly.

Graf 18 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k délce nezaměstnanosti

1 = krátkodobě nezaměstnaní, 2 = dlouhodobě nezaměstnaní

Podle grafického znázornění lze soudit, že míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením je vyšší u krátkodobě nezaměstnaných než u dlouhodobě nezaměstnaných.

H27: Předpokládáme, že míra faktoru subjektivní důležitosti u nezaměstnaných v **negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením** je ve vztahu k míře **deprese** rozdílná.

Tab. 31 *Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese*

Závislá: Negativní s afiliativním	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); Negativní s afiliativním (List1 v výsledky) Nezávislá (grupovací) proměnná : Deprese Kruskal-Wallisův test: H (3, N= 183) =6,610617 p =,0854			
	1	2	3	4
	R:97,307	R:89,800	R:75,550	R:55,278
1		1,000000	1,000000	0,131591
2	1,000000		1,000000	0,431310
3	1,000000	1,000000		1,000000
4	0,131591	0,431310	1,000000	

1 = žádná deprese, 2 = slabá deprese, 3 = mírná deprese, 4 = těžká deprese

Přijímáme nulovou hypotézu ($p = 0,08$; $p > 0,05$), že neexistují statisticky významné rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese. Jedinci s jednotlivými úrovněmi míry deprese vnímají podobně negativní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením na základě faktoru subjektivní důležitosti.

6 SHRNUÍ A DISKUZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem výzkumu byla orientace na sebeatribuční styly u nezaměstnaných se zaměřením na dimenzi subjektivní důležitosti životních situací ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míry deprese.

Výzkumu se zúčastnilo 184 nezaměstnaných respondentů registrovaných na příslušném úřadu práce dle trvalého bydliště ve Zlínském kraji. Dotazovaní byli převážně ženy a krátkodobě nezaměstnaní jedinci.

Za použití metody ASQ jsme měřili míru subjektivní důležitosti, kterou jedinci přikládají různým životním situacím (pozitivním, negativním, afiliativním a výkonovým). Máme totiž za to, že právě osobitý význam subjektivního připsování události, určuje emoční reakci na tuto událost ve smyslu důležitá x nedůležitá. Emoce úzce souvisí s osobností a podněcují tak průběh náhledu na životní situaci posouzením podmínek a vlastních možností. V tomto procesu náhledu se však mohou vyskytnout dysfunkční schémata, které vytvářejí nepříjemné emoce. Těmito nepříjemnými emocemi si jedince interpretuje další zkušenosti a objasňuje si tak životní situace. Vzniká proto rozvoj deprese a naučené bezmocnosti. Dlouhodobé trvání jedinců v situacích, jejichž výsledek nemohou nijak usměrňovat, způsobuje apatii, ztrátu motivace a pesimismus. Dochází proto k sebezhodnocení jedince či pro nás důležitějšímu pojmu a tím je menší míra subjektivního vnímání životních situací.

Ve výzkumném šetření jsme vycházeli z práce Plevové a Urbanovské (2009, s. 18 – 33), které se zaměřily na atribuční styl vysokoškolských studentů ve vztahu k hladině sebevědomí a výkonové motivace. Jejich cílem bylo ověřit si rozdíly míry faktoru subjektivní důležitosti v životních situacích na základě pohlaví. Předpokládaly, že ženy vnímají subjektivněji životní situace afiliativní a negativní; naopak muži vnímají subjektivněji situace výkonové a pozitivní. Vycházely tak z generových studií, které poukazují na ženu jako svědomitou, pečující zaměřenou na interpersonální vztahy a muže jako průbojného, soutěživého a na výkon zaměřeného jedince. Jejich předpoklady se z části nevyplnily. Statisticky významné rozdíly změřily u všech životních situací, ale prokázalo se, že všechny tyto situace vnímaly subjektivněji ženy než muži.

Právě faktor pohlaví byl pro nás rovněž určující a primární. Rozhodli jsme se pro testování nejenom situací pozitivních, negativních afiliativních a výkonových, také sloučit póly subjektivní důležitosti s cílovými oblastmi. Vytvořili jsme tak další situace pozitivní/negativní s afiliativním interpersonálním zaměřením a pozitivní/negativní s výkonovým interperso-

nálním zaměřením. Taktéž nás zajímala celková subjektivní důležitost, která byla určena průměrnou hodnotou všech osmi dimenzí životních situací.

První až třetí výzkumnou otázkou jsme zjišťovali celkovou míru subjektivní důležitosti životních situací ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a mírou deprese. Předpokládali jsme, že míra subjektivní důležitosti bude vyšší u žen a krátkodobě nezaměstnaných. U jedinců s depresí bude různá. Ve všech třech faktorech se prokázaly statisticky významné rozdíly. Potvrdila se hypotéza, že ženy vykazují vyšší míru subjektivní důležitosti životních situací než muži a krátkodobě nezaměstnaní vykazují vyšší míru subjektivní důležitosti než dlouhodobě nezaměstnaní. Co se týče jedinců s depresí, tak vyšší míru subjektivní důležitosti vykazují jedinci bez známky deprese a nejnižší míru subjektivní důležitosti, kdy životním událostem nepřikládají významnost, jedinci s těžkou depresí. Z toho vyplývá, že se nám potvrdily předpoklady H1 – H3.

Čtvrtá výzkumná otázka se zaměřovala na míru subjektivní důležitosti životních situacích pozitivních, negativních, afiliativních a výkonových ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míře deprese. Předpokládali jsme, že míra subjektivní důležitosti v jednotlivých životních situacích bude rozdílná. Signifikantní rozdíly v životních situacích ve vztahu k pohlaví a délce nezaměstnanosti nám vyšli pouze v negativních a afiliativních životních situacích, kdy ženy a krátkodobě nezaměstnaní mají v obou případech vyšší míru subjektivní důležitosti než muži a dlouhodobě nezaměstnaní jedinci. U faktoru deprese nastala jiná situace. Signifikantní rozdíly subjektivní důležitosti byly naměřené u každé životní události. V pozitivních událostech byla vyzkoumána vyšší subjektivní důležitost u nedeprativních jedinců a jedinců se slabou depresí, nejnižší subjektivní důležitost u jedinců s těžkou depresí. V negativních a afiliativních událostech byla naměřena nejvyšší subjektivní důležitost u jedinců nedeprativních, naopak nejvyšší byla zaznamenána u jedinců s těžkou depresí. U afiliativních událostí byla subjektivní důležitost jedinců s těžkou depresí velmi nízko oproti ostatním zaznamenaným jevům. Ve výkonových událostech byla vyzkoumána nejvyšší subjektivní důležitost překvapivě pouze u jedinců se slabou depresí, nejnižší subjektivní důležitost u jedinců s těžkou depresí.

Pátá výzkumná otázka se zaměřovala na míru subjektivní důležitosti životních situacích pozitivních/negativních s afiliativním interpersonálním zaměřením a pozitivních/negativních s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví, délce nezaměstnanosti a míře deprese. Předpokládali jsme, že míra subjektivní důležitosti v jednotlivých životních situacích bude rozdílná. Signifikantní rozdíly subjektivní důležitosti

byly naměřené pouze u negativních situací s afiliativním interpersonálním zaměřením. Mohli jsme předpokládat, že v této oblasti vyjdou statisticky významné rozdíly, protože u negativních a zároveň i u afiliativních oblastí se toto potvrdilo. Zajímala nás spíše míra subjektivní důležitosti ve vztahu k uvedeným faktorům. I tady se potvrdilo, že ženy a krátkodobě nezaměstnaní vnímají negativní situace s afiliativním interpersonálním zaměřením více než muži a dlouhodobě nezaměstnaní. Jiná situace nastala ve faktoru deprese, kdy se nám naopak nepotvrdily signifikantní rozdíly v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením, ale ve všech ostatních ano. V pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením se prokázala vyšší subjektivní důležitost u jedinců bez známek deprese, naopak nejnižší u jedinců s těžkou depresí. U pozitivních/negativních situací s výkonovým interpersonálním zaměřením se objevila vyšší subjektivní důležitost u jedinců bez deprese a jedinců se slabou depresí. Nižší subjektivní důležitost se promítla u jedinců s těžkou depresí.

Pro lepší přehlednost jsme zpracovali výsledky do tabulky. První tabulka ukazuje signifikantní rozdíly v míře subjektivní důležitosti ve vztahu k pohlaví a délce nezaměstnanosti. Druhá tabulka se zabývá subjektivní důležitostí a mírou deprese.

Tab. 32 Míra subjektivní důležitosti ve vztahu k pohlaví a délce nezaměstnanosti

	Míra SD k pohlaví	Míra SD k délce nezaměstnanosti
Celková subjektivní důležitost (SD)	vyšší u žen	-
SD v pozitivních situacích	-	-
SD v negativních situacích	vyšší u žen	vyšší u krátkodobě nezaměstnaných
SD v afiliativních situacích	vyšší u žen	vyšší u krátkodobě nezaměstnaných
SD ve výkonových situacích	-	-
SD v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením	-	-
SD v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením	vyšší u žen	vyšší u krátkodobě nezaměstnaných
SD v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením	-	-
SD v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením	-	-

Tab. 33 Míra subjektivní důležitosti ve vztahu k míře deprese

	Signifikantní rozdíly	Nejvyšší míra subjektivní důležitosti	Nejnižší míra subjektivní důležitosti
Celková subjektivní důležitost (SD)	ANO	nedepresivní jedinci	jedinci s těžkou depresí
SD v pozitivních situacích	ANO	nedepresivní jedinci a jedinci se slabou depresí	jedinci s těžkou depresí
SD v negativních situacích	ANO	nedepresivní jedinci	jedinci s těžkou depresí
SD v afiliativních situacích	ANO	nedepresivní jedinci	jedinci s těžkou depresí
SD ve výkonových situacích	ANO	jedinci se slabou depresí	jedinci s těžkou depresí
SD v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením	ANO	nedepresivní jedinci	jedinci s těžkou depresí
SD v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením	NE	-	-
SD v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením	ANO	nedepresivní jedinci a jedinci se slabou depresí	jedinci s těžkou depresí
SD v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením	ANO	nedepresivní jedinci a jedinci se slabou depresí	jedinci s těžkou depresí

Na základě realizace výzkumu se vynořila celá řada otázek a inspirací vedoucích k jeho pokračování. V první řadě musíme zpochybnit reliabilitu použitého testu. Vystává totiž otázka, zda-li na respondenty v daný okamžik nepůsobily okolní vlivy, které mohly působit na jeho vnímání a důležitost pro navrhované situace. Doporučovali bychom zkoumat stejné respondenty po delší časový úsek vícekrát za sebou, aby nedocházelo ke zkreslování. Dále se nám nelíbila omezenost v dimenzi subjektivní důležitosti, která byla ohraničená škálou od 1 do 7. Jedinec zde vymezil svůj postoj k dané situaci, ale testová metoda už nám neumožnila analyzovat a demonstrovat vzájemné vztahy s jeho stanoviskem. Nabízí eventuální rozšíření o potenciaální otevřené otázky. Ross (1977 cit. podle Peterson a Semmel) argumentuje proti otevřeným otázkám. Kódování kauzálních atribucí do abstraktních kategorií dle něho závisí spíše na gramatické formě atribuce, než na jejím skutečném významu. Kdybychom se drželi této domněnky, vytvořili bychom seznam možných souvislostí, které bychom aplikovali do vylepšené testové metody zaměřené pouze na dimenzi subjektivní důležitosti.

V souvislosti s výběrem vzorku bychom chtěli upozornit na možná omezení zobecnitelnosti výsledků k celkovému rozložení a stratifikovanému výběru vzorků respondentů.

ZÁVĚR

Téma atribučních procesů bylo v 80. letech 20. století jedním z hlavních témat sociální psychologie. Jedná se o praktickou disciplínu, která se zaměřuje na hledání příčinných souvislostí v běžných situacích, se kterými se jedinec ve svém životě setkává. Postupně se však zájem snižoval. V dnešní literatuře se nejvíce s atribučními procesy pracuje ve vztahu k pedagogické psychologii.

Peterson a Semmel v roce 1982 vytvořili dotazník atribučního stylu (ASQ). Vycházeli z teorií, že depresivní a nedeprativní jedinci se liší ve svých kauzálních úsudcích. Proto se snažili porozumět vztahu ke kauzálním atribucím, které si vytvářejí depresivní osoby v souvislosti s pozitivními a negativními událostmi ve svém životě. Vycházeli z modelu naučené bezmocnosti a aplikovali ho na dimenze situační, stabilní, specifity a globality. Doplnili tuto teorii také o novou dimenzi subjektivní důležitosti, která byla zahrnuta s ohledem na možnost, že se přepokládaný vztah mezi atribučním stylem a depresí projeví pouze u důležitých událostí. Autorky Plevová a Urbanovská (2009) převzaly tuto novou dimenzi a aplikovaly jí na skupinu vysokoškolských studentů. Zjistili signifikantní rozdíly mezi pohlavím, tj. že ženy vykazovaly vyšší míru subjektivní důležitosti než muži.

V našem výzkumném bádání jsme se právě těmito autorkami a jejich prací inspirovali a uplatnili jsme míru faktoru subjektivní důležitosti u jednotlivých životních situací u skupiny nezaměstnaných jedinců. Zajímalo nás pohlaví, délka nezaměstnanosti a míra deprese. Bohužel naše výsledky nebyly natolik přesvědčivé, abychom je mohli generalizovat. Obecně se však subjektivní důležitost potvrdila u žen, krátkodobě nezaměstnaných a jedinců bez známek deprese.

Uplatnitelnost tohoto výzkumu spatřujeme v tom, že by se mělo s nezaměstnanými jedinci více pracovat z psychologického hlediska a měnit tak jejich sebezhodnocování a negativní vnímání. Právě osobitý význam životní situace určuje emoční reakci na tuto událost. Jestliže změním kauzalitu a náhled na tyto situace, můžeme zmírnit známky deprese a tím vylepšit život nezaměstnaného jak po fyzické, tak po psychické stránce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ATKINSON, Rita L., 1995. *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85605-35x.
2. BAŠTECKÁ, Bohumila a Petr GOLDMANN, 2001. *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-550-4.
3. BAUMGARTNER, František. Sociální poznávání. In: VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, s. 181 – 195. ISBN 978-247-1428-8.
4. BECK, Judith S., 2005. *Cognitive Therapy for Challenging Problems: What to do when the basics don't work*. Cognitive Behavioral Therapy Book Reviews 1. New York: Guilford Press, vol. 3, 1 – 3. ISSN 978-1609189907. Dostupné také z: http://iacp.memberclicks.net/assets/CBTBR/cbtbr-vol_39b.pdf.
5. BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ, 2002. *Psychologie a sociologie řízení*. 2. vyd. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-064-3.
6. BROŽOVÁ, Dagmar, 2003. *Společenské souvislosti na trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8086429164.
7. BUCHTOVÁ, Božena, 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada. ISBN 8024790068.
8. BUSS, A. R., 1978, cit. podle BAUMGARTNER, František. Sociální poznávání. In: VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, s. 181 – 195. ISBN 978-247-1428-8.
9. ČESKO. Zákon č. 73 ze dne 1. dubna 2011 o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 29, s. 778 – 798. ISSN 1211-1244.
10. FÖRSTERLING, Friedrich, 2001. *Attribution, An Introduction to Theories, Research and Applications*. East Sussex: Psychology Press. ISBN 0-86377-791-0.
11. GIDDENS, A., 1989 cit. podle MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon. ISBN 80-86429-08-3.
12. HARTL, Pavel a Helena HARLTOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
13. HAYESOVÁ, Nicky, 2003. *Základy sociální psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-763-9.

14. HEIDER, Fritz, 1958 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
15. HELUS, Zdeněk, 2011. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3037-0.
16. JANOUŠEK, Jaromír a Ivan SLAMĚNÍK. Sociální motivace. In: VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, s. 147 – 159. ISBN 978-247-1428-8.
17. JONES, E. E., DAVIS, K. E., 1965 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
18. JONES, E. E., MCGILLIS, D., 1976 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
19. KASSIN, Saul M., 2007. *Psychologie*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1716-3.
20. KELLER, G., 1981 cit. podle NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 8020005927.
21. KELLEY, H. H., 1967 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
22. KOLLÁRIK, Teodor, 2004. *Sociálna psychológia*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 8022318418.
23. KOTÝNKOVÁ, Magdalena a Otakar NĚMEC, 2003. *Lidské zdroje na trhu práce: vývoj a tendence v souvislosti se vstupem České republiky do EU*. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-86419-48-7.
24. KUSÁK, Pavel a Pavel DAŘÍLEK, 2001a. *Pedagogická psychologie – A*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80244029471.
25. KUSÁK, Pavel a Pavel DAŘÍLEK, 2001b. *Pedagogická psychologie – B*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80244029392.
26. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2004. *Jak přežít vztek, zlost a agresi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0818-3.

27. LAZERSFELDA, 1975 cit. podle BROŽOVÁ, Dagmar, 2003. *Společenské souvislosti na trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8086429164.
28. MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon. ISBN 80-86429-08-3.
29. MPSV. Úřad práce České republiky: důvody a způsob založení povinného subjektu. *Webmaster* [online]. ©2009a [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>.
30. MPSV. Úřad práce České republiky: služby a činnosti Úřadu práce České republiky v oblastizaměstnanosti. *Webmaster* [online]. ©2009b [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/cinnosti_up.
31. NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 8020005927.
32. NAKONEČNÝ, Milan, 2000. *Lidské emoce*. Praha: Academia. ISBN 8020007636.
33. NAKONEČNÝ, Milan, 2011. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-443-8.
34. PAPICA, J., 1979 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
35. PILIAVIN, Irving, 1974 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
36. PETERSON, Christopher and Amy SEMMEL, 1982. The Attributional Style Questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*. Berlin: Springer, vol. 6, No. 3, s. 287 – 300. ISSN 1573-2819.
37. PLAMÍNEK, Jiří, 2010. *Tajemství motivace: jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3447-7.
38. PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
39. PLEVOVÁ, Irena a Eva URBANOVSKÁ, 2009. Subjektivní důležitost jako faktor ovlivňující hodnocení životních situací. *Československá psychologie*. Praha: Psychologická ústav, 53 (1), 18 – 33. ISSN 0009-062X. Dostupné také z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-ped_IV-2007.pdf.

40. PLHÁKOVÁ, Alena, 2004. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 8020010866.
41. ROSS, 1977 cit. podle PETERSON, Christopher and Amy SEMMEL, 1982. The Attributional Style Questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*. Berlin: Springer, vol. 6, No. 3, s. 287 – 300. ISSN 1573-2819.
42. SELIGMAN, M. E. P., 1975 cit. podle SMĚKAL, Vladimír, 2004. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí*. 2. vyd. Brno: Barrister&Principal. ISBN 8086598659.
43. SELIGMAN, M. E. P, SCHULMAN, P. & TRYON, A. M., 2007. *Group prevention of depression and anxiety symptoms*. *Behaviour Research and Therapy*, 45(1), 1111-1126.
44. SINGER, J. E., 1972 cit. podle SMĚKAL, Vladimír, 2004. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí*. 2. vyd. Brno: Barrister&Principal. ISBN 8086598659.
45. SLEPIČKA, Pavel, Václav HOŠEK a Běla HÁTLOVÁ, 2006. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1290-9.
46. SMĚKAL, Vladimír, 2004. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí*. 2. vyd. Brno: Barrister&Principal. ISBN 8086598659.
47. ŠTECH, S., 1980 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
48. TOFFLER, Alvin, 1980 cit. podle MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon. ISBN 80-86429-08-3.
49. WARR, 1985 cit. podle MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon. ISBN 80-86429-08-3.
50. WEINER, B., 1974 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.
51. WEINER, B., 1986 cit. podle PLEVOVÁ, Irena, 2007. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-84-1.

52. ZEBROWITZ, L. A., 1990, cit. podle BAUMGARTNER, František. Sociální poznávání. In: VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, s. 181 – 195. ISBN 978-247-1428-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ASQ The Attribution Style Questionnaire (Dotazník atribučního stylu)

SD Subjektivní důležitost

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 Dispoziční a situační atribuce ve vztahu k pozorovanému chování.....</i>	<i>23</i>
--	-----------

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 <i>Základní dimenze atribuce</i>	24
Tab. 2 <i>Způsoby užívání kovariační teorie</i>	27
Tab. 3 <i>Rozlišení teorie motivace a atribuční teorie</i>	28
Tab. 4 <i>Kauzální faktory dle Weinerja</i>	30
Tab. 5 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti podle pohlaví</i>	59
Tab. 6 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti podle délky nezaměstnanosti</i>	60
Tab. 7 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti dle míry deprese</i>	60
Tab. 8 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k pohlaví</i>	62
Tab. 9 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	62
Tab. 10 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích ve vztahu k míře deprese</i>	63
Tab. 11 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k pohlaví</i>	64
Tab. 12 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	65
Tab. 13 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích ve vztahu k míře deprese</i>	67
Tab. 14 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k pohlaví</i>	68
Tab. 15 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	69
Tab. 16 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích ve vztahu k míře deprese</i>	69
Tab. 17 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k pohlaví</i>	71
Tab. 18 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	72
Tab. 19 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích ve vztahu k míře deprese</i>	73

Tab. 20 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví</i>	74
Tab. 21 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	75
Tab. 22 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese</i>	75
Tab. 23 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví</i>	77
Tab. 24 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	77
Tab. 25 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese</i>	78
Tab. 26 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví</i>	79
Tab. 27 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	80
Tab. 28 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese</i>	80
Tab. 29 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k pohlaví</i>	82
Tab. 30 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k délce nezaměstnanosti</i>	83
Tab. 31 <i>Míra faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením ve vztahu k míře deprese</i>	84
Tab. 32 <i>Míra subjektivní důležitosti ve vztahu k pohlaví a délce nezaměstnanosti</i>	87
Tab. 33 <i>Míra subjektivní důležitosti ve vztahu k míře deprese</i>	88

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Rozložení respondentů dle pohlaví	55
Graf 2 Rozložení respondentů dle délky nezaměstnanosti	55
Graf 3 Rozložení respondentů dle míry deprese	56
Graf 4 Rozdíly celkové v míře faktoru subjektivní důležitosti dle pohlaví.....	59
Graf 5 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti dle míry deprese	61
Graf 6 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích dle míry deprese.....	63
Graf 7 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích k pohlaví.....	65
Graf 8 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích k délce nezaměstnanosti.....	66
Graf 9 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích dle míry deprese.....	67
Graf 10 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti ve výkonových situacích dle míry deprese	70
Graf 11 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích k pohlaví	71
Graf 12 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích k délce nezaměstnanosti.....	72
Graf 13 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v afiliativních situacích dle míry deprese	73
Graf 14 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením k míře deprese	76
Graf 15 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s výkonovým interpersonálním zaměřením k míře deprese	78
Graf 16 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v pozitivních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k míře deprese	81
Graf 17 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k pohlaví	82
Graf 18 Rozdíly v míře faktoru subjektivní důležitosti v negativních situacích s afiliativním interpersonálním zaměřením k délce nezaměstnanosti	83

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PII The Attributional Style Questionnaire

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážený pane, Vážená paní!

Ráda bych Vás požádala o zodpovězení několika otázek. Odpovědi budou použity pro výzkum diplomové práce zabývající se atribučními procesy životních situací u nezaměstnaných. Dotazník je rozdělen na 2 části a je zcela anonymní.

Za spolupráci děkuje Radka Krejčová, studentka Humanitní fakulty UTB ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika.

Jsem:
o muž
o žena

Jsem nezaměstnaný/á:
o kratší dobu jak 12 měsíců
o delší dobu jak 12 měsíců

Zkuste si živě představit sami sebe v těchto fiktivních situacích, které následují. **Přiřaďte číslo na škále od 1 do 7** podle toho, jak je pro Vás tato situace důležitá.

1. Potkal(a) jste kamaráda, který Vám řekne, že vypadáte dobře.

Toto ocenění je pro mě
absolutně nedůležité. 1 2 3 4 5 6 7
Toto ocenění je pro mě velmi důležité.

2. Už nějakou dobu se neúspěšně snažíte najít práci.

Tato situace by mi absolutně nevaňdla. 1 2 3 4 5 6 7
Tato situace by mi moc vaňdla.

3. Stal jste se velmi bohatým/Stala jste se velmi bohatou.

Stát se bohatým je pro mě absolutně nedůležité. 1 2 3 4 5 6 7
Stát se bohatým je pro mě velmi důležité.

4. Kamarád k Vám přijde s problémem a vy mu nezkusíte pomoci.

Pomoci kamarádovi s problémem je pro mě absolutně nedůležité. 1 2 3 4 5 6 7
Pomoci kamarádovi s problémem je pro mě velmi důležité.

5. Přednášíte řeč před skupinou lidí a oni reagují negativně.

Negativní reakce okolí k mému přednesu mi absolutně nevaňd. 1 2 3 4 5 6 7
Negativní reakce okolí k mému přednesu mi velmi vaňd.

6. Pracujete na projektu, který je vysoce ocenovaný.

Práce na tak ocenovaném projektu je pro mě absolutně nedůležitá. 1 2 3 4 5 6 7
Práce na tak ocenovaném projektu je pro mě velmi důležitá.

7. Potkal(a) jste kamaráda, který se víc Vám chová nepřátelsky.

Neřátelské chování kamaráda mi absolutně nevaňd. 1 2 3 4 5 6 7
Neřátelské chování kamaráda mi velmi vaňd.

8. Nestiháte splnit všechnu práci, kterou od Vás ostatní očekávají.

Zvládnout zadanou práci je pro mě absolutně nedůležité. 1 2 3 4 5 6 7
Zvládnout zadanou práci je pro mě velmi důležité.

9. Partner(ka) se k Vám chová láskyplněji.

Tato situace je pro mě absolutně nedůležitá. 1 2 3 4 5 6 7
Tato situace je pro mě velmi důležitá.

10. Hlásíte se na pozici, kterou jste hodně chtěl(a) a dostal(a) jste ji.

Tato situace je pro mě absolutně nedůležitá. 1 2 3 4 5 6 7
Tato situace je pro mě velmi důležitá.

11. Šel(šla) jste na rande, které se nevyvedlo.

Situace s nevyvedeným rande mi absolutně nevaňd. 1 2 3 4 5 6 7
Situace s nevyvedeným rande mi velmi vaňd.

12. Dostal(a) jste přidáno.

Dostat přidáno je pro mě absolutně nedůležité. 1 2 3 4 5 6 7
Dostat přidáno je pro mě velmi důležité.

Prosím, pečlivě si přečtěte jednotlivé možnosti. Tato část obsahuje několik výroků. Vyberte situaci, která je Vám pocitově nejbližší. **Zaznačte pouze jednu odpověď.**

1.
 - Ne cítím se smutný(á).
 - Cítím se posmutnělý(á), sklíčený(á).
 - Jsem stále smutný(á) a nemohu se toho zbavit.
 - Jsem tak smutný(á) a nesťasný(á), že to nemohu snést.
2.
 - Přihlížím se budoucnosti neobávám.
 - Budoucnosti se obávám.
 - Nemám se už na co těšit.
 - Vidím, že budoucnost je beznadějná, má šance se nemůže zlepšit.
3.
 - Ne cítím, že bych selhal(a).
 - V životě jsem měl(a) více smůly a neúspěchu, než obvykle mají jiní lidé.
 - Můj dosavadní život byl jen řadou neúspěchů.
 - Jako člověk jsem plně selhal.
4.
 - Užívám si radosti života tak jako dříve.
 - Věci mě už neteší tak jako dříve.
 - Nic mi nepřináší uspokojení.
 - Jsem se vším nespokojen(a), vše mne nudí.
5.
 - Nerpím pocíty viny.
 - Často mívám pocíty viny.
 - Hodně často mívám pocíty viny.
 - Stále trpím pocíty viny.
6.
 - Nemám pocit, že jsem za něco trestán(a).
 - Mám pocit, že jsem snad trestán(a).
 - Čekám, že budu porostán(a).
 - Mám pocit, že mám být potrestán(a) druhé lidi.

7.
 - Nejsem zklamaní(a) sám(sama) sebou.
 - Zklamal(a) jsem se v sobě.
 - Jsem znechučen(a) sám(sama) sebou.
 - Nenávídím se.
8.
 - Nemám pocit, že bych měl(a) být horší než druzí.
 - Mám hodně nedostatků a dělám hodně chyb.
 - Stále si vyčítám všechny své chyby.
 - Dávám si vinu za vše, co se nedáří.
9.
 - Nepřemýšlím o sebevraždě.
 - Někdy pomýšlím na sebevraždu.
 - Často pomýšlím o sebevraždě.
 - Kdybych měl(a) přiležitost, vzal(a) bych si život.
10.
 - Nepláču více než obvyčejně.
 - Pláču nyní častěji než předtím.
 - Pláču nyní stále, nedokážu přestat.
 - Předtím jsem mohl(a) plakat, nyní to nejde i kdybych chtěl(a).
11.
 - Nejsem nyní podrážděný(á) více než obvykle.
 - Snadněji se nyní rozzlobím nebo podráždím než dříve.
 - Cítím se stále podrážděný(á).
 - Nemohu se již rozlítit ani věcmi, které mě dříve obvykle rozčlovaly.
12.
 - Neztratil(a) jsem zájem o druhé lidi.
 - Mám menší zájem o ostatní lidi.
 - Ztratil(a) jsem většinu zájmu o ostatní lidi.
 - Ztratil(a) jsem veškerý zájem o druhé lidi.

13.
 - Dokážu se většinou rozhodnout v nežných situacích.
 - Okliklám rozhodnutí častěji než dříve.
 - Mám značné potíže v rozhodování.
 - Vůbec se nedokážu rozhodnout.
14.
 - Nedělám si starosti o svůj vzhled.
 - Mám starosti, že vypadám neatraktivně.
 - Mám dějem, že se můj zevnějšek značně zhoršil, takže vypadám nepekně.
 - Jsem ošklivý(á).
15.
 - Práce mi jde jako dříve.
 - Musím se nutit, když chci začít něco dělat.
 - Dá mi velké přemáhání, abych cokoliv udělal(a).
 - Nejsem schopent(a) jakékoliv práce.
16.
 - Spím stejně dobře jako dříve.
 - Nespím již tak dobře jako dříve.
 - Probouzím se o 1 – 2 hodiny dříve než jindy a nemohu již spát.
 - Denně se probouzím předčasně a nedokážu spát více než pět hodin denně.
17.
 - Necítím se více unaven(a) než obvykle.
 - Unavím se snadněji než dříve.
 - Teměř všechno mě unavuje.
 - Unava mi zabránuje cokoliv dělat.
18.
 - Mám svou obvyklou chuť k jídlu.
 - Nemám takovou chuť k jídlu, jakou jsem mival(a).
 - Mám mnohem menší chuť k jídlu.
 - Ztratil(a) jsem chuť k jídlu.

19.
 - V poslední době se mi váha nesnížila.
 - Ztratil(a) jsem víc než 2 kilogramy.
 - Ztratil(a) jsem více než 5 kilogramů.
 - Ztratil(a) jsem víc než 8 kilogramů.
20.
 - Nedělám si starost o své zdraví.
 - Delají mi nyní starosti různé bolesti v těle (citlivý žaludek, zápa, bušení srdce...).
 - Velice často myslím na své tělesné obtíže.
 - Mám tak velké starosti o své zdraví, že na nic jiného nemyslím.
21.
 - V poslední době jsem nepozoroval(a) žádné změny ve svém zájmu o milostný život.
 - Mám menší zájem o svůj milostný život.
 - Mám o hodně menší zájem o svůj milostný život.
 - Ztratil(a) jsem zájem o svůj milostný život.

Děkují za účast na tomto dotazníku a za Váš čas. Velmi si toho vážím.

PŘÍLOHA P II: THE ATTRIBUTIONAL STYLE QUESTIONNAIRE

Cognitive Therapy and Research, Vol. 6, No. 3, 1982, pp. 287-300

The Attributional Style Questionnaire¹

Christopher Peterson and Amy Semmel

University of Pennsylvania

Carl von Baeyer

University of Saskatchewan

Lyn Y. Abramson and Gerald I. Metalsky

State University of New York at Stony Brook

Martin E. P. Seligman²

University of Pennsylvania

Of current interest are the causal attributions offered by depressives for the good and bad events in their lives. One important attributional account of depression is the reformulated learned helplessness model, which proposes that depressive symptoms are associated with an attributional style in which uncontrollable bad events are attributed to internal (versus external), stable (versus unstable), and global (versus specific) causes. We describe the Attributional Style Questionnaire, which measures individual differences in the use of these attributional dimensions. We report means, reliabilities, intercorrelations, and test-retest stabilities for a sample of 130 undergraduates. Evidence for the questionnaire's validity is discussed. The Attributional Style Questionnaire promises to be a reliable and valid instrument.

¹This work was supported by PHS grant MH-19604 to M. Seligman, NSF grant BNS76-22943 to the Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences, and Social Sciences and Humanities Research Council of Canada grant 463-80-0003 to C. von Baeyer. C. Peterson is now at Virginia Polytechnic Institute and State University. A Semmel is at the University of Texas, and L. Abramson and G. Metalsky are at the University of Wisconsin.

²Address all correspondence to M. E. P. Seligman, Psychology Department, University of Pennsylvania, 3813-15 Walnut Street, Philadelphia, Pennsylvania 19104.

Depression has recently been conceptualized as a cognitive disorder (Beck, 1967, 1976); in particular, a number of theorists have further suggested that depressive symptoms might be profitably understood by taking into account the causal attributions offered by depressives for the good and bad events in their lives (e.g., Abramson & Sackeim, 1977; Abramson, Seligman, & Teasdale, 1978; Golin, Sweeney, & Shaeffer, 1981; Gong-Guy & Hammen, 1980; Harvey, 1981; Ickes & Leyden, 1978; Janoff-Bulman, 1979; Klein, Fencil-Morse, & Seligman, 1976; Kuiper, 1978; Miller & Norman, 1981; Peterson, 1979; Peterson, Schwartz, & Seligman, 1981; Rizley, 1978; Seligman, Abramson, Semmel, & von Baeyer, 1979; Wortman & Dintzer, 1978). All of these attributional theories of depression propose that depressives and nondepressives differ in their causal judgments and that these differences are closely linked to the presence and extent of depressive symptomatology. Some theories hypothesize that a particular style of making attributions is a demonstrable risk factor for subsequent depression (e.g., Golin et al., 1981).

One of the most important attributional accounts of depression is the reformulated learned helplessness model (Abramson et al., 1978). According to this model, depression is the result of experience with uncontrollable aversive events. However, the nature of the depression following uncontrollable events is governed by the causal attributions the individual makes for them. If they are seen as caused by something about the person (*internal attributions*), as opposed to something about the situation (*external attributions*), then the resulting depression is hypothesized to involve loss of self-esteem. If the uncontrollable events are attributed to nontransient factors (*stable attributions*), in contrast to transient ones (*unstable attributions*), then the depressive symptoms are expected to be long-lasting. Finally, if the uncontrollable events are attributed to causes present in a variety of situations (*global attributions*), as opposed to more circumscribed causes (*specific attributions*), then the ensuing depression is proposed to be pervasive.

Thus, the reformulated learned helplessness model holds that attributing uncontrollable bad events to internal, stable, and global factors leads to depression. To the extent that individuals show characteristic attributional tendencies, it is appropriate to speak of an attributional style. The present paper describes a measure of attributional styles. This instrument yields scores for individual differences in the tendencies to attribute the causes of bad and good events to internal (versus external), stable (versus unstable), and global (versus specific) factors. We describe this Attributional Style Questionnaire (ASQ), its instructions, items, and scoring, and present such data as item and scale means and standard deviations, scale intercorrelations and reliabilities, and test-retest stabilities.

Some suggestions for the questionnaire's use are also made. Finally, we present validity evidence for the ASQ.

METHOD

Development of the Questionnaire

Several considerations led to the format employed. We wanted questions that would measure the degree to which subjects used the attributional dimensions of internality, stability, and globality as defined by Abramson et al. (1978). However, it seemed a poor idea to provide the subjects with possible causes, e.g., ability, effort, luck, task difficulty, and so on, that we believed to correspond to the dimensions of concern, since such an operationalization has in the past proven to be problematical. First, there is no guarantee that an attribution regarded by an attribution theorist as, for example, unstable is so regarded by all subjects; some may believe that low effort is a stable characteristic of the individual, while others may perceive it as unstable. Second, Abramson et al. (1978) argued that ability, effort, luck, and task difficulty are theoretically orthogonal to the global-specific distinction. Falbo and Beck (1979) have shown that causal attributions assumed by Weiner (1974) and other attribution theorists to operationalize internal-external and stable-unstable neither occur preponderantly in the free responses of subjects nor cluster as expected.³

On the other hand, Ross's (1977) observation that the coding of causal attributions into abstract categories depends more on the (theoretically irrelevant) grammatical form of the attribution than on its actual meaning argues against the use of completely open-ended questions. Elig and Frieze (1979) reported that open-ended attributional measures are not as reliable as fixed-format procedures. Thus, a reasonable compromise, which we employed, was to ask subjects to generate a cause themselves for each of a number of events and then to rate the cause along 7-point scales corresponding to the internality, stability, and globality dimensions. The format does not constrain or create the causal attributions made by the

³Weiner (1980) recently argued that specific attributions and their dimensional representations have distinguishable (although related) effects on subsequent affect and behavior. Because the concern here is with attributional *style*, only the dimensional ratings are of interest. However, Weiner's (1980) argument is well taken, and the possibility that the specific attributions offered by depressives clarify their symptomatology in ways above and beyond that provided by consideration of the internality, stability, and globality ratings is likely (cf. Peterson et al., 1981).

subject but at the same time allows simple and objective quantification of responses.

Administration

The questionnaire is group-administered, with the following directions appearing on the first page of the test booklet:

Please try to vividly imagine yourself in the situations that follow. If such a situation happened to you, what would you feel would have caused it? While events may have many causes, we want you to pick only one—the *major* cause if this event happened to *you*. Please write this cause in the blank provided after each event. Next we want you to answer some questions about the *cause* and a final question about the *situation*. To summarize, we want you to:

1. Read each situation and vividly imagine it happening to you.
2. Decide what you feel would be the *major* cause of the situation if it happened to you.
3. Write one cause in the blank provided.
4. Answer three questions about the *cause*.
5. Answer one question about the *situation*.
6. Go on to the next situation.

Following these instructions are 12 different hypothetical events. Half are good events, while half are bad events.⁴ Additionally, half the events are interpersonal/affiliative, while the other half are achievement-related. This latter distinction was made to build cross-situational generality into the measure of this “style,” as well as to allow for the possibility that attributional style for affiliative events is different from attributional style for achievement events.⁵

A preliminary version of the scale was pilot-tested in a sample of 145 introductory psychology students at the University of Pennsylvania. Item analysis revealed that 3 of the 12 events produced low variance in ratings and low item-total correlations, due to a tendency of most subjects to rate these items near the middle of each scale. These three event

⁴These designations were confirmed by asking a sample of undergraduates at the University of Pennsylvania to rate the events along several semantic differential scales tapping evaluation. The “good” events were clearly perceived as more desirable than the “bad” events. Although depressive symptoms as assessed with the Beck Depression Inventory (Beck, 1967) influenced these ratings, the distinction between “good” and “bad” events was consistently maintained regardless of the extent of symptomatology.

⁵Judges were able to distinguish the affiliative events from the achievement events, but it is acknowledged that there is not always a precise demarcation between such classes of events, or at least between those used here. Thus, the failure of our subjects to respond differentially to affiliative and achievement items (see below) is not surprising. For a discussion of domain-specific attributional measures, see Lefcourt (1979).

Table I. Hypothetical Events of the Attributional Style Questionnaire

Outcome	Goal area	Events ^a
Good	Achievement	(3) You become very rich. (10) You apply for a position that you want very badly (e.g., important job, graduate school admission) and you get it.
Good	Affiliation	(12) You get a raise. (1) You meet a friend who compliments you on your appearance. (6) You do a project that is highly praised. (9) Your spouse (boyfriend/girl friend) has been treating you more lovingly.
Bad	Achievement	(2) You have been looking for a job unsuccessfully for some time. (5) You give an important talk in front of a group and the audience reacts negatively. (8) You can't get all the work done that others expect of you.
Bad	Affiliation	(4) A friend comes to you with a problem and you don't try to help. (7) You meet a friend who acts hostilely toward you. (11) You go out on a date and it goes badly.

^aNumbers in parentheses refer to the order of the events in the actual questionnaire.

descriptions were rewritten to produce the version of the scale that is reported here.⁶ The twelve event descriptions are shown in Table I, along with their designations as good or bad and affiliation or achievement.

Following each event are parallel questions. First, the subject is asked to "write down the *one* major cause" of the event. Then the subject is asked to rate the *cause* along the three attributional dimensions. Also, the subject is asked to rate the importance of the situation described.⁷ The wording of

⁶The version of the questionnaire appearing in this paper is available on request from M. E. P. Seligman, University of Pennsylvania, 3813-15 Walnut Street, Psychology Department, Philadelphia, PA 19104.

⁷The importance ratings were included in light of the possibility that the proposed relationship of attributional style and depression would occur only for important events, or more strongly for important events than for unimportant events. However, analyses of the present data revealed that the importance variable did not consistently mediate the attribution-depression correlation (cf. Gong-Guy & Hammen, 1980).

the various questions reflects the specific event to be explained, but the following example illustrates the nature of these questions:

You have been looking for a job unsuccessfully for some time.

1. Write down the *one* major cause _____.
2. Is the cause of your unsuccessful job search due to something about you or to something about other people or circumstances? (circle one number)

Totally due to other people or circumstances	1 2 3 4 5 6 7	Totally due to me
--	---------------	----------------------
3. In the future when looking for a job, will this cause again be present? (circle one number)

Will never again be present	1 2 3 4 5 6 7	Will always be present
--------------------------------	---------------	---------------------------
4. Is the cause something that just influences looking for a job or does it also influence other areas of your life? (circle one number)

Influences just this particular situation	1 2 3 4 5 6 7	Influences all situations in my life
---	---------------	--
5. How important would this situation be if it happened to you? (circle one number)

Not at all important	1 2 3 4 5 6 7	Extremely important
-------------------------	---------------	------------------------

Scoring

The three attributional dimension rating scales associated with each event description are scored in the directions of increasing internality, stability, and globality. Composite scores are created simply by summing the appropriate items and dividing the sum by the number of items in the composite.⁸

The construction of the scale allows for the derivation of 20 different subscales based on different composites of items. At the finest level of analysis, one can derive 12 subscales based on three items each (e.g., rated stability of the attributions for the three good-outcome achievement-related events). Collapsing across the achievement-affiliation distinction, one can obtain six subscales based on six items each (e.g., rated stability of the attributions for the six good-outcome events). Finally, one can combine the internality, stability, and globality scales into two composite attributional style scores, one for good and one for bad events, based on 18 items each.

⁸This scoring procedure has the effect of according each item equal status, since (as will be seen) they tended to have comparable means and standard deviations. However, other researchers are cautioned against summing items when they are greatly discrepant with regard to means and/or standard deviations, since this unweighted procedure would give some items more weight than others in the composite. In the case of such discrepancies, it is recommended that the items be normalized (i.e., subtract the item mean for the sample from the item score and divide by the item standard deviation for the sample).

Subjects

The questionnaire was completed during class by 130 undergraduates (50 males, 80 females) enrolled in an abnormal psychology course at the State University of New York at Stony Brook. Five weeks later, the questionnaire was again completed by 100 of these students.

RESULTS

Sex Differences. When the analyses reported below were computed separately for males and females, no differences were found. Thus, the data were pooled across this distinction.

Means and Standard Deviations. Table II presents the item and scale means and standard deviations. As can be seen, these values were more comparable within the bad items and within the good items than they were between bad and good items. Good events tended to be explained more internally, stably, and globally than bad events (p 's < .0001), hardly a surprising finding (cf. Weiner, 1974), at least in a mostly nondepressed population.

Table II. Item and Scale Means and Standard Deviations: Undergraduate Sample ($N = 130$)

Event (see Table I)	Item means (standard deviations)		
	Internality	Stability	Globality
Rich	4.30(2.04)	4.62(1.89)	5.15(1.84)
Position	5.67(1.26)	5.71 (.99)	5.40(1.25)
Raise	5.93(1.06)	5.49(1.08)	5.43(1.37)
Compliment	5.39(1.33)	5.05(1.07)	4.76(1.59)
Praise	5.31(1.59)	5.78 (.93)	5.03(1.51)
Loving	4.94(1.39)	5.49(1.01)	4.89(1.68)
Dimensions for good events	5.26 (.79)	5.36 (.68)	5.11 (.80)
Composite style for good events	5.25 (.62)		
Unsuccessful	4.31(1.71)	4.27(1.41)	3.31(1.91)
Negative talk	4.57(1.64)	4.11(1.24)	3.86(1.69)
Can't finish work	4.57(1.63)	4.67(1.16)	4.49(1.47)
Friend's problem	4.41(1.88)	3.51(1.37)	3.98(1.90)
Hostility	3.80(1.63)	3.87(1.19)	3.53(1.72)
Bad date	4.06(1.13)	4.39(1.10)	4.05(1.59)
Dimensions for bad events	4.29 (.84)	4.14 (.71)	3.87(1.07)
Composite style for bad events	4.12 (.64)		

Table III. Dimension Reliabilities and Intercorrelations ($N = 130$)

Dimension	1	2	3	4	5	6
Good						
1. Internality	(.50) ^b					
2. Stability	.62 ^a	(.58)				
3. Globality	.38 ^a	.59 ^a	(.44)			
Bad						
4. Internality	.11	.01	-.03	(.46)		
5. Stability	-.17	-.07	.03	.18 ^a	(.59)	
6. Globality	-.15	.04	.24 ^a	.28 ^a	.45 ^a	(.69)

^a $p < .05$.^bFigures in parentheses are reliabilities estimated by Cronbach's (1951) coefficient alpha.

Internal Consistency. The internal reliability of each subscale was estimated using Cronbach's (1951) coefficient alpha. Respectable alpha coefficients of .75 and .72 were obtained for the composite attributional style scales for good events and bad events, respectively. These scales were based on 18 ratings each.

The six-item subscales reflecting separate attributional dimensions achieved a mean reliability of .54 (range from .44 to .69); the exact coefficients are reported in Table III. At the finest level of analysis, three-item subscales were derived. These subscales did not attain sufficient reliability to make them useful in future research (mean alpha = .38; range .21 to .53).

Consistency Across Goal Areas (achievement-affiliation). Ratings of internality, stability, and globality for achievement events were significantly correlated with the respective ratings for affiliation events (separately for good and bad outcomes). These correlations had a mean of .37 and a range from .23 to .59 (all p 's < .05). The correlations match or exceed the reliabilities of the respective subscales. Thus, there is no evidence for the discriminability of achievement from affiliative goal areas. While this failure to distinguish achievement from affiliation items may be a fault of the scale, it may well reflect an actual failure of discrimination by the subjects. Particularly in an American college sample, affiliation may be viewed in economic and achievement terms, and attributions about affiliation may overlap greatly with attributions about achievement.

We counsel the researcher not to bother making a distinction between these items unless there is a specific interest in comparing correlations of achievement and affiliation subscales to external criteria that distinctly pertain to each of these goal areas. If only one type of external criterion is used, prediction from the ASQ is likely to be improved by using the composites collapsed across goal areas rather than the separate subscales.

Consistency Across Outcomes (good-bad). We have found that composite attributional style scores based on all of the items for bad events and on all of the items for good events are more strongly related to depression than are the individual attributional dimensions (Seligman et al., 1979). Moreover, these attributional style composites are unrelated to each other, with a correlation of .02 in the present sample. Separate correlations for each attributional dimension appear in Table III. The lack of correlation between corresponding ratings for good and bad events underscores the importance of dividing the data along these lines. High internality for good events does not necessarily imply high internality for bad events, and conceptions that confound the two (e.g., Rotter, 1966) are not maximizing the power of the concept.

Intercorrelations of Dimensions (internal-stable-global). In Table III, the intercorrelations of the individual attributional dimensions are presented, together with their reliabilities, means, and standard deviations. For the good events, the individual attributional dimensions were intercorrelated at a level near that of their reliabilities, suggesting that the present questionnaire did not succeed in distinguishing them. The distinctiveness of the three dimensions was more adequate for the bad events.

Why is there less discrimination among internality, stability, and globality for good events? Perhaps people make fewer distinctions among good events since they may not spend as much time ruminating over them as they do over bad events, and may attend more to the causes of bad events (cf. Langer, 1978; Peirce, 1955, pp. 9-12; Ryle, 1949).

If a researcher expects differential relationships between these dimensions and some other variable, as, for example, the helplessness reformulation does in according the internality dimension the role of determining self-esteem, or stability for bad events the role of determining time course of helplessness effects, then the dimensions should be separately employed. Otherwise, though, the researcher should use the composite

Table IV. Test-Retest Correlations ($N = 100$)

	<i>r</i>
Attributional dimension for good events	
Internality	.58 ^a
Stability	.65 ^a
Globality	.59 ^a
Composite	.70 ^a
Attributional dimension for bad events	
Internality	.64 ^a
Stability	.69 ^a
Globality	.57 ^a
Composite	.64 ^a

^a $p < .001$.

scores, particularly for good events. The use of fewer subscales possessing higher reliability will also facilitate data analysis.

Stability. Table IV summarizes the 5-week test-retest correlations of the attributional dimensions and the composites. These are respectably high, as we had hoped since the scores are hypothesized to represent a "style." It is worth observing that not all measures of putative cognitive "styles" prove to be so reliable, either internally or across time (cf. Goldstein & Blackman, 1978; Streufert & Streufert, 1978), so this finding should be underscored.⁹

DISCUSSION

The present paper has reviewed some of the psychometric properties of the Attributional Style Questionnaire. Compared to other scales in their initial stages of development, this questionnaire seems satisfactory in terms of the internal consistency and stability of its composites. The discrimination between the individual dimensions was not particularly precise, especially for good events. We have speculated that this may reflect the rough-grained nature of actual attributions about good events.

We are now engaged in alternative means of assessing attributional style, so that the method variance associated with such assessments can be estimated. In addition to this multimethod approach, we are attempting to assess the degree to which attributional style is actually a style. Work in personality research and attitude measurement implies that some people have consistent styles, while other people are inconsistent. We are also exploring the relationship of this scale to other conceptually related scales.

In closing, we wish to discuss briefly some data bearing on the validity of the ASQ. A number of lines of evidence, described by Peterson and Seligman (Note 1), show that the ASQ yields scores that are related as expected to a variety of other variables.

1. As predicted by the learned helplessness reformulation, a style in which internal, stable, and global attributions are offered for bad events is associated with depressive symptoms in college students, adults, outpatients, and inpatients; to a lesser degree, the opposite style for attributing good events is also associated with depression (Seligman et al., 1979). In these studies, depressive symptoms have been variously measured by self-report questionnaires and by formal diagnosis. The individual dimensions

⁹In the present sample, attrition between the two testing sessions was 23%. However, it is unlikely that this attrition influenced the results, since in another sample of undergraduates, with attrition of 4.5% over a 6-week interval, test-retest stabilities were comparable.

(and of course the composites) are consistently correlated with the extent of depressive symptomatology. Yet to be investigated in a depressed population are the specific roles assigned the individual attributional dimensions by the helplessness reformulation.

2. In a cross-lagged panel design, Golin et al. (1981) found that ASQ scores predict which college students would develop depressive symptoms 1 month later.

3. Similarly, we have found that ASQ scores are associated with the development of depressive symptoms following poor performance by college students on a midterm examination. This finding has been replicated several times.

4. In several studies, we have shown that ASQ scores correlate positively with actual attributions made by subjects for specific events, such as rejection in a dating situation, poor performance at laboratory tasks, and the occurrence of stressful life events.

5. When "naturally" occurring attributions are extracted from therapy transcripts and rated blindly along our three attributional dimensions, high correlations with the therapist's ratings of depression are observed.

6. When subjects in a learned helplessness laboratory paradigm (e.g., Hiroto & Seligman, 1975) are divided into high and low groups based on stability scores for bad events, only those in the high group showed helplessness deficits 3 days after experience with uncontrollable events. This finding remains even when internality and globality scores are used as covariates. Thus, the specific role hypothesized for the stability dimension is supported in a helplessness paradigm.

7. Similarly, when learned helplessness laboratory subjects are divided into high and low groups based on globality scores for bad events, only those in the high group showed helplessness deficits at a task highly dissimilar to the pretreatment task. Again, this finding remains even when the other ASQ scores are held constant.

Overall, then, we conclude that the ASQ has considerable construct, criterion, and content validity. Its reliability is satisfactory. Further work is needed that addresses the reliability and validity of the individual dimensions. On the whole, the Attributional Style Questionnaire promises to be a useful means for assessing habitual tendencies in the attributions of causes.

REFERENCE NOTE

1. Peterson, C., & Seligman, M. E. P. *Helplessness and attributional style in depression*. Paper presented at the Heidelberg Symposium on the Development of Metacognition, July 15, 1980.

REFERENCES

- Abramson, L. Y., & Sackeim, H. A. A paradox in depression: Uncontrollability and self-blame. *Psychological Bulletin*, 1977, *84*, 838-851.
- Abramson, L. Y., Seligman, M. E. P., & Teasdale, J. D. Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 1978, *87*, 49-74.
- Beck, A. T. *Depression: Clinical, experimental, and theoretical aspects*. New York: Harper & Row, 1967.
- Beck, A. T. *Cognitive therapy and the emotional disorders*. New York: International Universities Press, 1976.
- Cronbach, L. J. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 1951, *16*, 297-334.
- Elig, T. W., & Frieze, I. H. Measuring causal attributions for success and failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1979, *37*, 621-634.
- Falbo, T., & Beck, R. C. Naive psychology and the attributional model of achievement. *Journal of Personality*, 1979, *47*, 185-195.
- Goldstein, K. M., & Blackman, S. *Cognitive style: Five approaches and research*. New York: Wiley, 1978.
- Golin, S., Sweeney, P. D., & Shaeffer, D. E. The causality of causal attributions in depression: A cross-lagged panel correlational analysis. *Journal of Abnormal Psychology*, 1981, *90*, 14-22.
- Gong-Guy, E., & Hammen, C. Causal perceptions of stressful events in depressed and nondepressed outpatients. *Journal of Abnormal Psychology*, 1980, *89*, 662-669.
- Harvey, D. M. Depression and attributional style: Interpretations of important personal events. *Journal of Abnormal Psychology*, 1981, *90*, 134-142.
- Hiroto, D. S., & Seligman, M. E. P. Generality of learned helplessness in man. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1975, *31*, 311-327.
- Ickes, W. J., & Leyden, M. A. Attributional styles. In J. H. Harvey, W. J. Ickes, & R. F. Kidd (Eds.), *New directions in attribution research* (Vol. 2). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum, 1978.
- Janoff-Bulman, R. Characterological versus behavioral self-blame: Inquiries into depression and rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1979, *37*, 1798-1809.
- Klein, D. C., Fencil-Morse, E., & Seligman, M. E. P. Learned helplessness, depression, and the attribution of failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1976, *33*, 508-516.
- Kuiper, N. A. Depression and causal attributions for success and failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1978, *36*, 236-246.
- Langer, E. J. Rethinking the role of thought in social interaction. In J. H. Harvey, W. J. Ickes, & R. F. Kidd (Eds.), *New directions in attribution research* (Vol. 2). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum, 1978.
- Lefcourt, H. M. Locus of control for specific goals. In L. C. Perlmutter & R. A. Monty (Eds.), *Choice and perceived control*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum, 1979.
- Miller, I. W., & Norman, W. H. Effects of attributions for success on the alleviation of learned helplessness and depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 1981, *90*, 113-124.
- Peirce, C. S. *Philosophical writings of Peirce* (J. Buchler, Ed.). New York: Dover, 1955.
- Peterson, C. Uncontrollability and self-blame in depression: Investigation of the paradox in a college population. *Journal of Abnormal Psychology*, 1979, *88*, 620-624.
- Peterson, C., Schwartz, S. M., & Seligman, M. E. P. Self-blame and depressive symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1981, *41*, 253-259.
- Rizley, R. Depression and distortion in the attribution of causality. *Journal of Abnormal Psychology*, 1978, *87*, 32-48.
- Ross, L. The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 10). New York: Academic Press, 1977.

- Rotter, J. B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 1966, *80*(1, Whole No. 609).
- Ryle, G. *The concept of mind*. London: Hutchinson, 1949.
- Seligman, M. E. P., Abramson, L. Y., Semmel, A., & von Baeyer, C. Depressive attributional style. *Journal of Abnormal Psychology*, 1979, *88*, 242-247.
- Streifert, S., & Streifert, S. C. *Behavior in the complex environment*. Washington, D.C.: Winston, 1978.
- Weiner, B. *Achievement motivation and attribution theory*. Morristown, New Jersey: General Learning Press, 1974.
- Weiner, B. A cognitive (attribution)-emotion-action model of motivated behavior: An analysis of judgments of help-giving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1980, *39*, 186-200.
- Wortman, C. B., & Dintzer, L. Is an attributional analysis of the learned helplessness phenomenon viable?: A critique of the Abramson-Seligman-Teasdale reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 1978, *87*, 75-90.